

Zadnji člani Dizmove bratovščine po seznamu iz leta 1801 – dejanski in potencialni umetnostni naročniki

Boris Golec

Prof. dr. Boris Golec, ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana
boris.golec@zrc-sazu.si

Izvleček:

Zadnji člani Dizmove bratovščine po seznamu iz leta 1801 – dejanski in potencialni umetnostni naročniki

1.01 Izvirni znanstveni članek

Akademija združenih (*Academia unitorum*) ali bratovščina sv. Dizme je v pripravi na srečno smrt ter v molitvi in darovanju maš za pokojne člane od leta 1688 do začetka 19. stoletja povezovala predvsem plemiče, a tudi akademsko izobražene ljudi, cerkvene odličnike in visoke uradnike na Kranjskem, posebej v Ljubljani. Prispevek obravnava zadnjo znano sestavo članstva po seznamu iz leta 1801, na katerem je 52 imen oseb, sprejetih v bratovščino med letoma 1755 in 1801. Glavni namen je kratek prikaz njihovih življenjskih poti, s čimer bo zapolnjena velika vrzel v vedenju o kranjski družbeni eliti 18. stoletja, med katero glede na njeno duhovno naravnost najdemo tako dejanske kot potencialne naročnike umetniških del. Zadnja sestava članstva je bila zelo heterogena, od zunaj dežele živečih častnikov iz rodbin, ki so bile tradicionalno povezane z bratovščino, prek različno premožnih in dejavnih graščakov ter uradnikov do visokih duhovnikov in pomembnih osebnosti za kulturno zgodovino, muzealstvo in domoznastvo. Naročništvo umetnostnih del si je pri članih Dizmove bratovščine vse bolj podajalo roko z zavestnim ohranjanjem umetnostne in kulturne dediščine.

Ključne besede: družba (bratovščina) sv. Dizme, Ljubljana, Kranjska, plemstvo, umetniška dela, naročništvo umetniških del, biogrami, zapuščinski inventarji, oporoke

Abstract:

Last Members of the Noble Society of St Dismas According to the List of 1801 – Actual and Potential Commissioners of Artworks

1.01 Original scientific article

From 1688 to the beginning of the 19th century, the *Academia unitorum* or the Noble Society of St Dismas brought together primarily aristocrats but also academically educated intellectuals, ecclesiastical notables, and high-ranking officials of Ljubljana in preparation for a happy death and in prayer and celebration of masses for its deceased members. The article examines the last known membership according to the 1801 list, which contains 52 names of the individuals admitted to the Society between 1755 and 1801. The main goal is to provide a brief account of their lives, thus filling a major gap in our knowledge of the 18th-century Carniolan social elite, which, depending on their spiritual orientation, included both the actual and potential commissioners of artworks. The Society's final membership was exceedingly heterogeneous, ranging from officers who lived outside the province but came from families traditionally associated with the Brotherhood to more or less wealthy and active lords, officials, senior clergy, and prominent figures in the field of cultural history, museology, and local history. The art patronage of the Noble Society of St Dismas members was becoming increasingly closely associated with conscious efforts to preserve art and cultural heritage.

Keywords: Noble Society (Brotherhood) of St Dismas, Ljubljana, Carniola, nobility, artworks, art patronage, biograms, probate inventories, testaments

V prispevku v prejšnji številki *Acta historiae artis Slovenica* je bilo predstavljenih 95 članov ljubljanske bratovščine sv. Dizme, ki so to postali v polstoletju od leta 1719 do leta 1771, po smrti njenega prvega tajnika in prizadevnega kronista Janeza Gregorja Dolničarja (1655–1719), ko se je končal tudi dotedanji princip dokumentiranja članstva in delovanja družbe. O članih iz obdobja po Dolničarju smo tako poznali le nekaj osnovnih podatkov, vsebovanih v vpisih oziroma upodobljenih grbih, prispevek pa je postregel z biogrami s posebnim ozirom na ugotovljeno ali potencialno naročništvo umetniških del.¹

Leto 1771 pomeni v poznavanju članstva še veliko večjo cezuro, saj so odtlej v bratovščinski spominski knjigi ali t. i. Dizmovi kroniki zastopani z vpisnimi listi samo še trije člani, sprejeti tri desetletja pozneje, v letih 1800 in 1801.² Precej verjetno je, da je družba v osemdesetih letih 18. stoletja z začasno jožefinsko odpravo bratovščin zamrla in jo je bilo treba proti koncu stoletja obuditi. Da je v teh treh desetletjih pridobivala nove člane, priča članski seznam z letnico 1801, ki se je ohranil v arhivu najbrž najprepoznavnejšega člana, kulturnega zgodovinarja in mecena Jožefa Kalasanca barona Erberga (1771–1843), graščaka v Dolu pri Ljubljani (gl. biogram št. 36).³

Preden se posvetimo samemu seznamu, ki predstavlja izhodišče za prozopografsko obravnavo zadnje znane sestave članstva na začetku 19. stoletja, kaže opozoriti na doslej prezrta dejstva o ohranitvi in hrambi iluminirane spominske knjige Dizmove bratovščine 1688–1801, danes shranjene v Zbirki rokopisov Arhiva Republike Slovenije.⁴ Knjiga in seznam sta se ohranila po Erbergovi zaslugi in prišla v njegov dolski arhiv zelo verjetno sočasno, morda že takoj leta 1822, ko je knjigo od vdove maloprej umrlega tajnika Friderika Vanina prevzel tedaj najstarejši član bratovščine, 63-letni Vencelj Mihael Gandini (1759–1834) (gl. biogram št. 25). Bratovščina je po navedbi v prevzemnem potrdilu pred tem že zamrla (*leider der Zeit aufgelaßenen dis falls bestandenen Löbl: adeligen Congregation*).⁵ Vanino je bil njen zadnji tajnik, ne vemo pa, kdaj natanko je družba prenehala delovati. Kot je razvidno iz biogramov v nadaljevanju, je do leta 1822 poleg tajnika Vanina, umrlega 15. decembra 1821,⁶ odšla v večnost že večina članov iz leta 1801. Tedaj je potrjeno živelo le še 16 od 52 članov, pa morda še trije, katerih smrtnih podatkov ne poznamo.⁷ Najmlajši znani podatek o tem, da bratovščina še deluje, najdemo v oporoki njenega člana Antona Medarda pl. Wiederkehrja leta 1804, kjer naroča, naj bratovščina zanj opravi pogrebne svečanosti, in izrecno omenja »gospoda Vanina«.⁸ Konec bratovščine je zelo verjetno kmalu zatem pospešila štiriletna francoska zasedba.

¹ Boris GOLEC, Člani Dizmove bratovščine v polstoletju 1719–1771 – dejanski in potencialni naročniki umetniških del, *Acta historiae artis Slovenica*, 27/1, 2022, str. 167–279.

² *Spominska knjiga ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma 1688–1801. 1: Transkripcija besedila, prevod, spremno besedilo* (ur. Lojze Gostiša), Ljubljana 2001, str. 224–225.

³ Arhiv Republike Slovenije (ARS), AS 730, Gospostvo Dol, fasc. 127, Izvlečki iz biografij v Dizmovi kroniki in Breckerfeldove pripombe k biografijam, s. d. (1801). Objava seznama: *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 329–332.

⁴ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, I/1.

⁵ ARS, AS 730, Gospostvo Dol, fasc. 127, Izvlečki iz biografij v Dizmovi kroniki in Breckerfeldove pripombe k biografijam, 15. 1. 1822.

⁶ Po mrliški matici je umrl tega dne za kapjo v Kapucinskem predmestju kot 79-letni upokojenec (*Pensionist*) (Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL), ŽA Ljubljana Marijino oznanjenje, Maticne knjige, M 1803–1825, pag. 269–270).

⁷ Kot zadnji se je leta 1849 poslovil Sigmund pl. Gandini, Erberg pa kot predpredzadnji leta 1843 (gl. biograme v nadaljevanju).

⁸ ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-W-117, 15. 5. 1804. Oporočitelj je umrl 25. novembra 1805 v Ljubljani (GOLEC 2022 (op. 1), str. 270).

Na članskem seznamu iz leta 1801 (sl.1), ki je bil leta 2001 objavljen skupaj s faksimilom spominske knjige,⁹ je 52 imen, od tega deset znanih iz spominske knjige – sedem članov je pristopilo med letoma 1755 in 1760 ter omenjeni trije v letih 1800–1801.¹⁰ Članstvo je bilo v tem času že dolgo omejeno na 51 oseb, zato je zadnji, 52. član, označen kot nadštevilčni. Gre za tržaškega duhovnika Vincenca barona Argenta, ki je bil po spominski knjigi sprejet 13. junija 1801.¹¹ Kmalu zatem, še v istem letu 1801, je moral nastati tudi seznam, ki si v primerjavi s spominsko knjigo resnično zasluži samo oznako seznam oziroma imenik, ponuja pa kronološko zadnji pregled nad članstvom. V primerjavi s članskimi podatki v spominski knjigi je podatkovno nadvse skromen, saj pri veliki večini članov razen imena, priimka in plemiškega naslova ni nobenega drugega podatka. Nobene opore nimamo za časovno orientacijo o sprejemih, razen da s pomočjo podatkov o času sprejema desetih članov, ki so vpisani tudi v spominsko knjigo, z veliko verjetnostjo sklepamo, da je seznam z majhnimi odstopanji kronološki. Navedba poklica oziroma naziva je redka. Tako izvemo, da je bil Jurij Jakob grof Hohenwart, sicer prvi na seznamu in sprejet že leta 1757, vicepredstojnik bratovščine. Zanimivo je, da ne izvemo, kdo je bil v tem času njen vodja. Drugi tovrstni podatki so navedeni samo pri duhovnikih (11) in častnikih (5). Od vojaštva so to: stotnik Filip baron Apfaltrer, ki je (po pomoti) naveden celo brez osebnega imena, višji stražni mojster Maksimilijan baron Raigersfeld, generalmajor Vajkard baron Posarelli, major Vencelj baron Apfaltrer in stotnik Anton baron Apfaltrer. Od dvakrat številčnejših duhovnikov pa: stolni prošt Sigfrid grof Auersperg, tržaški škof Ignac Kajetan pl. Buset, kanonik Sigfrid grof Gallenberg, kanonik Janez Nepomuk baron Taufferer, Sigmund grof Hohenwart, tedaj škof v St. Pöltnu, ljubljanski knezonadškof Mihael baron Brigido, kanonik Franc Ksaver baron Codelli pl. Fahnenfeld, duhovnik Ernest baron Apfaltrer, kanonik Bernard pl. Schluderbach, duhovnik Ludvik baron Ravbar in kot nadštevilčni, 52. član bratovščine tržaški prošt in generalni vikar Vincenc baron Argento.¹²

Uporabnih orientacijskih podatkov za ugotavljanje identitete članov je tako, gledano v celoti, zelo malo, skupaj le za slabo tretjino članov (16), kar je v izogib pomotam zahtevalo precej več preverjanja. Nazadnje pa za štiri člane še vedno ne vemo, ne kdaj ne kje so umrli, med njimi sta dva leta 1801 po dostopnih podatkih sploh zadnjič omenjena kot živa.

Biogrami članov v nadaljevanju so sestavljeni po enakih načelih kakor za članstvo iz polstoletja 1719–1771. Ne ukvarjajo se z vrednotenjem vloge članov bratovščine kot naročnikov umetniških del niti ne temeljijo na načrtnem zbiranju in analiziranju tovrstnih podatkov. Sta pa pri vsakem članu navedena dva za umetnostnega zgodovinarja ključna vira, če sta ohranjena – njegova oporoka in zapuščinski inventar. Pri nastajanju kratkih življenjepisov je bilo prednostno vodilo poiskati primarne vire oziroma vire prve roke, še posebej za podatke o rojstvu in smrti, za vse ostalo pa dovolj zanesljive in preverjene podatke, ki temeljijo na takšnih virih.

Biogrami vsebujejo posameznikove osebne podatke (rojstvo, poroka, smrt, mašniško posvečenje),¹³ kratek oris njegovega izvora in socialnega zaledja, pridobitve formalne izobrazbe,¹⁴

⁹ *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 329–332 (331–332).

¹⁰ Marijan SMOLIK, Pregled članstva ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma, *Spominska knjiga ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma 1688–1801. 2: Razprave* (ur. Lojze Gostiša), Ljubljana 2001, str. 274–275.

¹¹ *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 224–225.

¹² *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 331–332.

¹³ Po možnosti so bili podatki o rojstvu, eni ali več porokah in smrti preverjeni v matičnih knjigah, podatki o posvečenjih pa v škofijskih ordinacijskih zapisnikih.

¹⁴ Temeljni viri za to vprašanje so univerzitetne in šolske matrike. Večina obravnavanih oseb je obiskovala ljubljansko

premoženjskega stanja in udejstvovanja v javnem življenju. Pri premoženju je poudarek na zemljiški posesti vključno z lastništvom gradov in dvorcev,¹⁵ niso pa upoštevane hiše v mestih. Posameznikovo udejstvovanje v javnem življenju je omejeno na navedbe služb in funkcij, ki so večinoma le lapidarne in raztresene po različnih virih.

Z vidika naročništva umetniških del so bili pregledani testamenti in zapuščinski inventarji članov bratovščine, shranjeni v dveh zbirkah Deželnega sodišča v Ljubljani v Arhivu Republike Slovenije. Zadnja volja in zapuščina sta dokumentirani neprimerno redkeje kakor pri članih, sprejetih v obdobju 1719–1771, še posebej malo je zapuščinskih inventarjev, ki s francosko dobo ugašajo. Tako je za člane s seznama iz leta 1801 na voljo le pet inventarjev iz let 1803–1808, pa še od teh se trije nanašajo na starejše člane bratovščine, sprejete že v letih 1757–1760, ki so bili vpisani tudi v spominsko knjigo in obravnavani že v prejšnjem prispevku. Veliko več, a še vedno malo je oporok, skupaj 18, med temi najmlajša iz leta 1834, medtem ko je zadnja evidentirana oporoka, Erbergova iz leta 1843, pogrešana.¹⁶

Tudi v tem prispevku je bil namen zgolj podati informacijo o ohranjenosti in hraniščih obeh vrst virov, ki lahko umetnostnozgodovinski stroki služi kot kašipot. Kot zelo malopoveden vir so se v tem pogledu še enkrat pokazale oporoče. Nobeden od oporočiteljev namreč svojih oporočnih volil ni pospremil s kakšno izrecno željo, ki bi jo lahko povezali z naročništvom. Komajda je vredno omembe, da je Aleksander grof Auersperg z oporoko leta 1815¹⁷ zapustil svojemu glavnemu dediču, sinu Antonu Aleksandru, poznejšemu znanemu pesniku Anastasiusu Grünu, poleg družinskih portretov in zlate doze tudi dozo iz slonovine s podobo svoje žene, torej delo, ki ga je skoraj brez dvoma naročil sam. V zapuščinskih inventarjih je na naročena umetniška dela mogoče sklepati zlasti pri slikah, posebej ko gre za upodobitve člana Dizmove bratovščine in njegovih najožjih družinskih članov, in pri cerkvenem ornatu (za grajske kapele). Ugotavljanje, katera dela so naročena in ne kupljena, je mogoče praktično samo pri portretih družinskih članov, vendar na portrete ne naletimo niti v enem od obravnavanih zapuščinskih inventarjev. Več danes ohranjenih in neohranjenih portretov članov bratovščine in njihovih svojcev poznamo iz objav.

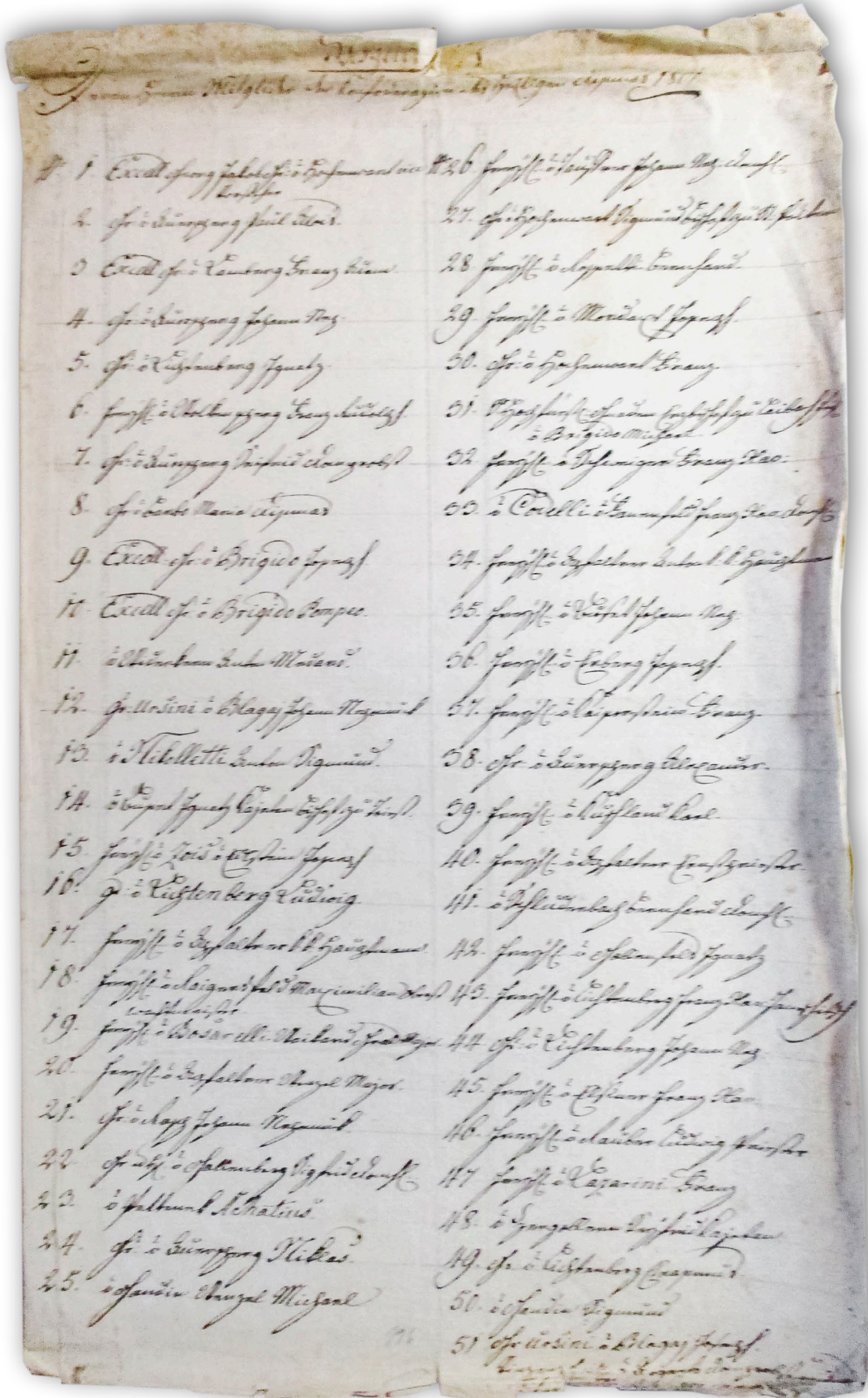
Ne preseneča, da se nobeden od oporočiteljev ni spomnil Dizmove bratovščine, razen že omenjenega Antona Medarda pl. Wiederkehra (1804), ki pa ji ni ničesar zapustil, ampak jo je samo spomnil na njeno obvezo do umrlih članov. Glede na prenehanje pokopavanja v cerkvenih grobnicah v jožefinski dobi (razen izjem) pa je povsem razumljivo, da v prvi polovici 19. stoletja nihče več ni mogel biti pokopan v grobnici sv. Dizme v ljubljanski stolnici, tudi če bi izrazil takšno željo.

jezuitsko gimnazijo, za katero tovrstnih virov nimamo, jih pa v veliki meri nadomeščata rokopisna matrikula jezuitske kongregacije Marije Vnebovzete ter objava evidenc alumnov in konviktorjev jezuitskega kolegija. Sistematično so bile pregledane tudi objavljene graške in dunajske matrike, katerih objave segajo le v šestdeseta oziroma sedemdeseta leta 18. stoletja, in objavljena evidenca gojencev dunajske terezijanske viteške akademije.

¹⁵ Monografija Majde Smole, temeljno delo o lastnikih zemljiških gospodstev in imenj na Kranjskem (Majda SMOLE, *Graščine na nekdanjem Kranjskem*, Ljubljana 1982), je za to obdobje veliko zanesljivejši vir kakor za čas pred sredo 18. stoletja (natančneje o tem v: GOLEC 2022 (op. 1), str. 169–170), zato je bilo treba manjkrat poseči po primarnih referenčnih virih.

¹⁶ ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani; AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani.

¹⁷ ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-A-91, 1. 5. 1815.

1. Seznam članov Dizmove bratovščine iz leta 1801, Arhiv Republike Slovenije

Biogrami članov iz leta 1801

Sedem članov s seznama, ki so vpisani v spominsko knjigo in zanje vemo, da so v bratovščino vstopili med letoma 1755 in 1770, je bilo obravnavanih že v prispevku v prejšnji številki AHAS, zato so zanje navedeni samo najosnovnejši podatki s kazalko na stran(i) v omenjenem prispevku.

Št. 1

Hohenwart, Jurij Jakob, pl., od 1767 grof (1724–1808), sprejet leta 1757 – zemljiški gospod, dedni miznik, deželni svetnik, vicepredstojnik.

O njem gl. GOLEC 2022 (op. 1), str. 243–244.

Št. 2

Auersperg, Pavel Alojzij, grof (1729–1810), sprejet 9. avgusta 1755 – zemljiški gospod, deželni maršal.

O njem gl. GOLEC 2022 (op. 1), str. 250.

Št. 3

Lamberg, Franc Adam, grof (1730–1803), sprejet 4. februarja 1756 – zemljiški gospod, dedni konjušnik na Kranjskem, pravi cesarsko-kraljevi komornik, deželnoknežji svetnik pri deželni pravdi in komercialnem konsesu na Kranjskem, deželni glavar in deželni predsednik.

O njem gl. GOLEC 2022 (op. 1), str. 251.

Št. 4

Auersperg, Janez Nepomuk, grof (1735–1811), sprejet verjetno med 1756 in 1759¹⁸ – zemljiški gospod, vrhovni dedni deželni komornik in maršal na Kranjskem, cesarsko-kraljevi komornik, glavni prejemnik kranjskih deželnih stanov.

Izviral je iz vodilne kranjske plemiške rodbine grofov Auerspergov, ki je grofovski naslov pridobila leta 1630.¹⁹ Rodil se je 6. oktobra 1735 v Ljubljani kot sin grofa Antona Jožefa s Križa pri Komendi in Jožefe Antonije, rojene grofice Kaiserstein, in bil naslednji dan krščen na ime Janez Nepomuk Franc Erazem.²⁰ Gimnazijo je najbrž začel obiskovati v Ljubljani,²¹ nato pa ga med letoma 1751 in 1755 srečamo na novoustanovljeni terezijanski viteški akademiji na Dunaju.²² Ker je njegov oče Anton Jožef zapustil popolnoma zadolženo gospostvo Križ, ki je bilo zato leta 1763 prodano na dražbi,²³ njegovemu edinemu sinu ni preostalo drugega kakor javna služba. Po dedni liniji je

¹⁸ Čas sprejema je v takih primerih določen glede na časovno opredeljene sprejeme članov (SMOLIK 2001 (op. 10), str. 274–275), ki so na seznamu iz leta 1801 navedeni pred njim in za njim.

¹⁹ Miha PREINFALK, *Auerspergi. Po sledih mogočnega tura*, Ljubljana 2005 (Thesaurus memoriae. Dissertationes, 4), str. 378.

²⁰ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1731–1740, pag. 167; PREINFALK 2005 (op. 19), str. 453.

²¹ Med ljubljanskimi gimnazijci višjih razredov ga ni najti (ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, kongregacijska knjiga Marije Vnebovzete).

²² Max GEMMEL-FLISCHBACH, Camillo MANUSSI MONTESOLE, *Album der k. k. Theresianischen Akademie (1746–1913). Verzeichnis sämtlicher Angehörigen der k. k. Theresianischen Akademie (ehemals k. k. Theresianische Ritterakademie) von der Gründung durch die Kaiserin Maria Theresia im Jahre 1746 bis zum 1. november 1912 mit kurzen biographischen Daten*, Wien 1913, str. 25.

²³ SMOLE 1982 (op. 15), str. 241.

nosil naslova vrhovnega dednega deželnega komornika in maršala na Kranjskem, imenovan je bil za cesarsko-kraljevega komornika, sicer pa je opravljal službo stanovskega glavnega prejemnika.²⁴ Slednjič je postal tudi manjši zemljiški gospod. Leta 1783 je na dražbi kupil dvorec Jama v Zgornji Šiški pri Ljubljani, naslednje leto pa od barona Raigersfelda še sosednji dvorec Zizaburg, ki ju je leta 1785 s privolitvijo deželnega sodišča združil pod skupnim imenom Pepensfeld ali Fajfarjev grad. Jamo je že leta 1788 prodal, toda brez posesti, ki je ostala združena s posestjo Fajfarjev grad. Tudi te ni obdržal prav dolgo, samo dobro desetletje do prodaje leta 1796, ko jo je odkupila njegova žena Jožefa in jo slednjič leta 1803 prodala.²⁵

Grof Janez Nepomuk se je poročil 1. maja 1769 v Ljubljani z Jožefo baronico Schweiger pl. Lerchenfeld, ki mu je rodila dvanajst otrok. Z družino je pretežno bival v Ljubljani.²⁶ Po prodaji Fajfarjevega gradu ga srečamo v stanovski službi, na mestu glavnega prejemnika.²⁷ Svojo življenjsko pot je sklenil nenadne smrti v 76. letu starosti 26. marca 1811 v Podčetrtku, kjer je tudi pokopan.²⁸

Člani Dizmove bratovščine so pred njim in pozneje postali številni drugi Auerspergi, vseh skupaj 13, med njimi leta 1734 njegov oče Anton Jožef. Poleg njega in očeta so kot člani izpričani: Wolfgang Engelbert (od 1707–1709),²⁹ Adam Anton Sigfrid (od 1710), Aleksander, (od 1739), Volf Engelbert Ignac (od 1741), Pavel Alojzij (od 1755), Rajmund (od 1757), Rihard (od 1757), Karel (od 1759), Sigfrid (od 1760), Nikolaj (član še 1801) in Aleksander (član še 1801).³⁰

Št. 5

Lichtenberg, Franc Ignac, grof (1723–1804), sprejet 25. oktobra 1759 – zemljiški gospod, prisednik ogradnega sodišča.

O njem gl. GOLEC 2022 (op. 1), str. 258–259.

Št. 6

Wolkensperg, Franc Rudolf, pl., od 1753 baron (1725–1803), sprejet 19. maja 1760 – zemljiški gospod, deželni svetnik.

O njem gl. GOLEC 2022 (op. 1), str. 261–263.

Št. 7

Auersperg, Sigfrid, grof (1734–1806), sprejet 25. oktobra 1760 – duhovnik, doktor teologije, stolni kanonik in prošt.

O njem gl. GOLEC 2022 (op. 1), str. 263.

²⁴ PREINFALK 2005 (op. 19), str. 453.

²⁵ SMOLE 1982 (op. 15), str. 144, 200.

²⁶ PREINFALK 2005 (op. 19), str. 182–183.

²⁷ *Schematismus für Krain, Görz und Gradiska auf das Jahr 1807*, Laibach 1807, str. 219.

²⁸ PREINFALK 2005 (op. 19), str. 184–185, 453. V mrliški matici je datum smrti ali pokopa 28. marec 1811 (Nadškofijski arhiv Maribor (NŠAM), Matične knjige, Podčetrtek, M 1785–1816, fol. 70).

²⁹ Pri Volfgangu Engelbertu grofu Auerspergu je letnica na vpisnem listu pomotoma popravljena na 1700, verjetno s slabo vidne prvotne 1708 (*Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 125), v zaporedju članov pa se je znašel med dvema, sprejetima leta 1707 oziroma 1709 (*Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 125–126; SMOLIK 2001 (op. 10), str. 270–271).

³⁰ SMOLIK 2001 (op. 10), str. 267–275; *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 332.

Št. 8

Barbo, Marija Dizma (tudi Dizma Ksaver), grof (1737–1802), sprejet med letoma 1760 in 1770 – zemljiški gospod, cesarsko-kraljevi komornik, direktor Kranjske kmetijske družbe.

Izhajal je iz kranjske plemiške rodbine Barbo pl. Waxenstein, ki je grofovski naslov pridobila leta 1674 in bila v slovenskem prostoru dolga stoletja ena najbolj prepoznavnih in premožnih plemiških rodbin.³¹ Rodil se je 26. januarja 1737 v Ljubljani kot prvorojenec Jošta Vajkarda grofa Barba in Izabele Rozine, rojene grofice Auersperg, in dobil pri krstu ime Marija Dizma Maksimilijan Polikarp Ksaver.³² Njegov oče, graščak na Rakovniku pri Mirni, je bil zelo dejaven v deželnem političnem življenju in od leta 1742 tudi član Dizmove bratovščine.³³ Dizma Ksaver se je šolal pri ljubljanskih jezuitih, kjer ga leta 1752 srečamo v petem, predzadnjem razredu,³⁴ o morebitnem nadaljnjem šolanju pa ni podatkov.³⁵ V političnem in javnem življenju je bil manj viden kakor oče. Glede na pedigre je dobil naziv cesarsko-kraljevega komornika in deloval kot tajnik in direktor Kranjske kmetijske družbe.³⁶

Grofova mlajša leta je precej zaznamoval spor z očetom. Ta mu je na vse načine preprečeval poroko z Ivano Marijo Nepomuceno baronico Billichgrätz, ker ni ustrezala njegovi predstavi o stanovsko primerni nevesti. Očetova posredovanja na deželnih instancah in na dvoru niso bila uspešna, slednjič pa je mlademu paru dovolil poroko apostolski nuncij.³⁷ Poročila sta se 20. oktobra 1764 v nevestinem domačem Polhovem Gradcu. Ivana je bila namreč hči polhograjskega graščaka Marka Antona barona Billichgrätza,³⁸ prav tako člana Dizmove bratovščine (od 1748).³⁹ Prvi otrok grofovskega para se je rodil v Trstu, naslednji štirje v Ljubljani, zadnja dva pa na Rakovniku.⁴⁰

Nesoglasja z očetom in tastom Joštom Vajkardom se po poroki niso polegla. Ko je oče Jošt Vajkard leta 1766 za 55.000 goldinarjev prodal združeni gospostvi Rakovnik in Dob, sta ju sin Dizma Ksaver in njegova žena Marija Ivana Nepomucena istega leta pridobila nazaj po predkupni pravici in ob zavezi, da bosta očetu poravnala kupnino 32.615 goldinarjev. Dokler znesek ne bi bil poravnán, bi imel Jošt Vajkard vso pravico razpolaganja z gospostvom in bi ga smel dati v zakup.⁴¹ Rakovnik in Dob sta ostala v lasti grofa Dizme Ksaverja dobrih trideset let, dokler ju ni leta

³¹ Miha PREINFALK, *Plemiške rodbine na Slovenskem. 16. stoletje. 1: Od Barbov do Zetschkerjev*, Ljubljana 2016 (Blagoslovljeni in prekleti, 5), str. 9–10.

³² NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1731–1740, pag. 222–223; PREINFALK 2016 (op. 31), str. 49.

³³ O njem GOLEC 2022 (op. 1), str. 228–229.

³⁴ V kongregacijski knjigi Marije Vnebovzete je naveden z imenom Dizma (ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 657).

³⁵ Prim. Johann ANDRITSCH, *Die Matrikeln der Universität Graz. 4: 1711–1765*, Graz 2002; Kurt MÜHLBERGER, *Die Matrikel der Universität Wien. 8: 1746/47–1777/78*, Wien-München 2014; GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22).

³⁶ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 34, 49.

³⁷ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 33.

³⁸ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 49. Polhograjska poročna matična knjiga iz tega časa je izgubljena.

³⁹ O njem GOLEC 2022 (op. 1), str. 235–236.

⁴⁰ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 49, 52.

⁴¹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 415. Malo pred tem je imel Rakovnik v zakupu Janez Matija Šivic, sedemkrat praded avtorja tega besedila (Boris GOLEC, *Slovenska posebnost – dvorec Podšentjur v Podkumu. Od nenavadnega nastanka do desetih rodov rodbine Čop*, Ljubljana 2020 (Thesaurus memoriae. Dissertationes, 14), str. 192), ki je bil tako neposredna priča medgeneracijskemu sporu v Barbovi družini.

1797 za 84.000 goldinarjev prodal najstarejšemu sinu Vajkardu.⁴² Medtem se je Dizma Ksaver po ženini smrti vnovič oženil, in sicer leta 1789 neznanu kje s tri desetletja mlajšo Viljemino grofico Auersperg s Šrajbarskega turna.⁴³ Umrl je daleč od rodne Kranjske, 8. marca 1802 v St. Pöltnu, njegova vdova pa se je nato v Ljubljani poročila s svojim svakom Jožefom grofom Ursini-Blagajem z Boštanja,⁴⁴ ki je prav tako postal član Dizmove bratovščine (1801) (gl. št. 51).

Dizma grof Barbo je bil zadnji član Dizmove bratovščine iz svojega rodu. Pred njim so se ji pridružili štirje Barbi: njegov ded Andrej Danijel (1704), Vajkard Ferdinand iz druge rodbinske veje (1702), oče Jošt Vajkard Anton (1742) in daljni sorodnik Jožef Viljem (1759).⁴⁵

Št. 9

Brigido, Jožef, baron, od 1777 grof (ok. 1732–1817),⁴⁶ sprejet med letoma 1760 in 1770 –predsednik Kranjske kmetijske družbe, cesarsko-kraljevi svetnik in komornik, guverner Galicije in Vladimirskega.

Rodil se je okoli leta 1732 staršema Janezu Hieronimu baronu Brigidu iz Lupoglava in Brezovice (pri Gradinu) in Mariji Polikseni, rojeni baronici Prihovski.⁴⁷ Na svet je verjetno prišel v očetovem dvorcu Lupoglav⁴⁸ v tedaj kranjski, danes hrvaški Istri ali pa morda v Trstu, kjer se je rodil njegov mlajši brat, prvi ljubljanski nadškof Mihael (gl. št. 31). Rodbina Brigido je izvirala iz Capue in dobila plemiški naslov leta 1592.⁴⁹ Njena glavna posest na Kranjskem je bil Lupoglav, ki ga je leta 1637 kupil Jožefov praded Pompej pl. Brigido, za očetom Janezom Hieronimom pa leta 1767 podedoval mlajši brat Pompej,⁵⁰ prav tako član Dizmove bratovščine (gl. št. 10). Po Lupoglavu so Brigidi od leta 1639 nosili baronski naslov s predikatom »von Mahrenfels«.⁵¹

Jožef se je šolal pri ljubljanskih jezuitih, kjer ga kot gimnazijca srečamo leta 1746 s pripisom, da je pozneje postal »viceguverner Poljske«.⁵² O njegovem morebitnem nadaljnjem študiju ni poročil.⁵³ V mlajših letih je bil dejaven v javnem življenju Kranjske, kjer je leta 1767 postal prvi predsednik novoustanovljene Kranjske kmetijske družbe. Pozneje je kot uradnik služboval v Banatu in Galiciji, postal prostožidar in eden od podpornikov leta 1811 ustanovljenega graškega Joanneuma.⁵⁴

⁴² SMOLE 1982 (op. 15), str. 415.

⁴³ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 49. Poroke ni v poročni matici župnije Leskovec pri Krškem (NŠAL, ŽA Leskovec pri Krškem, Matične knjige, P 1784–1816).

⁴⁴ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 34, 49.

⁴⁵ GOLEC 2020 (op. 41), str. 192.

⁴⁶ O njem gl. Miha PREINFALK, Brigido. *Novi Slovenski biografski leksikon*, 3, Ljubljana 2018, str. 375.

⁴⁷ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 33, Brigido.

⁴⁸ V vrsti krstnih matic župnije Lupoglav v Istri je vrzel za čas 1722–1744 (<https://www.familysearch.org/search/image/index?owc=9R2C-MNL%3A391644801%2C392371601%3Fcc%3D2040054>; 1. 2. 2022).

⁴⁹ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 33, Brigido; Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918. 1: A–E*, Schloss Senftenegg 1967, str. 129.

⁵⁰ SMOLE 1982 (op. 15), str. 276.

⁵¹ FRANK 1967 (op. 49), str. 129.

⁵² ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 657.

⁵³ Ne najdemo ga med študenti v Gradcu ali na Dunaju (ANDRITSCH 2002 (op. 35), MÜHLBERGER 2014 (op. 35)).

⁵⁴ PREINFALK 2018 (op. 46), str. 375. Po Koširju (Matevž KOŠIR, Prostožidarstvo v habsburški monarhiji v 18. stoletju

V uradniški hierarhiji se je povzpел visoko. Bil je pravi cesarsko-kraljevi svetnik in komornik ter guverner Galicije in Vladimirskega do leta 1795, ko je funkcijo odložil.⁵⁵ Skupaj z bratom Pompejem je bil 28. junija 1777 povzdignjen v grofovski stan, prejel pa je tudi grofovski naslov v Galiciji, prenesen leta 1784 še na njegove brate.⁵⁶

Po rodovniku rodbine Brigido je ostal samski.⁵⁷ Njegova življenjska pot se leta 1817⁵⁸ skoraj gotovo ni iztekla na Kranjskem,⁵⁹ glede na to, da ni v gradivu Deželnega sodišča za Kranjsko ne njegove oporoke ne zapuščinskega inventarja.⁶⁰

Skupaj z njim ali malo pozneje je postal član Dizmove bratovščine starejši brat Pompej (gl. št. 10), pozneje pa še mlajši brat Mihael, ljubljanski nadškof (gl. št. 31).

Št. 10

Brigido, Pompej, baron, od 1777 grof (1729–1811),⁶¹ sprejet med letoma 1760 in 1770 – zemljiški gospod, okrožni glavar v Postojni, svetnik v guberniju Galicija, upravitelj Banata, guverner v Trstu.

Bil je starejši brat Jožefa barona oziroma grofa Brigida in v Dizmovo bratovščino po vsem sodeč sprejet skupaj z njim. Rodil se je leta 1729, najbrž v istrskem Lupoglavu ali v Trstu, kjer se je rodil mlajši brat Mihael (gl. št. 31). Leta 1744 ga srečamo na ljubljanski jezuitski gimnaziji s pripisom v kongregacijski knjigi Marije Vnebovzete, da gre za poznejšega guvernerja Trsta.⁶² O njegovem morebitnem nadaljnjem šolanju ni podatkov.⁶³ Lupoglav je po očetu podedoval leta 1767, ga obdržal do smrti in ga zapustil sinu Pavlu.⁶⁴ Služboval je kot državni uradnik, in sicer je kot glavar postojnskega okrožja podpiral uporabo slovenščine v šolstvu. Bil je tudi svetnik v galicijskem guberniju in upravitelj Banata, nazadnje pa guverner v Trstu ter Goriški in Gradiški. Lupoglavsko gospostvo je vključno z gradom preuredil in posodobil.⁶⁵ V starosti 43 let se je leta 1772 oženil s Terezijo grofico Thurn-Valsassina, ki mu je rodila vsaj tri otroke.⁶⁶ Umril je pri 72 letih 21. avgusta 1811;⁶⁷ njegova življenjska pot se je najbrž končala v Trstu.

Sočasno z njim je postal član Dizmove bratovščine mlajši brat Jožef (gl. št. 9), pozneje pa še brat Mihael, ljubljanski nadškof (gl. št. 31).

ter prostožidarski loži »Združena srca« v Mariboru in »Dobrodelnost in stanovitnost« v Ljubljani, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 46/1–2, 1998, str. 56) je bil najprej gubernijski svetnik na Kranjskem, v letih 1774–1777 predsednik v Banatu in 1793 guverner v Trstu.

⁵⁵ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 33, Brigido.

⁵⁶ FRANK 1967 (op. 49), str. 129.

⁵⁷ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 33, Brigido.

⁵⁸ PREINFALK 2018 (op. 46), str. 375.

⁵⁹ Prim. Ludwig SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN, *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain*, Görz 1905.

⁶⁰ Prim. ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, popis; AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani, popis.

⁶¹ O njem gl. PREINFALK 2018 (op. 46), str. 374–375.

⁶² ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 657.

⁶³ Njegovega imena ni zaslediti med študenti v Gradcu ali na Dunaju (ANDRITSCH 2002 (op. 35), MÜHLBERGER 2014 (op. 35)).

⁶⁴ SMOLE 1982 (op. 15), str. 276.

⁶⁵ PREINFALK 2018 (op. 46), str. 374–375.

⁶⁶ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 33, Brigido.

⁶⁷ Datum smrti navaja SMOLE 1982 (op. 15), str. 276, po kranjski deželni deski.

Št. 11

Wiederkehr, Anton Medard pl. (1724–1805), sprejet leta 1770 – zemljiški gospod.

O njem gl. GOLEC 2022 (op. 1), str. 269–270.

Št. 12

Ursini-Blagaj, Janez Nepomuk, grof (1732–1810), sprejet verjetno ne pred letom 1771 – cesarsko-kraljevi komornik, gubernijski svetnik in vitez florentinskega reda sv. Štefana.

Izviral je iz srednjeveškega hrvaškega (slavonskega) plemiškega rodu Baboničev, ki so pozneje po svojem gradu prevzeli ime Blagaj in za njim v 16. stoletju še ime rimske patricijske rodbine Ursini (Ursini). Sredi 16. stoletja so se tudi za več stoletij zasedrali na Kranjskem.⁶⁸ Janez Nepomuk se je rodil 10. aprila 1732 v Ljubljani in dobil krstno ime Janez Nepomuk Ignac Ksaver Jožef. Bil je sin grofa Sigmunda Antona in njegove druge žene Cecilije Suzane, rojene baronice Teuffenbach.⁶⁹ Oče je bil tretja generacija grofov Ursini-Blagajev na gospostvu Boštanj pri Žalni. Ko je leta 1755 umrl, je Boštanj dobro leto upravljal njegova vdova, dokler ni sin Janez Nepomuk dosegel polnoletnosti.⁷⁰ Mladič srečamo leta 1746 na ljubljanski jezuitski gimnaziji v petem ali šestem razredu,⁷¹ o njegovem morebitnem nadaljnjem šolanju pa ni podatkov.⁷² V javnem življenju se je udeleževal kot cesarsko-kraljevi komornik, gubernijski svetnik in vitez florentinskega reda sv. Štefana, bil pa je tudi na čelu direkcije za ceste.⁷³

Še preden je lahko prevzel gospodarjenje, se je pri 23 letih prvič oženil, in sicer 19. novembra 1755 v Šmarju z Marijo Cecilijo baronico Neuhaus iz Gorice, hčerjo barona Jožefa Vida, po njeni smrti pa zelo hitro, 8. januarja 1776, v Ljubljani z Marijo Terezijo pl. Zergollern, hčerjo Janeza Sigfrida pl. Zergollerna. Vseh pet otrok se mu je rodilo v prvem zakonu v Ljubljani.⁷⁴ Življenje v deželnem glavnem mestu oziroma njegovi neposredni okolici mu je bilo bližje kakor podeželska idila. Verjetno je to vzrok, da je leta 1781 od dr. Janeza Pollinija kupil dvorec Rakovnik pri Ljubljani s skromno posestjo, Boštanj pa v nasprotju z rodbinsko tradicijo že zgodaj, leta 1783, prepustil edinemu sinu Jožefu.⁷⁵ Leta 1806 je sinu prodal še obe ljubljanski hiši in se odselil v Gradec,⁷⁶ kjer je umrl 19. marca 1810 »zaradi kamnov« kot nekdanji gubernijski svetnik, star 78 let.⁷⁷

⁶⁸ Miha PREINFALK, *Plemiške rodbine na Slovenskem. 17. stoletje. 1: Od Billichgrätzov do Zanettijev*, Ljubljana 2014 (Blagoslovljeni in prekleti, 4), str. 255–259.

⁶⁹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1731–1740, pag. 33; PREINFALK 2016 (op. 31), str. 272.

⁷⁰ SMOLE 1982 (op. 15), str. 98.

⁷¹ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 657.

⁷² Njegovega imena ni zaslediti med študenti v Gradcu ali na Dunaju (ANDRITSCH 2002 (op. 35), MÜHLBERGER 2014 (op. 35)), prav tako ne na dunajski terezijanski viteški akademiji (GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22)).

⁷³ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 264, 272.

⁷⁴ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 272–275. Ob prvi poroki v Šmarju je kot kraj bivanja enega ali obeh zakoncev navedeno Šmarje (NŠAL, ŽA Šmarje-Sap, Matične knjige, P 1728–1770, fol. 198v), ob drugi leta 1776 pa je ženin označen kot komornik, svetnik in višji cestni direktor (NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1771–1812, pag. 38).

⁷⁵ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 264–265; SMOLE 1982 (op. 15), str. 98, 413.

⁷⁶ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 265.

⁷⁷ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 272. Diözesanarchiv Graz-Seckau (DAG), Altmatriken, Graz Graben, Sterbebuch I, 1786–1825, fol. 59. Prim. Ludwig SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN, *Der Adel in den Matriken der Stadt Graz*, Graz 1909, str. 394.

Bil je prvi član Dizmove bratovščine iz Ursini-Blagajevga rodu, za njim pa je to leta 1801 postal še njegov sin Jožef (gl. št. 51). Od leta 1800 je bil član tudi zet Franc Ksaver baron Lichtenberg-Janežič (gl. št. 43).

Št. 13

Nicoletti (Nikoletti), Anton Sigmund, pl. (ok. 1743–1802), sprejet verjetno ne pred letom 1771 – zemljiški gospod.

O njem je znanega malo, pa tudi sicer ni mogel biti posebno viden v poslovnem in javnem življenju. Glede na to, da je živel in umrl v Postojni, se je kot pravilno izkazalo sklepanje, da gre za bližnjega sorodnika Jožefa pl. Nicolettija, ki je leta 1738 kupil 22 hub imenja Prestranek pri Postojni, leta 1749 pa prosil deželnega knjigovodjo za popravek, naj jih v kranjski imenjski knjigi ne vodijo pod Prestrankom, ker ni kupil dvorca, ampak pod imenom Mühlhoffen v Postojni.⁷⁸ Podatek, da je Jožef prošnja za popravek datiral v Lipici na Krasu, ga je neposredno povezal z rodobino tamkajšnjih pl. Nicolettijev, upraviteljev cesarske kobilarne. Tudi Jožef je bil lipiški upravitelj, Anton Sigmund pa njegov najmlajši otrok iz zakona s Katarino Terezijo, rojen 27. oktobra 1742 v Lipici in krščen v tamkajšnji podružnični cerkvi župnije Lokev.⁷⁹ Oče Jožef je kot Janez Jožef, kobilarniški mojster v Lipici, leta 1732 prejel donacijsko pismo cesarja Karla VI.,⁸⁰ plemiški naslov pa je generacijo prej, leta 1700 pridobil predstojnik lipiške kobilarne Janez Gašper Oktavijan Nicoletti, nakar se je predikat leta 1716 razširil še na njegovega brata Janeza.⁸¹ Eden ali drugi je moral biti oče Jožefa pl. Nicolettija in ded Antona Sigmunda. Družina se je okoli leta 1750, ko je bil Anton Sigmund še otrok, preselila v Postojno, v trški dvorec pri župnijski cerkvi, imenovan Mühlhoffen.⁸² Nicolettijeve namreč odtlej srečujemo v Postojni kot krstne botre.⁸³ O Antonu Sigmundu vemo, da je bil ob smrti leta 1802 lastnik Mühlhoffna, katerega posest je popisana med njegovo zapuščino.⁸⁴ Iz oporoke, sestavljene leto prej, je razvidno, da je imel brata Karla Ferdinanda in sestro Katarino, poročeno pl. Jeršinovič.⁸⁵ Karla pl. Nicolettija, najverjetneje omenjenega brata Karla Ferdinanda, najdemo v petem razredu jezuitske gimnazije v Ljubljani leta 1742, sedemnajst let pred Antonom (Sigmundom), ki je bil v istem razredu leta 1759.⁸⁶ O slednjem je nato znanega komaj kaj. Vsekakor

⁷⁸ ARS, AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, knj. 6 (1662–1756), fol. 618v.

⁷⁹ Škofijski arhiv Koper (ŠAK), Župnije, Lokev, Matične knjige, R 1733–1775, s. p.

⁸⁰ Pismo je znano iz popisa listin v zapuščini Antona Sigmunda pl. Nicolettija (ARS, AS 309, Zbirka zapuščinjskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani, šk. 76, fasc. XXXIII, N-30, 8. 8. 1803, pag. 67).

⁸¹ Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918*. 3: K–N, Schloss Senftenegg 1972, str. 298.

⁸² »Pri cerkvi je župnijsko poslopje in poleg tega grajščinica Mühlhofen, sezidana 1. 1672.« (*Postojnsko okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis*, Postojna 1889, str. 2). O nekem mlinu na Pivki pravi isti vir druge roke, da »je pripadal 1. 1672 k grajščinici Mühlhofen kot lastnina g. pl. Nicoletti-ja« (*Postojnsko okrajno glavarstvo* 1889 (op. 82), str. 13), a je Nicolettijevo lastništvo v tem času najbrž napaka.

⁸³ ŠAK, Župnije, Postojna, Matične knjige, R 1747–1785, pag. 41, 85; SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 272–273.

⁸⁴ ARS, AS 309, Zbirka zapuščinjskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani, šk. 76, fasc. XXXIII, N-30, 1. 12. 1801. Prim. SMOLE 1982 (op. 15), str. 308.

⁸⁵ ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-N-25, 23. 6. 1801.

⁸⁶ Med njima je kot gimnazijec izpričan Franc pl. Nicoletti, ki je bil na poetiki leta 1751 (ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 687).

se ni nikoli poročil, saj ga postojnska mrliška matica označuje kot samskega.⁸⁷ Leta 1790, ko mu še ni bilo petdeset let, je bil že trdno odločen, da se ne bo ženil, saj je v dednem dogovoru z bratom imenoval za dedinjo bratovo hčerko, poročeno baronico Codelli. Vrednost 4000 goldinarjev si je pridržal in v oporoki večino namenil otrokom sestre pl. Jeršinovičeve, ki je dobila užitninsko pravico do svoje smrti.⁸⁸ Zdi se, da se je Anton Sigmund vseskozi zadrževal v Postojni⁸⁹ in živel od posedovane podložniške posesti Mühlhoffna ter raznih zemljišč, podložnih različnim gospodvom.⁹⁰

Dokumenti o njegovem premoženju in zapuščini nikjer ne navajajo, da bi imel kakšno službo ali funkcijo. Umril je v 60. letu starosti 23. septembra 1802 v Postojni za vodenico.⁹¹ V njegovi zapuščini zmanjšamo slike in druge z umetnostjo povezane predmete, zato pa knjige in nekateri predmeti, kot so »električni stroj«, *camera obscura* in mikroskop, kažejo na ljubiteljskega znanstvenika.⁹²

Št. 14

Buset, Ignac Kajetan, pl. (1745–1803), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli leta 1780 – duhovnik, škof v Trstu.

Izviral je iz leta 1642 poplemenitene novomeške meščanske rodbine.⁹³ Rodil se je v očetovem dvorcu Tariška vas pri Boštanju ob Savi 10. avgusta 1745 kot sin Jožefa Gabrijele pl. Buseta in Marije Cecilije, rojene pl. Učan (Utschan) ter dobil naslednji dan pri krstu ime Ignac Kajetan Bernard.⁹⁴ Leta 1760 ga brez navedbe razreda srečamo med ljubljanskimi gimnazijci z imenom Ignac in pripisom, da je postal tržaški škof.⁹⁵ Izjemno mlad, komaj sedemnajstleten je 29. avgusta 1762 na gradu Stari grad pri Novem mestu prejel tonzuro in štiri nižje kleriške redove.⁹⁶ Med letoma 1762 in 1768 je študiral na Germaniku v Rimu in bil 14. julija 1768 (v Rimu)⁹⁷ posvečen v duhovnika. Teologijo je študiral v Rimu, bil nekaj časa župnik v Avstriji, nato prošt in župnik v Pazinu (1774) ter dekan za avstrijski del poreške škofije. Med letoma 1786 in 1790, v času reorganizacije škofij, je opravljal

⁸⁷ ŠAK, Župnije, Postojna, Matične knjige, M 1785–1812, fol. 64. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 275.

⁸⁸ ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-N-25, 23. 6. 1801, 15. 12. 1790.

⁸⁹ Priloga njegovega zapuščinskega inventarja je kupoprodajna pogodba, ki jo je leta 1773 sklenil v Postojni za neko hubo z Matevžem Vilharjem (AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani, šk. 76, fasc. XXXIII, N-30, 22. 9. 1773). Prav tam je 15. decembra 1790 datiran tudi njegov dedni dogovor z bratom Karlom Ferdinandom, priloga Nicolettijeva oporoke (ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-N-25, 23. 6. 1801).

⁹⁰ Poleg zapuščine v Postojni in zaostalih obveznosti podložnikov Mühlhoffna so Nicolettijeva zemljišča popisali še v gospostvih Postojna, Senožeče in Vipava ter pri postojnskem župnijskem imenju in Rožeku pri Vipavi (ARS, AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani, šk. 76, fasc. XXXIII, N-30, 19. 11. 1801, 1. 12. 1801, 5. 1803, 10. 9. 1803, 18. 7. 1803, 3. 5. 1803, 13. 9. 1803).

⁹¹ SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 275.

⁹² ARS, AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani, šk. 76, fasc. XXXIII, N-30, 19. 11. 1801, pag. 17–18.

⁹³ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 19.

⁹⁴ NŠAL, ŽA Raka, Matične knjige, R 1733–1746, fol. 141v; PREINFALK 2014 (op. 68), str. 29.

⁹⁵ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 657.

⁹⁶ *Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije 1711–1824. 1: 1761–1824* (ur. Jure Volčjak), Ljubljana 2016 (Arhivsko društvo Slovenije. Viri, 39), str. 42.

⁹⁷ Posvečen ni bil ne v Ljubljani (*Ordinacijska protokola* 2016 (op. 96)) ne v Gorici (*Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824. 2: 1765–1824* (ur. Jure Volčjak), Ljubljana 2012 (Arhivsko društvo Slovenije. Viri, 34)).

službo generalnega vikarja za avstrijski del Istre, postal leta 1790 kanonik v novoustanovljeni škofiji Leoben, naslednje leto, 1791, pa ga je karierna pot pripeljala v Trst, kjer je bil najprej prošt in generalni vikar, leta 1794, po odhodu škofa Hohenwarta na Dunaj, kapitularni vikar, dokler ga ni cesar Franc II. 12. februarja 1796 imenoval za tržaškega škofa. Po škofovskem posvečenju 23. oktobra istega leta je njegov episkopat trajal sedem let do smrti 19. septembra 1803, ko je bil star 58 let. V Trstu, kjer je bil priljubljen in cenjen, si je prizadeval za poživitev verskega življenja. Škofijo je vodil v zelo razburkanem času. Ohranjal je samostojno držo do državne oblasti, ne da bi mu s svojimi nazori uspelo prodreti.⁹⁸

Člana Dizmove bratovščine sta bila tudi njegov oče Jožef Gabrijel (sprejet med letoma 1752 in 1754)⁹⁹ in mlajši brat Janez Nepomuk, izpričan na članskem seznamu leta 1801 (gl. št. 35)

Št. 15

Zois pl. Edelstein, Jožef, baron (1748–1813), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli leta 1780 – zemljiški gospod.

Izviral je iz rodu leta 1739 plemenitenega ljubljanskega trgovca Michelangela Zoisa, doma iz Bergama, in bil pri dvanajstih 6. septembra 1760 skupaj z očetom in sorojenci povzdignjen v baronski stan s predikatom »von Edelstein«.¹⁰⁰ Bil je drugorojenec iz očetovega zakona z Ivano Karpus pl. Pichelstein, mlajši brat barona Žige (Sigmunda) Zoisa, rojen v Ljubljani 22. novembra 1748 in krščen na ime Jožef Leopold.¹⁰¹ Izobraževal se je na učnem zavodu za laične gojence duhovnega semenišča v Reggio nell'Emilia, kamor je odšel leta 1761 skupaj z bratoma Žigo in Filipom Antonom Ksaverjem.¹⁰² Ni potrjeno, da bi se kdaj šolal na ljubljanski jezuitski¹⁰³ ali na novoustanovljeni novomeški frančiškanski gimnaziji.¹⁰⁴ Ni ga najti med študenti v Gradcu, kjer je pozneje študiral njegov brat Karel,¹⁰⁵ kot tudi ne na terezijanski viteški akademiji na Dunaju, kjer kasneje zasledimo več drugih Zoisov.¹⁰⁶

Svojemu plemenitenemu izvoru primerno je obe ženi našel med mladim plemstvom. S prvo, v Semiču rojeno Katarino pl. Bonazza, se je poročil najpozneje leta 1774, ko se jima je rodil prvi otrok, s Katarino pl. Auenbrugg pa 13. novembra 1782 na Dunaju, leto dni pred plemenitenjem njenega očeta zdravnika.¹⁰⁷ Tako kot je bil Jožef od svojih sorojencev edini moški nadaljevalec rodu

⁹⁸ Luigi TAVANO, Buset zu Faistenberg, Ignatius Cajetan von, *Die Bischöfe des Heiligen römischen Reiches. 1648 bis 1803. Ein biographisches Lexikon* (ur. Erwin Gatz, Stephan M. Janker), Berlin 1990, str. 56. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 25–26, 29.

⁹⁹ GOLEC 2022 (op. 1), str. 245–247.

¹⁰⁰ Miha PREINFALK, *Plemiške rodbine na Slovenskem. 18. stoletje. 1: Od Andriollija do Zorna*, Ljubljana 2013 (Blagoslovljeni in prekleti, 3), str. 185–186.

¹⁰¹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1748–1755, pag. 38; PREINFALK 2013 (op. 100), str. 194–196.

¹⁰² Vlado VALENČIČ, Ernest FANINGER, Nada GSPAN-PRAŠELJ, Zois Žiga (Sigismundus) pl. Edelstein, *Slovenski biografski leksikon*, 4/12, Ljubljana 1980, str. 832.

¹⁰³ Prim. ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r; *Ljubljanski klasiki 1563–1965*, Ljubljana 1999.

¹⁰⁴ Prim. Milan DODIČ, *Absolventi novomeške gimnazije. 1746–1971, 225 let novomeške gimnazije*, Novo mesto 1971, str. 402–404.

¹⁰⁵ ANDRITSCH 2002 (op. 35); Karel baron Zois je leta 1771 izpričan na študijski stopnji filozofija (Universitätsbibliothek Graz (UBG), Ms 58-1, fol. 303r).

¹⁰⁶ GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22).

¹⁰⁷ PREINFALK 2013 (op. 100), str. 190, 196. Prve poroke ni ne v ljubljanski ne v semiški poročni knjigi (NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1771–1812; ŽA Semič, Matične knjige, P 1721–1785).

Zoisov pl. Edelsteinov, je rod nadaljeval samo njegov drugorojenec in glavni dedič Karel.¹⁰⁸

Jožef baron Zois pl. Edelstein v javnem življenju Kranjske ni imel opaznejše vloge in prav tako ne kot zemljiški gospod. Po očetu Michelangelu je podedoval dvorca in posesti Podpeč pri Gabrovki in Kompolje pri Muljavi, z njima združeno Gabrje ter hišo v Ljubljani. Z družino je sicer pretežno živel na Dunaju, kjer je 15. aprila 1813 umrl v 65. letu starosti.¹⁰⁹ V svojem dunajskem obdobju je postal tudi prostozidar.¹¹⁰ Posesti, ki mu jih je oče izročil leta 1773, je obdržal do smrti.¹¹¹ Sam je istega leta, ko je prevzel navedeno očetovo imetje, od baronice Egkh kupil Selo pri Šentpavlu, ki ga je leta 1801 kot edinega prodal.¹¹²

Št. 16

Lichtenberg, Ludvik, grof (1743–1808), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli leta 1780 – zemljiški gospod, stanovski odbornik.

Izviral je iz leta 1688 pogrofovljene kranjske rodbine Schwab pl. Lichtenberg,¹¹³ iz katere je bilo več članov Dizmove bratovščine, med drugim Ludvikov oče Marko Ferdinand, graščak v Koči vasi v Loški dolini in na gospostvu Ortnek pri Ribnici, poročen z Marijo Elizabeto grofico Auersperg s Turjaka.¹¹⁴ Tako kot vsi njuni otroci se je tudi Ludvik rodil v Ljubljani, in sicer 14. marca 1743, pri krstu dva dni pozneje pa je dobil ime Ludvik Dizma Nepomuk Jošt Ignac.¹¹⁵ Večinoma je uporabljal dvojno ime Ludvik Dizma. Na ljubljanski jezuitski gimnaziji ga leta 1759 srečamo kot Ludvika v petem, predzadnjem razredu. Pripis *secul.* v kongregacijski knjigi Marije Vnebovzete ob datumu smrti 15. marec 1808 priča, da je bil nekaj časa redovnik, verjetno jezuit.¹¹⁶ Pred sekularizacijo najverjetneje niti ni prejel mašniškega posvečenja, zagotovo ne v Ljubljani ali Gorici, saj njegovega imena ni v tamkajšnjih ordinacijskih zapisnikih.¹¹⁷ Oče Marko Ferdinand grof Lichtenberg mu je leta 1766 dal v zakup dvorec in posest Koča vas v Loški dolini, ki ju je nato leta 1775 od očeta odkupil za 18.000 goldinarjev,¹¹⁸ po očetovi smrti leto pozneje pa je prevzel še gospostvo Ortnek pri Ribnici.¹¹⁹ Obe posesti sta po njegovi smrti leta 1808 pripadli sinu Benjaminu.¹²⁰

V javnem življenju ni bil posebej dejaven, znana je le funkcija svetnika iz gosposkega stanu v deželnem stanovskem odboru (1807).¹²¹ Oženil se je dvakrat, obakrat v grofovsko hišo. Prvič je 1. junija 1775 na Čušperku sklenil poročno pogodbo z Marijo Ano grofico Auersperg, hčerjo grofa Volfa Nikolaja z Mokric, po njeni zgodnji smrti – umrla je v Ljubljani za poporodno mrzlico – pa

¹⁰⁸ PREINFALK 2013 (op. 100), str. 252–253.

¹⁰⁹ KOŠIR 1998 (op. 54), str. 190, 196.

¹¹⁰ KOŠIR 1998 (op. 54), str. 62.

¹¹¹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 148, 229, 361.

¹¹² SMOLE 1982 (op. 15), str. 433.

¹¹³ FRANK 1972 (op. 81), str. 137.

¹¹⁴ GOLEC 2022 (op. 1), str. 218–219.

¹¹⁵ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1740–1747, pag. 136.

¹¹⁶ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 682.

¹¹⁷ *Ordinacijska protokola* 2012 (op. 97); *Ordinacijska protokola* 2016 (op. 96).

¹¹⁸ SMOLE 1982 (op. 15), str. 224.

¹¹⁹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 335.

¹²⁰ SMOLE 1982 (op. 15), str. 224, 335.

¹²¹ *Schematismus* 1807 (op. 27), str. 217.

12. aprila 1779 v Ljubljani z Ivano grofico Petazzi, hčerjo grofa Anselma.¹²² Z družino je pretežno živel v deželni prestolnici, kjer se mu je v drugem zakonu rodilo šest otrok.¹²³ Tam je 15. marca 1808 tudi preminil za kapjo, star 65 let, in bil v skladu z oporočno željo pokopan v Lichtenbergovi rodbinski grobnici v kapeli sv. Jurija pri gradu Ortnek.¹²⁴

V zelo podrobnih inventarjih njegove zapuščine, popisane v grofovi hiši v Ljubljani, na Ortneku in v dvorcu Koča vas, ni niti enega predmeta, ki bi ga lahko povezali z njegovim naročništvom umetniških del.¹²⁵ Morda se kakšen skriva v sumarno popisanih 15 slikah na Ortneku.¹²⁶

Pred Ludvikom Dizmo so postali člani Dizmove bratovščine naslednji grofje Lichtenbergi: stric Jurij Ludvik (1727), oče Marko Ferdinand (1740), očetov bratranec Franc Karel (1741), njegov bratranec Franc Ignac (1759) in Jošt Korbinijan (1760), sin Franca Karla, za njim pa mrzla strica Erazem in Janez Nepomuk (oba člana še 1801) in Franc Ksaver baron Lichtenberg-Janežič (1800).¹²⁷

Št. 17

Apfaltrer, Feliks, baron (1730–1808), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli leta 1780 – cesarsko-kraljevi stotnik.

Izviral je iz stare kranjske plemiške rodbine, ki je pridobila baronski naslov leta 1672¹²⁸ in iz katere je bilo največ članov Dizmove bratovščine (12) za grofi Auerspergi.¹²⁹ Na članskem seznamu iz leta 1801 je naveden brez osebnega imena, zgolj kot »baron Apfaltrer, cesarsko-kraljevi stotnik« (*Freyherr v. Apfaltrer, k. k. Hauptmann*).¹³⁰ Glede na zaporedje članov je bil sprejet razmeroma kmalu po letu 1771 in je bil verjetno starejši od treh baronov Apfaltrerjev, ki mu sledijo. V genealogiji Apfaltrerjev ni razen barona Feliksa Rajmunda Fortunata nikogar, ki bi imel stotniški čin, prihajal s Kranjskega in ustrezal tudi po letih.¹³¹

Rodil se je 25. avgusta 1730 v Ljubljani Janezu Jožefu Sigfridu Antonu baronu Apfaltrerju in Renati Mariji Ignaciji Henriki, rojeni grofici Barbo, ter dobil pri krstu ime Feliks Vajkard Ludvik.¹³²

¹²² PREINFALK 2005 (op. 19), str. 166, 485. Prve poroke za razliko od druge ni ne v poročni matici ljubljanske stolne župnije ne v poročni matični knjigi župnije Šmarje (NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1771–1782; ŽA Šmarje-Sap, Matične knjige, P 1758–1784). Druga poroka: NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1771–1782, pag. 61.

¹²³ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, Ind R 1771–1791, fol. 19–20. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZ-HOFFEN 1905 (op. 59), str. 118–123.

¹²⁴ V mrliški knjigi je sicer datum smrti 16. marec (NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Jakob, Matične knjige, M 1808–1832, fol. 3), vendar bo prav 15. marec, kot beremo v pripisu v kongregacijski knjigi Marije Vnebovzete (ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 682), saj so njegovo oporoko odprli že tega dne; oporoka je bila napisana 2. aprila 1805 v Ljubljani (ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-L-89, 2. 4. 1805).

¹²⁵ ARS, AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani, šk. 66, fasc. XXIX/A, L-144, 11. 6. 1808, 25. 6. 1808, 28. 7. 1808.

¹²⁶ ARS, AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani, šk. 66, fasc. XXIX/A, L-144, 25. 6. 1808, pag. 45.

¹²⁷ SMOLIK 2001 (op. 10), str. 268–275; *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 332. Sorodstvena razmerja gl. v: ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 149, Lichtenberg.

¹²⁸ FRANK 1967 (op. 49), str. 26.

¹²⁹ GOLEC 2022 (op. 1), str. 177.

¹³⁰ *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 332.

¹³¹ Johann Baptist WITTING, Steiermärkischer Adel, *Die Wappen des Adels in Salzburg, Steiermark und Tirol*, Neustadt an der Aisch 1979² (J. Siebmacher's großes Wappenbuch, 28), stp. 65–74.

¹³² NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1722–1731, pag. 330–331. Prim. WITTING 1979 (op. 131), stp. 78.

Med številnimi člani Dizmove bratovščine iz rodbine Apfaltrer je bil tudi njegov oče Janez Sigfrid, sprejet leta 1721, graščak v Črnem Potoku pri Litiji in pozneje še na Kiselsteinu v Kranju.¹³³ O Feliksu je nasprotno znanega zelo malo. Leta 1748 ga srečamo v petem, predzadnjem razredu ljubljanske jezuitske gimnazije. V kongregacijski knjigi Marije Vnebovzete je pripis, da je umrl leta 1809 kot upokojeni vojaški častnik.¹³⁴ Morda je po gimnaziji obiskoval leta 1752 ustanovljeno vojaško akademijo v Dunajskem Novem mestu.¹³⁵ Kje je služboval, ni znano, zelo verjetno pa se je ob sprejemu v bratovščino zadrževal v domači deželi. Družine si po vsem sodeč ni ustvaril¹³⁶ in na Kranjskem prav tako ni premogel zemljiške posesti.¹³⁷ Umrl je v rodni Ljubljani 25. oktobra 1808 v 79. letu starosti zaradi starostne oslabelosti.¹³⁸

Pred in za njim so postali člani Dizmove bratovščine naslednji Apfaltrerji: Volf Herbard (1716), Janez Gotfrid (1718), njegov oče Janez Sigfrid (1721), Franc Karel (1725), Sigmund Ferdinand (1725 ali 1726), Jožef Leopold (1740), Janez Ignac (1741), Ferdinand (1752), Vencelj (član še 1801), Anton (član še 1801) in Ernest (član še 1801).¹³⁹

Št. 18

Raigersfeld, Maksimilijan, baron (1733–1802), sprejet verjetno ne pred letom 1771 – cesarsko-kraljevi major, višji stražni mojster.

Izviral je iz rodbine leta 1689 plemenitenega Sebastjana Rakovca, stanovskega viceknjigovodje na Kranjskem, sicer kmečkega sina iz okolice Kranja, ki je bil njegov ded. Oče Franc Henrik je znan kot uspešen gospodarstvenik, državni uradnik in kot tak izvrševalec terezijanskih reform. Poročil se je z Marijo Ano baronico Erberg in bil tudi sam 8. avgusta 1747, ko je imel sin Maksimilijan 14 let, povzdignjen v baronski stan.¹⁴⁰

Maksimilijan se je rodil v Ljubljani 9. oktobra 1733 kot šesti od 21 otrok in dobil pri krstu dva dni pozneje ime Franc Benjamin Maksimilijan.¹⁴¹ Za razliko od dveh bratov, od katerih je bil Janez Luka pozneje diplomat, Franc Borgia pa ljubljanski pomožni škof,¹⁴² ga ne najdemo v višjih razredih ljubljanske jezuitske gimnazije.¹⁴³ Najbrž je odšel na leta 1752 ustanovljeno terezijansko vojaško akademijo. V vojski je napredoval do majorja in za razliko od brata Janeza Nepomuka, ki je kot častnik izgubil življenje med sedemletno vojno, dočakal upokojitev.¹⁴⁴ Ko se je 23. oktobra 1775

¹³³ GOLEC 2022 (op. 1), str. 176.

¹³⁴ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 655.

¹³⁵ O akademiji gl. *250 Jahre Alma Mater Theresiana. Festschrift* (ur. Manfred Gänsdorfer), Wiener Neustadt 2001.

¹³⁶ Prim. WITTING 1979 (op. 131), stp. 78; SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59); Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL), LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. II, Apfaltrer, pag. 469.

¹³⁷ Prim. SMOLE 1982 (op. 15).

¹³⁸ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1771–1812, pag. 187–188.

¹³⁹ SMOLIK 2001 (op. 10), str. 268–275; *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 332.

¹⁴⁰ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 121–126, 128–129; Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918. 4: O–Sh*, Schloss Senftenegg 1973, str. 136, 138.

¹⁴¹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1731–1740, pag. 82–83. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 129.

¹⁴² PREINFALK 2014 (op. 68), str. 129.

¹⁴³ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 998.

¹⁴⁴ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 126.

v dvorcu Lukovica pri Brezovici poročil s Terezijo pl. Wollwitz, hčerjo Lovrenca Danijela, od leta 1722 člana Dizmove bratovščine, je v ljubljanski poročni matici naveden kot cesarsko-kraljevi višji stražni mojster,¹⁴⁵ enako kot na članskem seznamu Dizmove bratovščine leta 1801.¹⁴⁶

Raigersfeldi na Kranjskem sicer niso bili vidnejši zemljiški gospodje. Maksimilijanov ded je premogel le malo posesti in še to samo krajši čas, oče pa sploh ni bil vpisan v kranjsko imenjsko knjigo.¹⁴⁷ Tudi v Maksimilijanovi generaciji je bilo podobno. Maksimilijan je od vseh bratov edini vsaj za nekaj časa postal zemljiški gospod. Leta 1780, ko je že bil major, je namreč od Antona Nepomuka barona Tauffererja, od leta 1749 člana Dizmove bratovščine,¹⁴⁸ kupil двореc Zizaburg v Zgornji Šiški nad Ljubljano, danes znan kot Fajfarjev ali Galetov grad, ki ga je prejšnji lastnik prezidal v slikovit podeželski dvorec. Toda Raigersfeld je dvorec z zelo skromno posestjo že čez štiri leta, 1784, prodal Janezu Nepomuku grofu Auerspergu. Pomenljivo je, da je za posest poleg 5300 goldinarjev kupnine dobil od Tauffererja še knjigo *Nouveau Theatre d'Italie par le Bleau*,¹⁴⁹ kar priča o njegovem zanimanju za umetnost.

V zakonu s pl. Wollwitzovo ni imel otrok.¹⁵⁰ Umrli je kot vdovec in upokojeni major 4. januarja 1802 v Ljubljani v 69. letu starosti za vnetjem rebrne mreže.¹⁵¹

Št. 19

Posarelli (Bosarelli), Vajkard, pl., od 1781 baron (1728–ne pred 1801), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli leta 1780 – generalmajor.

Njegova rodbina je imela od leta 1647 v lasti gospostvo Volčji Potok,¹⁵² pridobila leta 1689 dedni baronski naslov,¹⁵³ konec 17. stoletja pa je njegov ded Franc Jožef prišel do lastništva dvorca Duplje pri Naklem, kjer se je Vajkard rodil 12. aprila 1728, ko je tam gospodaril njegov oče. Vajkardova starša sta bila baron Anton Franc Jožef, ki je leta 1732 postal član Dizmove bratovščine,¹⁵⁴ in Marija Leopoldina grofica Barbo pl. Waxenstein. Pri krstu dva dni pozneje je dobil ime Vajkard Jožef Anton Julij Janez Nepomuk.¹⁵⁵ Leta 1744 je obiskoval peti, predzadnji razred ljubljanske jezuitske gimnazije,¹⁵⁶ nato pa vemo o njegovi življenjski poti malo. Leta 1773 je kot lastnik ene petine Dupelj skupaj s štirimi sestrami prodal podedovano očetovo posest na dražbi,¹⁵⁷ ne da bi na Kranjskem še kdaj postal zemljiški gospod. Morda je obiskoval leta 1752 ustanovljeno vojaško akademijo v

¹⁴⁵ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1771–1812, pag. 37. O Wollwitzu gl. GOLEC 2022 (op. 1), str. 181–182.

¹⁴⁶ *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 332.

¹⁴⁷ SMOLE 1982 (op. 15), str. 64, 199, 264; ARS, AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, knj. 6 (1662–1756), fol. 291r, 536v, 541r, 675v.

¹⁴⁸ O Tauffererju gl. GOLEC 2022 (op. 1), str. 239–240.

¹⁴⁹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 144.

¹⁵⁰ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 129.

¹⁵¹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1771–1812 (moški), pag. 157–158.

¹⁵² SMOLE 1982 (op. 15), str. 536.

¹⁵³ FRANK 1973 (op. 140), str. 100; Boris GOLEC, Valvasorjev izvor, družina in mladost – stare neznanke v novi luči (1. del), *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 61/2, 2013, str. 59.

¹⁵⁴ GOLEC 2022 (op. 1), str. 201.

¹⁵⁵ NŠAL, ŽA Naklo, Matične knjige, R 1690–1730, pag. 400.

¹⁵⁶ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 693.

¹⁵⁷ SMOLE 1982 (op. 15), str. 141.

Dunajskem Novem mestu. Po enem rodbinskem rodovnem deblu je postal cesarsko-kraljevi general – stražmojster (*Generalfeldwachtmeister*) na Hrvaškem, bil poročen z neko de Pozzijevo, vdovo pl. Bonazza,¹⁵⁸ drugi rodovnik pa ga, tako kot seznam članov Dizmove bratovščine iz leta 1801, imenuje generalmajor. Ne prvi ne drugi vir ne navajata otrok.¹⁵⁹ 1. maja 1781 je bil Vajkard kot podpolkovnik v slunjskem pehotnem polku povzdignjen v baronski stan.¹⁶⁰ Njegova življenjska pot se je zelo verjetno iztekla zunaj Kranjske,¹⁶¹ najbrž na Hrvaškem. Leta 1801, ko je bil star 73 let, je bil torej še živ.

Iz Posarellijeve rodbine sta bila v Dizmovo bratovščino pred njim sprejeta baron Janez Jožef Anton (1721) iz druge rodbinske veje in oče Anton Franc Jožef Posarelli (1732).¹⁶²

Št. 20

Apfaltrer, Vencelj, baron (1737–1825), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli leta 1780 – major.

Izviral je iz stare kranjske plemiške rodbine, ki je pridobila baronski naslov leta 1672¹⁶³ in iz katere je bilo največ članov Dizmove bratovščine (12) za grofi Auerspergi. Rodil se je 23. novembra 1737 v očetovem dvorcu Črnelo pri Domžalah kot sin barona Franca Karla in Ane Marije, rojene grofice Schwab pl. Lichtenberg, ter bil tri dni pozneje krščen na ime Marija Vencelj Andrej.¹⁶⁴ Njegov oče Franc Karel, član Dizmove bratovščine od leta 1725,¹⁶⁵ ni gospodaril uspešno, saj je šlo Črnelo po njegovi smrti na dražbo (1762).¹⁶⁶ Vencelj tako ali tako ni bil najstarejši sin in predviden za naslednika, zato mu je bila zgodaj namenjena vojaška kariera. Glede na to, da ga ne najdemo v zadnjih dveh razredih ljubljanske jezuitske gimnazije,¹⁶⁷ se je najbrž šolal na leta 1752 ustanovljeni vojaški akademiji v Dunajskem Novem mestu. Znano je, da je kot major služboval pri 47. pehotnem polku. Družino si je ustvaril na Češkem, kjer se je 11. junija 1767 v kraju Chyšeh oženil z Marijo Barbaro pl. Haugwitz, verjetno častniško hčerjo. Otroci so se mlademu paru rodili v Chyšah, Podbořanyh in Žliticalah, mlajši sin Vencelj pa je prav tako postal major, vendar pri brambovstvu.¹⁶⁸ Ni potrjeno, koliko je bil Vencelj baron Apfaltrer sploh povezan s Kranjsko. Sodeč po kraju smrti prve hčere in kraju poroke druge, je v osemdesetih letih 18. stoletja živel v srednječeškem Rakovniku in v Pragi ali okolici. Vsi trije preživeli otroci so ostali na Češkem, žena mu je umrla leta 1824 v Jíhlavi, sam pa v začetku naslednjega leta, 5. januarja 1825, v Brnu na Moravskem.¹⁶⁹

Skupaj z njim se je v Dizmovo bratovščino včlanilo 13 Apfaltrerjev (gl. pri št. 17), med njimi njegov oče Franc Karel (1725).

¹⁵⁸ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 195, Posarel.

¹⁵⁹ ARS, AS 730, Gospodstvo Dol, fasc. 119, Possarell.

¹⁶⁰ FRANK 1973 (op. 140), str. 100.

¹⁶¹ Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59).

¹⁶² SMOLIK 2001 (op. 10), str. 268–275. O sorodstvenih razmerjih gl. Johann Baptist WITTING, Beiträge zur Genealogie des krainischen Adels, *Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft »Adler«*, n. F. 4, 1894, str. 239.

¹⁶³ FRANK 1967 (op. 49), str. 26.

¹⁶⁴ NŠAL, ŽA Dob, Matične knjige, R 1728–1746, fol. 104v.

¹⁶⁵ GOLEC 2022 (op. 1), str. 185–186.

¹⁶⁶ SMOLE 1982 (op. 15), str. 121.

¹⁶⁷ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 655.

¹⁶⁸ WITTING 1979 (op. 131), stp. 69–71.

¹⁶⁹ WITTING 1979 (op. 131), stp. 70–71. Prim. ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. II, Apfaltrer, pag. 594.

Št. 21

Rasp, Janez Nepomuk, grof (1732–1802), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli leta 1780 – zemljiški gospod, stotnik.

Izviral je iz ene starejših plemiških rodbin na Kranjskem, ki je imela kranjsko deželanstvo od začetka 16. stoletja, njena prva posest v deželi pa je bil Osterberg.¹⁷⁰ Njegov ded Janez Ludvik je neupravičeno uporabljal baronski naslov in z vztrajnostjo leta 1708 dosegel pri cesarju nič manj kot povzdignitev v grofovski stan.¹⁷¹ Janez Nepomuk se je rodil očetu Janezu Adamu, od leta 1719 članu Dizmove bratovščine,¹⁷² in materi Mariji Ani Fürnpfeil pl. Pfeilheimb. Rodil se je na očetovem Krumperku 5. julija 1732 in dobil pri krstu dva dni pozneje ime Janez Nepomuk Baltazar Jakob Alojzij.¹⁷³ Kje se je šolal, ni znano, vsaj v zadnjih dveh razredih ljubljanske jezuitske gimnazije ga pogrešamo.¹⁷⁴ Morda je bil med prvimi gojenci leta 1752 ustanovljene vojaške akademije v Dunajskem Novem mestu, saj se je odločil za vojaško kariero in dosegel čin stotnika.¹⁷⁵ Vprašanje, kako dolgo je ostal v aktivni vojaški službi, je prav tako odprto. Ob poroki 1. februarja 1768 v Ljubljani je označen kot stotnik pehotnega polka barona Bulowa.¹⁷⁶ Oženil se je z Barbaro baronico Schmidthoffen, hčerjo Franca Antona barona Schmidthoffna, člana Dizmove bratovščine od leta 1752,¹⁷⁷ ki je bila že vdova po nekem Kirschu in se je bližala štiridesetemu letu starosti. Žena je v letu poroke po svojem očetu podedovala dvorec Lukovica pri Brezovici, tudi njen drugi zakon pa je ostal brez otrok.¹⁷⁸ Janez Nepomuk naj bi ženi sledil kot lastnik leta 1786,¹⁷⁹ čeprav je živela skoraj tako dolgo kot on. Še več, po smrti starejšega brata Janeza Avgušтина, ki je leta 1784 umrl brez otrok, mu je leta 1788 pripadlo gospostvo Krumperk.¹⁸⁰ Zakonca sta prebivala v Lukovici in Ljubljani, kjer sta drug za drugim na začetku 19. stoletja tudi umrla. Grof Janez Nepomuk je umrl 24. marca 1802, slabo leto za ženo, star malo manj kot 70 let, in bil na lastno željo pokopan na pokopališču na Brezovici.¹⁸¹ V oporoki, sestavljeni v Ljubljani tik pred smrtjo, je Krumperk in Lukovico zapustil nečakinji Ani Mariji grofici Thurn-Valsassina.¹⁸²

Poleg njegovega očeta Janeza Adama je bil od istega leta 1719 član Dizmove bratovščine tudi daljni sorodnik duhovnik Maksimilijan Leopold pl. Rasp, znani podpornik umetnosti.¹⁸³

¹⁷⁰ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 195–198.

¹⁷¹ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 205–206. Prim. Boris GOLEC, Valvasorjev izvor, družina in mladost – stare neznanke v novi luči (2. del), *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 61/2, 2013, str. 258.

¹⁷² GOLEC 2022 (op. 1), str. 172–173.

¹⁷³ NŠAL, ŽA Dob, Matične knjige, R 1728–1746, pag. 53. Prim. Ivan VRHOVNIK, Plemenitniki v dobovskih farnih maticah, *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, 9, 1899, str. 95; PREINFALK 2016 (op. 31), str. 220–221.

¹⁷⁴ Prim. ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 998. Prav tako ga ni najti med graškimi študenti (ANDRITSCH 2002 (op. 35)) in med gojenci terezijanske viteške akademije na Dunaju (GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22)).

¹⁷⁵ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 209.

¹⁷⁶ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1745–1770, pag. 339.

¹⁷⁷ O njem: GOLEC 2022 (op. 1), str. 240–241.

¹⁷⁸ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 209, 221; SMOLE 1982 (op. 15), str. 275.

¹⁷⁹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 275.

¹⁸⁰ SMOLE 1982 (op. 15), str. 246; PREINFALK 2016 (op. 31), str. 208–209.

¹⁸¹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1771–1812, pag. 157–158. Prim. PREINFALK 2016 (op. 31), str. 220.

¹⁸² ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-R-108, 20. 3. 1802. Prim. PREINFALK 2016 (op. 31), str. 209; SMOLE 1982 (op. 15), str. 246–247, 275.

¹⁸³ GOLEC 2022 (op. 1), str. 175–176.

Št. 22

Gallenberg, Sigfrid, grof (1746–1813), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1780 – duhovnik, stolni kanonik v Ljubljani.

Pripadal je eni najstarejših kranjskih plemiških rodbin, ki je bila že leta 1463 med deželanskimi, dobila leta 1666 naslov državnih grofov in imela na Kranjskem posesti do srede 18. stoletja.¹⁸⁴ Rodil se je 23. maja 1746 v Ljubljani Volfgangu Sigmundu grofu Gallenbergu in Ceciliji, rojeni grofici Orzon, ter bil naslednjega dne krščen kot Sigfrid Marija Jožef Nepomuk.¹⁸⁵ Starši so bili kljub grofovskemu naslovu le mali graščaki. Leta 1753 je oče Volfgang Sigmund od svojega bratranca, salzburškega stolnega prošta grofa Riharda, dobil dvorec Zduša pri Kamniku s skromno posestjo.¹⁸⁶ Za Sigfrida ni potrjeno, da bi se šolal na ljubljanski jezuitski gimnaziji,¹⁸⁷ kot tudi ne na novoustanovljeni novomeški frančiškanski¹⁸⁸ ali na graški.¹⁸⁹ Zdi se, da je šel po poti omenjenega sorodnika, ki je uspešno služboval v Salzburgu, saj tudi mašniškega posvečenja ni prejel ne v Ljubljani ne v Gorici, pod katero je spadala kamniška župnija,¹⁹⁰ že leta 1771 pa je postal konzistorialni svetnik salzburškega nadškofa.¹⁹¹ Posvečen je bil leta 1769 s spregledom še nedosežene kanonične starosti.¹⁹² V salzburški nadškofiji je do leta 1778 služboval kot dekan v danes bavarskem Tittmoningu.¹⁹³ Dobro službo v domovini mu je že vnaprej zagotavljal Kürnberg-Gallenbergov kanonikat pri ljubljanski stolnici, ki so ga podeljevali grofje Gallenbergi. Zasedel ga je leta 1784 in ga obdržal do smrti.¹⁹⁴ Medtem se je leta 1800 pri cesarju brez uspeha potegoval za mesto generalnega vikarja tedanje ljubljanske nadškofije.¹⁹⁵ Umrj je v 67. letu starosti 11. marca 1813 v Ljubljani zaradi vnetja mehurja.¹⁹⁶

Št. 23

Pettenegg (Petenek), Ahac, pl. (1761–ne pred 1803), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1780 – okrožni komisar.

Izviral je iz leta 1655 plemenitene kranjske rodbine, katere začetnik je bil Janez Krstnik Petek (Pöttickh), rentni mojster na Kranjskem, ki je dobil plemiški predikat »von Pötteneck«

¹⁸⁴ France KIDRIČ, Gallenberg, *Slovenski biografski leksikon*, 1/1, Ljubljana 1925, str. 200.

¹⁸⁵ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1740–1747, pag. 289. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOF-FEN 1905 (op. 59), str. 86.

¹⁸⁶ SMOLE 1982 (op. 15), str. 566.

¹⁸⁷ Prim. ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r; *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103).

¹⁸⁸ Prim. DODIČ 1971 (op. 104), str. 401–403.

¹⁸⁹ ANDRITSCH 2002 (op. 35).

¹⁹⁰ Prim. *Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije 1711–1824. I: 1711–1756* (ur. Jure Volčjak), Ljubljana 2013 (Arhivsko društvo Slovenije. Viri, 36); *Ordinacijska protokola* 2016 (op. 96).

¹⁹¹ Ema UMEK, *Erbergi in dolski arhiv*, Ljubljana 1991 (Publikacije Arhive Republike Slovenije. Inventarji. Graščinski arhivi, 5), str. 348. Po Pokornu naj bi postal svetnik šele leta 1797 (Francišek POKORN, *Šematizem duhovnikov in duhovnij v ljubljanski nadškofiji l. 1788*, Ljubljana 1908, str. 7).

¹⁹² UMEK 1991 (op. 191), str. 349.

¹⁹³ UMEK 1991 (op. 191), str. 349.

¹⁹⁴ Matjaž AMBROŽIČ, Prosti, dekani in kanoniki ljubljanskega stolnega kapitlja, *Stolnica sv. Nikolaja v Ljubljani. 1707* (ur. Metod Benedik), Ljubljana 2008, str. 96.

¹⁹⁵ UMEK 1991 (op. 191), str. 359.

¹⁹⁶ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1812–1835, pag. 5–6. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOF-FEN 1905 (op. 59), str. 210.

(Pettenegg).¹⁹⁷ Rodil se je 1. novembra 1761 v Ljubljani očetu Kajetanu Baltazarju in materi Mariji Ani Elizabeti, rojeni prav tako pl. Pettenegg, ter istega dne pri krstu dobil ime Ahac Ksaver Alojz.¹⁹⁸ Oče, ki je med letoma 1752 in 1754 postal član Dizmove bratovščine, je bil prisednik ogradnega sodišča in deželni svetnik, vendar na Kranjskem ni imel zemljiške posesti.¹⁹⁹ Ni potrjeno, da bi se Ahac šolal na ljubljanski, medtem podržavljeni jezuitski gimnaziji, niti ne v Gradcu ali na terezijanski viteški akademiji na Dunaju.²⁰⁰ Ko mu je leta 1786 umrl oče in je bila mati že pokojna, je po očetu podedoval njegovo skromno imetje, ki ga поблиže ne poznamo.²⁰¹ Ob poroki v Ljubljani naslednje leto, 17. aprila 1787, je bil v 26. letu in zaposlen kot okrožni komisar pri novomeškem okrožnem uradu, njegova izbranka pa je bila Marija Ana baronica Gusič,²⁰² v Ljubljani rojena hči Sigmunda Adama barona Gusiča, graščaka na treh belokranjskih gospostvih.²⁰³ Sam ni bil očitno nikoli zemljiški gospod,²⁰⁴ ampak je ostal uradnik. V zakonu z Gusičevo so se mu v Ljubljani med letoma 1788 in 1791 rodili štiri otroci,²⁰⁵ pet pa med letoma 1792 in 1797 v Celovcu, kjer je medtem napredoval od protokolista deželne pravde prek njenega sekretarja do deželnega svetnika.²⁰⁶ Po ženini smrti 12. septembra 1798²⁰⁷ se je vdovec v kratkem oženil še dvakrat, najprej neznanu kje zunaj Celovca s Terezijo, rojeno pl. Rittersburg, ki je 16. januarja 1802 umrla ob porodu,²⁰⁸ in nato 13. februarja 1803 v celovski stolnici z Alojzijo, rojeno pl. Stöger, na Dunaju rojeno hčerjo svetnika pri notranjeavstrijskem apelacijskem sodišču v Celovcu.²⁰⁹ Tudi tretja žena je umrla skupaj z otrokom pri prvem porodu, in sicer 27. novembra istega leta.²¹⁰ Nadaljnja usoda Ahaca pl. Pettenegga ni znana. Kot kaže, ni umrl ne v Celovcu ne v rodni Ljubljani.²¹¹

¹⁹⁷ FRANK 1973 (op. 140), str. 91.

¹⁹⁸ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1755–1762, pag. 353. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOF-FEN 1905 (op. 59), str. 196.

¹⁹⁹ GOLEC 2022 (op. 1), str. 247–249.

²⁰⁰ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r; *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103); ANDRITSCH 2002 (op. 35); UBG, Ms-2; GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22).

²⁰¹ ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-P-117, 11. 4. 1786.

²⁰² NŠAL, ŽA Ljubljana Marijino oznanjenje, Matične knjige, P 1785–1800, fol. 8. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZ-HOFFEN 1905 (op. 59), str. 242.

²⁰³ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 139–140. Prim. ARS, AS 730, Gospostvo Dol, fasc. 119, Genealogica A–P, Pettenek.

²⁰⁴ Prim. SMOLE 1982 (op. 15).

²⁰⁵ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1784–1795, pag. 129, 152, 184, 216. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOF-FEN 1905 (op. 59), str. 122–123.

²⁰⁶ Archiv der Diözese Gurk, Klagenfurt (ADG), PA Klagenfurt St. Egid, Geburtsbuch IX 1791–1815, pag. 32, 74, 111, 167, 190.

²⁰⁷ ADG, PA Klagenfurt St. Egid, Sterbebuch VII 1795–1800, pag. 91. Prim. PREINFALK 2016 (op. 31), str. 140.

²⁰⁸ ADG, PA Klagenfurt St. Egid, Sterbebuch VIII 1801–1806, pag. 29.

²⁰⁹ ADG, PA Klagenfurt Dom, Trauungsbuch II 1799–1810, fol. 34.

²¹⁰ ADG, PA Klagenfurt St. Egid, Sterbebuch VIII 1801–1806, pag. 82.

²¹¹ Prim. ADG, PA Klagenfurt St. Egid, Index zu Sterbebuch 1801–1806, Index zu Sterbbuch 1807–1831; SCHIVIZ VON SCHIVIZHOF-FEN 1905 (op. 59).

Št. 24

Auersperg, Nikolaj (Tolentinski), grof (1753–1828), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1790 – zemljiški gospod.

Izviral je iz vodilne kranjske plemiške rodbine grofov Auerspergov, ki je grofovski naslov pridobila leta 1630.²¹² Literatura ga pozna kot Nikolaja Tolentinskega. Rodil se je 4. septembra 1753 v Novem mestu kot sin grofa Volfa Nikolaja z Mokric in Terezije, rojene grofice Lichtenberg, pri krstu pa dobil ime Marija Nikolaj Tolentinski Sigmund Kozma Damjan Peter Regalat.²¹³ Zgodaj je izgubil starše in že pri šestih letih leta 1759 postal očetov naslednik, čeprav je imel starejšega brata, ki bi mu po uveljavljenih načelih šlo prvenstvo. Nikolaj Tolentinski zaradi slabega vida ni mogel upati ne na vojaško ne na politično kariero.²¹⁴ Vprašanje, kje je pridobil formalno izobrazbo in kakšno, ostaja odprto.²¹⁵ V mladosti in tudi pozneje je veliko potoval, kar je zelo dobro dokumentirano. V predrevolucionarnem Parizu si je denimo ogledal Beaumarchaisovo Figarovo svatbo in se navdušil nad delom francoskih enciklopedistov. Po ženini smrti je bil na prelomu 18. in 19. stoletja kar šest let zdoma, tokrat v Rimu in Berlinu, tako da je mokriško posest v Nikolajevo veliko škodo medtem upravljal mlajši brat Jošt.²¹⁶

Poročil se je pri 25 letih 22. septembra 1778 na nevestini domači Gomili pri Boštanju s Terezijo baronico Mordax pl. Portendorf, hčerjo barona Jožefa Ernesta, ki mu je 13 let pozneje v Ljubljani rodila sina Nikolaja, edinega znanega preživelega otroka grofovskega para.²¹⁷

Grof Nikolaj Tolentinski se je po vrnitvi z drugega potovanja ustalil na Mokricah in se posvetil prenovi gradu, predvsem njegove okolice, kjer je nasadil velik park.

Jugozahodni grajski trakt je v njegovem času dobil reprezentančne baročne prostore, in sicer po nekem lesenem modelu iz Firenc. Od oblasti si je tudi kmalu priskrbel dovoljenje, da spremeni dotedanje pašnike ob dvorcu v nasade, nato pa je pod vplivom sodobnih francoskih enciklopedistov in izkušenj, ki si jih je bil nabral med dolgoletnim potepanjem po Evropi, uresničeval svoje zamisli. V duhu časa je v osrednji del parka postavil ermitaž.²¹⁸

Kmalu so se tudi pri njem začela kazati znamenja duševne bolezni, ki je zaznamovala že njegovega starejšega brata Franca Ksaverja. Zaradi izbruhov blaznosti je družina leta 1812 sklenila, naj gospostvo Mokrice prevzame tedaj še mladoletni sin Nikolaj, ki je dobil dva skrbnika. Nikolaja Tolentinskega so za nekaj časa odpeljali na svakovo Gomilo, kjer se je vedno bolj umikal v svoj svet.²¹⁹ Umrli je pri 75 letih zaradi zagnojitve na nogah 5. oktobra 1828 na Mokricah, kjer je v grajski kapeli tudi pokopan.²²⁰

²¹² PREINFALK 2005 (op. 19), str. 378.

²¹³ Kapiteljski arhiv Novo mesto (KANM), Matične knjige Novo mesto Kapitelj, R 1746–1756, pag. 264. Prim. PREINFALK 2005 (op. 19), str. 494.

²¹⁴ PREINFALK 2005 (op. 19), str. 166; SMOLE 1982 (op. 15), str. 299.

²¹⁵ Ni ga najti med dijaki in študenti v Ljubljani (ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r; *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103)) ali v Gradcu (ANDRITSCH 2002 (op. 35); UBG, Ms-2). Prav tako ne na viteški akademiji, kjer je študiral njegov starejši brat Franc Ksaver (GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22), str. 31), ne na novomeški gimnaziji (DODIČ 1971 (op. 104), str. 402–404).

²¹⁶ PREINFALK 2005 (op. 19), str. 168–169.

²¹⁷ PREINFALK 2005 (op. 19), str. 168, 494; SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 305. Poročna matica župnije Boštanj je izgubljena.

²¹⁸ Ivan STOPAR, *Grajske stavbe v osrednji Sloveniji. 2: Dolenjska. 2: Med Bogenšperkom in Mokricami*, Ljubljana 2001 (Grajske stavbe, 13), str. 100–101.

²¹⁹ PREINFALK 2005 (op. 19), str. 169.

²²⁰ NŠAL, *ŽA Velika Dolina*, Matične knjige, M 1811–1832, fol. 52; PREINFALK 2005 (op. 19) str. 494.

Kot slaboviden in tipičen podeželski plemič ni mogel imeti posebne vloge v javnem življenju. Preden je duševno zbolel, se je ne nazadnje veliko mudil na potovanjih. Nosil je podedovana naslova vrhovnega dednega deželnega komornika in vrhovnega dednega deželnega maršala na Kranjskem in v Slovenski marki,²²¹ njegovih morebitnih drugih funkcij pa ne poznamo. Kot mnogi drugi Auerspergi je bil član plemiškega lovskega društva »Diana lovka«.²²²

Člani Dizmove bratovščine so postali številni drugi Auerspergi, skupaj 13 (gl. pri št. 4).

Št. 25

Gandini (Gendin), Vencelj Mihael, pl. (1759–1834), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1790 – zemljiški gospod, magistratni uradnik.

Izviral je iz kranjske rodbine italijanskega rodu, ki je leta 1631 pridobila plemiški naslov s predikatom »von Lilienstein«.²²³ Rodil se je v očetovem dvorcu Hrib pri Preddvoru 27. septembra 1759 kot sin Sigmunda Andreja in Karoline Jožefe, rojene Dinzl pl. Angerburg, ter pri krstu dva dni pozneje dobil ime Vencelj Wolfgang Mihael.²²⁴ Oče Andrej Sigmund je bil le manjši zemljiški gospod, vendar prisednik kranjskega ograjnega sodišča in nekaj časa poverjenik kranjskih deželnih stanov, od leta 1748 pa tudi član Dizmove bratovščine.²²⁵ Vencelja oziroma Venceslava srečamo pri 17 letih leta 1776 med tremi študenti zadnjega, šestega razreda ljubljanske, tedaj že nekdanje jezuitske gimnazije, ki so si tisto leto zaslužili nagrado.²²⁶ O njegovem morebitnem nadaljnjem šolanju ni podatkov.²²⁷

Bliže kot vloga zemljiškega gospoda sta mu bila uradniška služba in življenje v deželni prestolnici. Potem ko mu je mati Karolina Jožefa leta 1788 izročila po svojem očetu podedovani dvorec Turn pod Novim gradom pri Preddvoru, je posest že leta 1793 za dobrih 54.000 goldinarjev prodal Martinu Urbančiču.²²⁸ Vsekakor pa mu je status graščaka prišel še kako prav, da se je lahko oženil z grofovsko hčerjo. 1. marca 1791 se je v Šentrupertu na Dolenjskem poročil z Rozalijo, hčerjo rakovniškega graščaka Dizme grofa Barba pl. Waxensteina.²²⁹ Po prodaji Turna sta zakonca leta 1794 za 6000 goldinarjev kupila Abondijev dvorec, pristavo pred Nemškimi vrati v Ljubljani, a sta tudi to malo posest že čez tri leta prodala, zanjo pa iztržila le dobro desetino cene ob nakupu.²³⁰ Konec 18. stoletja je Vencelj že bil uradnik, in sicer protokolist pri deželni pravdi (1798).²³¹ V uradniški službi pri tem sodnem oblastvu ga srečujemo še četrto stoletja, vsaj do leta 1822.²³² Bil je lastnik hiše

²²¹ PREINFALK 2005 (op. 19), str. 494.

²²² PREINFALK 2005 (op. 19), str. 154.

²²³ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 89, Gandin; Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918. 2: F–J*, Schloss Senftenegg 1970, str. 68.

²²⁴ NŠAL, ŽA Preddvor, Matične knjige, R 1742–1759, fol. 133r.

²²⁵ GOLEC 2022 (op. 1), str. 237–238.

²²⁶ *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103), str. 312.

²²⁷ Njegovega imena ni med gojenci terezijanske viteške akademije na Dunaju (GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSI MONTESOLE 1913 (op. 22)) niti na graškem liceju (UBG, Ms-2).

²²⁸ SMOLE 1982 (op. 15), str. 515.

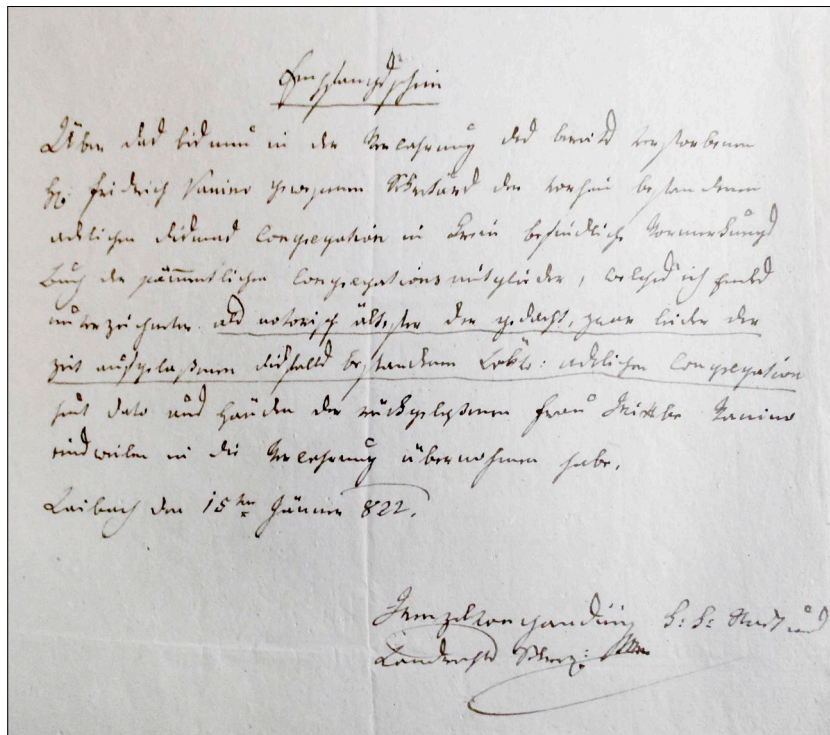
²²⁹ NŠAL, ŽA Šentrupert, Matične knjige, P 1784–1820, pag. 16.

²³⁰ SMOLE 1982 (op. 15), str. 63.

²³¹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Jakob, Matične knjige, P 1785–1816, pag. 17.

²³² Leta 1807 je bil tajnik deželne pravde in aktuar njenega depozitnega urada (*Schematismus* 1807 (op. 27), str. 104, 105). Kot tajnik je izpričan tudi petnajst let pozneje (ARS, AS 730, Gospodstvo Dol, fasc. 127, Izvlečki iz biografij v Dizmovi kroniki in Breckerfeldove pripombe k biografijam, 15. 1. 1822).

2. Gandinovo potrdilo
o prevzemu
bratovščinske spominske
knjige,
15. januar 1822,
Arhiv Republike Slovenije

v Poljanskem predmestju (1825),²³³ ob smrti prav tam pa je v mrliški knjigi naveden kot cesarsko-kraljevi jubilirani sekretar mestne in deželne pravde. Umrl je 10. januarja 1834 v 75. letu starosti za oslabeledostjo,²³⁴ ne da bi zapustil potomstvo.²³⁵

Po njegovi zaslugi se je ohranila bratovščinska spominska knjiga, t. i. Dizmova kronika, ki jo je 15. januarja 1822 kot najstarejši živeči član medtem ugasle bratovščine prevzel iz rok vdove njegovega tajnika Friderika Vanina²³⁶ in jo izročil v hrambo sočlanu Jožefu Kalasancu baronu Erbergu, v čigar arhivu se je ohranila (sl. 2).²³⁷

Iz rodu Gandinijev pl. Liliensteinov sta člana Dizmove bratovščine postala tudi njegov oče Sigmund Andrej (1748) in mlajši brat Sigmund (član še leta 1801).²³⁸

Št. 26

Taufferer (Tauffrer), Janez Nepomuk, baron (1752–1832), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1790 – duhovnik, stanovski poverjenik, stolni kanonik v Ljubljani in na Dunaju.

²³³ Boris GOLEC, K podobi Ljubljane po kongresu leta 1821. Stavbe in njihovi lastniki v franciscejskem katastru, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 69/1, 2021, str. 80.

²³⁴ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Peter, Matične knjige, M 1825–1840, fol. 111.

²³⁵ Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59). V oporoki, datirani v Ljubljani 7. januarja 1834, je večino imetja zapustil nečakinjam (ARS, AS 308, Zbirka testamentov deželnega sodišča v Ljubljani, III-G-202).

²³⁶ ARS, AS 730, Gospostvo Dol, fasc. 127, Izvlečki iz biografij v Dizmovi kroniki in Breckerfeldove pripombe k biografijam, 15. 1. 1822.

²³⁷ O tem gl. pri Erbergu (št. 36).

²³⁸ GOLEC 2022 (op. 1), str. 237–238.

Izviral je iz znane kranjske plemiške rodbine, poplemenitene leta 1585 kmalu zatem, ko se je pojavila na Kranjskem. Baronski naslov s predikatom »zum Weixelbach«, po dvorcu Turn (Novi grad) ali Višnje pri Višnji Gori, je dobila dobrih sto let pozneje, leta 1687.²³⁹

Janez Nepomuk se je rodil 25. februarja 1752 v Ljubljani očetu baronu Janezu Nepomuku, turnskemu graščaku, in Mariji Ceciliji, rojeni baronici Schram pl. Ottenfeld iz sedmograškega Kronstadta (Brašov). Pri krstu istega dne je dobil ime Janez Nepomuk Aleksander Matija.²⁴⁰ Kaže, da se ni šolal na ljubljanski jezuitski gimnaziji,²⁴¹ kot tudi ne na novomeški frančiškanski²⁴² ali v Gradcu.²⁴³ Mašniško posvečenje je prejel 10. junija 1775 v Ljubljani še pred dopolnjeno kano-nično starostjo, pri dobrih 23 letih.²⁴⁴ Glede na rodbinsko zaledje mu je bila zagotovljena lepa kariera. Tako je že leta 1778 zasedel Wollwitzev kanonikat v ljubljanskem stolnem kapitlju, leta 1786 pa predsedal na Lambergovega.²⁴⁵ Leta 1807 ga srečamo v vrhu deželne samouprave, kot enega od stanovskih poverjenikov.²⁴⁶ Njegova karierna pot se je zalomila med francosko okupacijo Kranjske, ko je bil leta 1809 postavljen za člana začasne deželne vlade, še istega leta pa so ga, potem ko dežela ni plačala predpisane kontribucije, aretirali in ga skupaj z nekaterimi drugimi talci odpeljali v Palmanovo. Po sklenitvi schönbrunnskega miru so ga sicer izpustili, ker pa se ni strinjal s francoskim režimom, je leta 1810 odšel za župnika župnije Spišske Vlachy na Slovaškem.²⁴⁷ Kanonikat v Ljubljani je odložil²⁴⁸ in dobil pozneje savojski kanonikat pri dunajski stolnici sv. Štefana. Na Dunaju je 9. februarja 1832 tudi umrl v starosti 79 let.²⁴⁹

Pred njim so od Tauffererjev postali člani Dizmove bratovščine že njegov praded Marko Anton (1702), ded Maksimilijan Anton Ignac (1727), dedov brat kostanjeviški opat pater Aleksander (1740) in oče Anton Tadej Janez Nepomuk (1749). Janez Nepomuk je bil tako četrta generacija dizmovcev.²⁵⁰

Št. 27

Hohenwart (Hochenwart), Sigmund, pl., od 1767 grof (1730–1820), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1790 – duhovnik, škof v Trstu in St. Pöltnu, knezonadškof na Dunaju.²⁵¹

Izviral je iz starega kranjskega rodu pl. Hohenwartov,²⁵² iz njegove veje s Kolovca pri Kamniku, kjer se je rodil 2. maja 1730 kot sin Franca Karla pl. Hohenwarta in Ane Frančiške Karoline

²³⁹ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 228–230.

²⁴⁰ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1748–1755, pag. 204. Prim. PREINFALK 2016 (op. 31), str. 250–251.

²⁴¹ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r.

²⁴² Prim. DODIČ 1971 (op. 104), str. 402–404.

²⁴³ ANDRITSCH 2002 (op. 35); UBG, Ms-2.

²⁴⁴ *Ordinacijska protokola* 2016 (op. 96), str. 86. Prim. POKORN 1908 (op. 191), str. 7.

²⁴⁵ AMBROŽIČ 2008 (op. 194), str. 96.

²⁴⁶ *Schematismus* 1807 (op. 27), str. 218.

²⁴⁷ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 243.

²⁴⁸ POKORN 1908 (op. 191), str. 78; AMBROŽIČ 2008 (op. 194), str. 96.

²⁴⁹ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 243, 351.

²⁵⁰ GOLEC 2022 (op. 1), str. 193.

²⁵¹ O njem gl.: Erwin GATZ, Hohenwart Sigmund Anton Graf, *Die Bischöfe der deutschsprachigen Länder 1785/1803 bis 1945. Ein biographisches Lexikon* (ur. Erwin Gatz), Berlin 1983, str. 324–326.

²⁵² O Hohenwartih gl. Avgust PIRJEVEC, Hohenwart, *Slovenski biografski leksikon*, 1/3, 1928, str. 330–331.

baronice De Leo ter dobil pri krstu ime Sigmund Anton.²⁵³ Njegov oče, član Dizmove bratovščine od leta 1736 ali 1737, je opravljal pomembne funkcije, med drugim je bil glavar na Reki in vladni svetnik. V poznih letih, 23. aprila 1767, ko je bil sin star 37 let, mu je uspelo doseči povzdignitev neposredno v grofovski stan.²⁵⁴ Sigmund za razliko od mlajšega brata Antona, ki je prav tako postal duhovnik, gimnazije najbrž ni končal v Ljubljani.²⁵⁵ V letih 1749–1751 je v Gradcu študiral filozofijo in nato od 1755 do 1759 prav tam teologijo. Mašniško posvečenje je prejel 7. oktobra 1759 (v Gradcu), deloval nekaj let kot ljudski misijonar na Štajerskem, nato kot profesor obče zgodovine na terezijanski viteški akademiji na Dunaju in kot rektor ustanove za skandinavške študente v Linzu. Na priporočilo Marije Terezije je leta 1777 postal učitelj zgodovine bodočega cesarja Franca II. (I.) in njegovih sorojencev na nadvojvodskem dvoru v Firencah, kjer ni bil samo obdan z vrsto pomembnih osebnosti iz kulturnega življenja, ampak je tudi močno vplival na poznejšega cesarja. Po koncu vloge vzgojitelja (1788) se je v Firencah in na Dunaju posvetil zgodovinskim študijam, dokler ga ni cesar Leopold II. leta 1791 imenoval za škofa v Trstu. Le dobri dve leti po prevzemu tržaške škofije je od mladega cesarja Franca II. dobil imenovanje na mesto škofa mlade škofije St. Pölten v Spodnji Avstriji in za apostolskega vojaškega vikarja (1794). Hohenwart je veliko storil za izboljšanje pastorale in discipline v svoji škofiji, pri izvajanju jožefinskih cerkvenodržavnih reform je kljub vdanosti dinastiji pokazal prožnost in zavračal vmešavanje države v cerkvene notranje zadeve. Po slabem desetletju v St. Pöltnu ga je cesar leta 1803 pri 73 letih imenoval za knezonadškofa na Dunaju. Nadškofijo je vodil v turbulentnih vojnih časih (med drugim je leta 1810 poročil Napoleona I. z Marijo Luizo Habsburško), ne da bi kdaj zapustil Dunaj, kar mu je samo dvigovalo ugled. Kot dunajski nadškof je tesno sodeloval s svojim nekdanjim učencem cesarjem Francem II. (od 1804 Franc I.), skrbel za izobrazbo duhovnikov in se kot zgleden, državi zvest krajevni škof v duhu jožefinskih reform posvetil predvsem pastoralni. Umrl je 30. junija 1820 na Dunaju v visoki starosti 90 let in našel zadnji dom v stolnici sv. Štefana.²⁵⁶

Člani Dizmove bratovščine so postali tudi njegov oče Franc Karel (1736 ali 1737), stric Leopold Ludvik (1740 ali 1741), brat Jurij Jakob (1757), daljni sorodnik Ludvik (1760) in nečak Franc (član še 1801).²⁵⁷

Št. 28

Rosetti, Bernard, baron (1756–1817), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1790 – zemljiški gospod, cesarsko-kraljevi komornik, stanovski poverjenik, svetnik deželnega glavarstva, guverner.

Izhajal je iz rodbine vipavsko-notranjskih baronov Rosettijev, plemenitenih leta 1629, ki so bili po najnovejših ugotovitvah verjetno avtohtona vipavska rodbina.²⁵⁸ Ena njena veja je leta 1678 izprosila povzdignitev v baronski stan s predikatom, ki je vseboval imena posesti Roženek, Razdrto

²⁵³ NŠAL, ŽA Kamnik, Matične knjige, R 1727–1738, fol. 55v.

²⁵⁴ GOLEC 2022 (op. 1), str. 207–208.

²⁵⁵ Anton pl. Hohenwart je leta 1748 izpričan na višjih jezuitskih študijah, na stopnji logika (ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 671). Leta 1740 je bil na poetiki vpisan Sigmund pl. Hohenwart (pag. 671), ki pa glede na starost ne more biti identičen s poznejšim škofom.

²⁵⁶ GATZ 1983 (op. 251), str. 325–326.

²⁵⁷ SMOLIK 2001 (op. 10), str. 268–275; *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 332. O sorodstvenih razmerjih: ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 111, Hohenwart.

²⁵⁸ GOLEC 2020 (op. 41), str. 115.

in Orehek: »Rosetti Freiherr von und zu Rossanegg, Herr auf Präwaldt und Nußdorff«. ²⁵⁹ Baron Bernard se je rodil v Ljubljani 9. maja 1756 Karlu Leopoldu baronu Rosettiju in Mariji Henriki Suzani, rojeni grofici Prank, ob krstu pa je dobil ime Bernard Anton Marija Jožef Janez Nepomuk. ²⁶⁰ Šolal se je v rodni Ljubljani na jezuitski gimnaziji, kjer ga leta 1770 srečamo v predzadnjem, petem razredu. ²⁶¹ Nedvomno je identičen z baronom Rosettijem s Kranjskega, ki je brez navedbe osebne- ga imena leta 1774 izpričan med študenti filozofije v Gradcu, ²⁶² saj tedaj ni bilo nobenega drugega Rosettija njegovih let. ²⁶³

Bil je srednje velik zemljiški gospod s precej razdrobljeno posestjo po tedanjem Notranjskem. Leta 1784 ali 1785 mu je oče izročil posesti Na Školu in Orehek, ²⁶⁴ s čimer je najverjetneje pridobil tudi Šikulje, ki so neznano kdaj postale pristava posesti na Školu in jih je leta 1802 prodal Kraški dvorni kobilarni. ²⁶⁵ Medtem je leta 1795 vzel v devetletni najem freisinško škofjeloško gospostvo, ki je bilo še pred iztekom pogodbe sekularizirano (1803). ²⁶⁶ Dve leti prej mu je sestrična po materi Eleonora baronica Raunach za poravnavo svojih dolgov prepustila mali Šilentabor, ²⁶⁷ leta 1809 pa je vse posesti, vključno z imenjema Razdrto in Podbrje pri Orehovici, ki sta bili najverjetneje sestavni del Orehka, prodal neplemiškemu kupcu Matiji Dolencu, poštnemu mojstru v Sežani. ²⁶⁸ Baron Rosetti namreč tedaj ni več živel na Kranjskem in je posesti upravljal na daljavo.

V javnem življenju Kranjske ga srečamo kot stanovskega poverjenika in nato svetnika dežel- nega glavarstva, imel je naslov cesarsko-kraljevega komornika, v času prve francoske okupacije leta 1797 je bil imenovan v desetčlanski gubernij in bil kratek čas v letih 1808–1809 guverner združe- nega kranjsko-goriškega deželnega glavarstva. Predtem in zatem je opravljal pomembne državne službe zunaj domače dežele. V letih 1803–1805 je bil avstrijski guverner v Kotorju, tretja francoska okupacija (1809), po kateri se je umaknil na Dunaj, ga je doletela kot guvernerja v Trstu, nato je po- stal vladni predstavnik v Galiciji in se slednjič vrnil v Trst, kjer je bil od leta 1815 provizorični vodja primorskega gubernija, od leta 1816 do smrti naslednje leto pa guverner. ²⁶⁹ S Trstom je bil povezan že v svojih ljubljanskih letih, saj so ga tam sprejeli v prostozidarsko ložo, preden je leta 1792 postal mojster starosta novoustanovljene lože v Ljubljani, kar je ostal do prepovedi prostozidarstva tri leta pozneje. ²⁷⁰

²⁵⁹ FRANK 1973 (op. 140), str. 190.

²⁶⁰ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1755–1762, pag. 57. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 98.

²⁶¹ Njegovo identiteto potrjuje pripis, da je postal cesarski svetnik, guverner v Trstu in da je umrl leta 1817 (ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 644). Ni ga med gojenci terezijanske viteške akademije na Dunaju (GEM- MEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22)).

²⁶² UBG, Ms-2, fol. 16r.

²⁶³ Prim. Johann Baptist WITTING, Beiträge zur Genealogie des krainischen Adels, *Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft »Adler«*, n. F. 5, 1895, str. 254–256.

²⁶⁴ SMOLE 1982 (op. 15), str. 317, 332.

²⁶⁵ SMOLE 1982 (op. 15), str. 479.

²⁶⁶ Pavle BLAZNIK, *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*, Škofja Loka 1973, str. 444–446.

²⁶⁷ SMOLE 1982 (op. 15), str. 480.

²⁶⁸ SMOLE 1982 (op. 15), str. 317, 332, 479–480.

²⁶⁹ KOŠIR 1998 (op. 54), str. 59; Rudolf ANDREJKA, Vrhovni predstavniki državne uprave na Kranjskem od 1747 do 1941, *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo*, 24, 1943, str. 104; WITTING 1895 (op. 263), str. 256.

²⁷⁰ KOŠIR 1998 (op. 54), str. 52–53, 59.

Že v zrelih letih se je 4. novembra 1801 v Ljubljani oženil z Marijo Alojzijo Ano grofico Lamberg, vdovo po grofu Strassoldu, s katero očitno ni imel otrok.²⁷¹ Umrli je po težki bolezni 24. maja 1817 v Trstu v starosti 61 let.²⁷²

Od Rosettijev je bil poleg njega član Dizmove bratovščine še njegov oče Karel Leopold, sprejet leta 1758.²⁷³

Št. 29

Mordax, Jožef, baron (1751–1831), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1790 – zemljiški gospod.

Izviral je iz stare koroške plemiške rodbine, ki je nosila plemiški predikat po gradu Portendorf,²⁷⁴ imela na Kranjskem od prve polovice 16. stoletja posesti na vzhodnem Dolenjskem, najprej Graben in nato Grm,²⁷⁵ leta 1671 pa dobila baronski naslov.²⁷⁶ Jožefov oče Jožef Ernest je po svojem dedu Janezu Andreju leta 1739 podedoval dvorec Gomila (Spodnji Erkenštajn), po materi Frančiški Izabeli, rojeni grofici Thurn-Valsassina, pa leta 1749 dvorec Impoljca, oba v dolenskem delu Posavja.²⁷⁷ Poročen je bil s Cecilijo, rojeno baronico Hallerstein, s katero je imel več hčera in edinega sina Jožefa.²⁷⁸ Jožef se je rodil v Impoljci in bil krščen 13. septembra 1750 na ime Jožef Aleks Dionizij. Srednje ime je dobil po svojem krstnem botru Aleksandru baronu Tauffererju, opatu cisterce v Kostanjevici in članu Dizmove bratovščine (od 1740), ki ga je pri krstu nadomeščal cistercijan pater Danijel Mordax, Jožefov stric.²⁷⁹ Očeta je izgubil že leta 1754, star dobra tri leta,²⁸⁰ ko je postal tudi naslednik Impoljce,²⁸¹ medtem ko je Gomila najbrž že takrat pripadla bratrancu Francu Antonu baronu Mordaxu. Ta jo je nato z oporoko leta 1778 zapustil Jožefu, ki je bil priznan za lastnika leta 1795.²⁸²

Jožef je obiskoval ljubljansko jezuitsko gimnazijo, kjer ga leta 1765 srečamo v petem, predzadnjem razredu.²⁸³ Ni znano, koliko in kje se je udejstvoval v javnem življenju. Kot vse kaže, je ostal podeželski graščak. Poročil se je že v zrelejših letih, 27. oktobra 1788 v Kostanjevici na Krki z Jožefo baronico Hallerstein, hčerjo pokojnega barona Franca Adama, graščaka na Raki. Za Jožefa je v poročni matici navedeno, da prihaja z Mokric, poročna priča pa je bil tamkajšnji graščak Nikolaj grof

²⁷¹ Po poročni matici je bil tedaj cesarski komornik in deželni svetnik na Kranjskem (NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Maticne knjige, P 1771–1812, pag. 93). Witting poroko zmotno datira z 12. septembrom 1791 (WITTING 1895 (op. 263), str. 256).

²⁷² Giuseppe Maria MAINATI, *Croniche ossia Memorie storiche sacro-profane di Trieste cominciando dall' XI. secolo sino a' nostri giorni*, 6, Venezia 1818, str. 242.

²⁷³ GOLEC 2022 (op. 1), str. 255.

²⁷⁴ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 167, Mordax.

²⁷⁵ SMOLE 1982 (op. 15), str. 649–650.

²⁷⁶ FRANK 1972 (op. 81), str. 259.

²⁷⁷ SMOLE 1982 (op. 15), str. 158, 191. Sorodstvena razmerja gl.: ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 167, Mordax.

²⁷⁸ NŠAL, ŽA Raka, Maticne knjige, Ind R 1747–1769, s. p. Prim. ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 167, Mordax.

²⁷⁹ NŠAL, ŽA Raka, Maticne knjige, R 1747–1783, pag. 53. O opatu Tauffererju gl. GOLEC 2022 (op. 1), str. 219.

²⁸⁰ Oče Jožef Ernest je umrl 19. februarja 1754 v 44. letu starosti in bil 23. februarja pokopan v Marijini cerkvi na Studencu (NŠAL, ŽA Raka, Maticne knjige, M 1746–1781, fol. 19r).

²⁸¹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 191.

²⁸² SMOLE 1982 (op. 15), str. 158

²⁸³ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 632. Med študenti graškega liceja ga ni (UBG, Ms-2).

Auersperg,²⁸⁴ Jožefov svak, poročen z njegovo sestro Terezijo,²⁸⁵ ki je malo pred njim postal član Dizmove bratovščine (gl. št. 24). Jožef baron Mordax je bil tedaj po vsem sodeč zakupnik mokriškega gospostva. Z ženo sta se ustalila v Impoljci, kjer se jima je rodil edinec Jožef, ki je že po nekaj tednih umrl.²⁸⁶ Samo ugibamo lahko, zakaj je baron Mordax posest Gomila leta 1823 za 20.000 goldinarjev prodal svoji ženi Jožefi. Po njeni smrti leta 1825 mu je pripadla nazaj,²⁸⁷ sam pa se je 5. septembra 1827 v domači župniji na Studencu oženil z ženino precej mlajšo sestro Alojzijo baronico Hallerstein, ki je že dotlej prebivala pri baronskem paru Mordax na Impoljci.²⁸⁸ Jožef baron Mordax je umrl zaradi starostne oslabeledosti na četrto obletnico svoje druge poroke, 5. septembra 1831 na Impoljci, star 81 let,²⁸⁹ obe posesti, Impoljco in Gomilo, pa je podedovala njegova vdova.²⁹⁰ Ostareli baron je prvotno sicer nameraval zapustiti svoje imetje posvojencu Maksu grofu Lichtenbergu, vendar se je ta v 23 letih izkazal za nevrednega dediča, zato mu je Jožef v oporoki, napisani 1. septembra 1830 v Impoljci, namenil samo nujni delež, ki mu je pripadal po posvojitveni pogodbi.²⁹¹

Baron Mordax je kot edini iz svojega rodu nesporno postal član Dizmove bratovščine po za-
slugi svojega svaka, mokriškega graščaka Nikolaja grofa Auersperga.

Št. 30

Hohenwart (Hochenwart), Franc, grof (1771–1844),²⁹² sprejet med letoma 1770 in 1800, verjetno okoli leta 1795 – zemljiški gospod, cesarsko-kraljevi komornik, okrožni glavar, naravoslovec, muzealec.

Izviral je iz rodbine Hohenwart z gradu Kolovec pri Kamniku, in sicer iz veje, ki je bila povzdignjena v grofovski stan leta 1767, štiri leta pred njegovim rojstvom.²⁹³ Rodil se je kot prva grofovska generacija očetu Juriju Jakobu, članu Dizmove bratovščine od leta 1757, in materi Frančiški Henriki pl. Hohenwart, ki je bila hči očetovega bratranca, rodila pa mu je kar 17 otrok, vse v Ljubljani.²⁹⁴ Kot drugorojenec je prišel na svet 24. maja 1771 in dobil pri krstu ime Franc Ksaver Jožef Hanibal.²⁹⁵ Pozneje ga srečujemo kot Franca Jožefa. Ne preseneča, da ga ni najti med dijaki podržavljene jezuitske gimnazije v Ljubljani.²⁹⁶ Vzgajal ga je namreč v Firencah njegov stric Sigmund (gl. št. 27), vzgojitelj bodočega cesarja Franca I. (II.).²⁹⁷ Med študijem na Dunaju se je Franc navdušil za naravoslovne vede in montanistiko, v katerih se je po vrnitvi v domov izpopolnil pri baronu Žigi Zoisu.²⁹⁸

²⁸⁴ NŠAL, ŽA Kostanjevica na Krki, Matične knjige, P 1786–1806 (Marijin Studenec), s. p. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 304. O Auerspergu gl. SMOLE 1982 (op. 15), str. 299.

²⁸⁵ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 167, Mordax; PREINFALK 2005 (op. 19), str. 494.

²⁸⁶ NŠAL, ŽA Studenec, Matične knjige, R 1771–1812, fol. 57; M 1771–1810, fol. 25. Prim. ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 167, Mordax.

²⁸⁷ SMOLE 1982 (op. 15), str. 191.

²⁸⁸ NŠAL, ŽA Studenec, Matične knjige, P 1816–1886, fol. 13.

²⁸⁹ NŠAL, ŽA Studenec, Matične knjige, M 1810–1857, fol. 28.

²⁹⁰ Smole je v prepričanju, da je sin Jožef preživel, mislila, da je bil on dedič po materi Jožefi, poročen z Alojzijo baronico Hallerstein, v resnici pa je šlo vseskozi za Jožefa st. (SMOLE 1982 (op. 15), str. 158, 191).

²⁹¹ ARS, AS 308, Zbirka testamentov deželnega sodišča v Ljubljani, III-M-181, 1. 9. 1830.

²⁹² O njem: Josip MAL, Hohenwart Franc Jož. Hanibal, *Slovenski biografski leksikon*, 1/3, Ljubljana 1928, str. 331.

²⁹³ PIRJEVEC 1928 (op. 252); FRANK 1970 (op. 223), str. 210.

²⁹⁴ GOLEC 2022 (op. 1), str. 243–244. Prim. ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 111, Hohenwart.

²⁹⁵ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1771–1701, pag. 6, 7 (dva vpisa krsta).

²⁹⁶ *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103).

²⁹⁷ Ivan VRHOVEC, *Zgodovina Novega mesta*, Ljubljana 1891, str. 127.

²⁹⁸ MAL 1928 (op. 292).

Oženil se je 23. novembra 1796 v Ljubljani z Marjeto baronico Erberg, hčerjo barona Volfa Danijela iz Dola pri Ljubljani in sestro znamenitega Jožefa Kalasanca barona Erberga, tudi člana Dizmove bratovščine (gl. št. 36),²⁹⁹ ki je bila sedem let starejša in mu ni rodila otrok.³⁰⁰

Grof Franc je bil dinamičen zemljiški gospod, kar je postal pri 25 letih. Oče mu je leta 1806 izročil domači Kolovec pri Kamniku ob pogoju, da se ne bo zadolžil, ničesar odprodal in da ga bo ponudil v predkup sorodnikom. Ob izročitvi je izrecno poudaril, da prodaje ne želi, ker je gospodarstvo v Hohenwartovih rokah že štiristo let. Franc, ki ni imel potomcev, je Kolovec po 23 letih lastništva leta 1829 izročil bratu Andreju.³⁰¹ Leta 1808 je po očetu podedoval Ravne ob Pivki, ki jih je obdržal do smrti,³⁰² nato je leta 1823 pridobil Zdušo pri Kamniku in jo že čez pet let prodal,³⁰³ vmes pa leta 1826 od zadnjega barona Buseta, Janeza Nepomuka (gl. št. 35), kupil Tariško vas in Jelšo (Jevše), obe pri Boštanju ob Savi, ki ju je imel v lasti do konca.³⁰⁴ Po smrti leta 1844 mu je kot lastnik Raven, Tariške vasi in Jelše sledil nečak Karel.³⁰⁵

Grof Franc je do svojih poznih štiridesetih let služboval kot uradnik, glede na pedigree pa mu je uspelo pridobiti tudi naslov cesarsko-kraljevega komornika.³⁰⁶ Leta 1795 je postal okrožni komisar v Ljubljani in nato leta 1803 namestnik okrožnega glavarja v Kopru, kjer so ga Francozi naslednje leto aretirali. Tik pred francosko zasedbo Kranjske je leta 1809 zasedel mesto okrožnega glavarja v Novem mestu, organiziral odpor proti Francozom in bil celo obsojen na smrt z ustrelitvijo, ki jo je prehitela sklenitev miru z Avstrijci. Leta 1816 so ga poslali za gubernijskega svetnika v Benetke, štiri leta zatem pa je stopil v pokoj.³⁰⁷

Ko je leta 1820 zapustil državno službo, se je povsem posvetil znanosti in prosveti. Sodeloval je pri oživilni Kranjski kmetijski družbi, na čelu katere je bil v letih 1827–1834, s še večjo vnetostjo pa se je lotil organizacijskega dela pri leta 1821 ustanovljenem Kranjskem deželnem muzeju, ki mu je kot predsednik muzejskega kuratorija v tridesetih letih pomagal na noge. Muzeju je med drugim podaril zelo bogato in lepo urejeno zbirko konhilij ter vrsto srednjeveških listin.³⁰⁸

Nazadnje je živel v svojem dvorcu Tariška vas, kjer je preminil za splošnim prisadom (gangreno) 29. avgusta 1844, star 72 let, pokopali pa so ga na Rovah pri Kamniku, v grobnici rodbine Hohenwart.³⁰⁹

²⁹⁹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Jakob, Matične knjige, P 1785–1816, fol. 40; PREINFALK 2014 (op. 68), str. 42.

³⁰⁰ Prim. ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 111, Hohenwart: ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. XXV, Hohenwart, s. p. (XIV, Franz Xaver Josef Hannibal).

³⁰¹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 226.

³⁰² SMOLE 1982 (op. 15), str. 417.

³⁰³ SMOLE 1982 (op. 15), str. 566.

³⁰⁴ SMOLE 1982 (op. 15), str. 204, 498.

³⁰⁵ SMOLE 1982 (op. 15), str. 204, 417, 498. Smole Karla zmotno imenuje Frančev sin. O sorodstvenem razmerju: ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. XXV, Hohenwart, s. p. (XV, Karl Sigismund Georg Franz Andreas).

³⁰⁶ SMOLE 1982 (op. 15), str. 287.

³⁰⁷ VRHOVEC 1891 (op. 297), str. 127.

³⁰⁸ MAL 1928 (op. 292). O Hohenwartu kot muzealcu gl. zlasti: Jernej KOTAR, Od ustanovitve Kranjskega deželnega muzeja v Ljubljani do odhoda kustosa Henrika Freyerja (1821–1852), *Narodni muzej Slovenije. 200 let* (ur. Tomaž Lazar, Jernej Kotar, Gašper Oitzl), Ljubljana 2021, str. 31–56; Miha ŠIMAC, Prvi gradniki muzeja, *Narodni muzej Slovenije 200 let* (ur. Tomaž Lazar, Jernej Kotar, Gašper Oitzl), Ljubljana 2021, str. 137–139.

³⁰⁹ NŠAL, ŽA Rova, Matične knjige, M 1828–1882, fol. 16. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 52.

Hohenwart je bil potrjeno tudi naročnik umetniških del. Vsekakor je najbolj znan njegov portret v drži ostarelega učenjaka za pisalno mizo in s peresom v roki, delo Matevža Langusa iz leta 1835.³¹⁰

V Dizmovi bratovščini se je pred njim znašlo pet Hohenwartov, med njimi njegov ded Franc Karel (od 1736 ali 1737), oče Jurij Jakob (od 1757) in stric Sigmund, ki je postal škof treh škofij (član še 1801) (gl. št. 27).

Št. 31

Brigido, Mihael, baron (1742–1816),³¹¹ sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1795 – ljubljanski knezoškof.

Bil je tretji in najmlajši med brati Brigido, sprejetimi v Dizmovo bratovščino (gl. št. 9, 10). O njem je glede na uspešno kariero tudi največ znanega. Rodil se je 9. februarja 1742 v Trstu kot četrti otrok Janeza Hieronima barona Brigida iz istrskega Lupoglava in Brezovice (pri Gradinu) in Marije Poliksene, rojene baronice Prihovske, ter bil krščen na ime Mihael Leopold Jožef Andrej.³¹² Ni znano, da bi se tako kot njegova starejša brata Jožef in Pompej šolal v Ljubljani.³¹³ Leta 1762 je stopil v skupnost regularnih kanonikov avguštincev v Vorauu na Štajerskem, ki jo je po desetih letih iz zdravstvenih razlogov zapustil. Medtem je kot »italijanski študent« študiral v Gradcu, kjer je leta 1764 dosegel doktorat iz filozofije in bakalavreat iz teologije ter bil 13. januarja 1765 posvečen v duhovnika. Opravljal je različne službe v skupnosti vorauskih kanonikov, bil nekaj časa generalni vikar sekovskega škofa, nato pa kot župnik in stolni kanonik deloval v novoustanovljeni škofiji Spiš na Slovaškem. Cesar Jožef II. ga je leta 1787 papežu predlagal za mesto spiškega škofa, ker pa se je medtem izpraznilo škofovsko mesto v Ljubljani, ga je imenoval za prvega nadškofa in metropolita v Ljubljani, kar je uradno postal s papeško potrditvijo 7. aprila in škofovskim posvečenjem 24. aprila 1788. Cesar je Brigidu podelil še naslov tajnega dvornega svetnika in mu prepustil v uživanje dohodke spiške škofije, hkrati pa je bil prvi ljubljanski nadškof tudi vitez malteškega viteškega reda. Kot nadškof in metropolit je moral najprej izpeljati že dogovorjene spremembe škofijskih meja in konstituirati novoustanovljeno ljubljansko metropolijo.³¹⁴ Že pred škofovskim imenovanjem ga srečamo med prostozidarji, kar je postal tudi njegov brat in sočlan v Dizmovi bratovščini Jožef.³¹⁵

Ljubljansko nadškofijo in metropolijo je vodil 18 let, ko se je moral umakniti zaradi zamere cesarja Franca II. (I.), ki si jo je nakopal s pastirskim pismom leta 1804. Slovensko zgodovinopisje Brigidu po krivici očita, da je bilo to pastirsko pismo »janzenistično«. Cesar je dosegel Brigidovo odstavitev, ukinitve ljubljanske metropolije in vrnitev nadškofije na raven navadne škofije. Mihaela Brigida je v zameno za izgubo funkcij in naslovov 5. decembra 1806 papež potrdil za škofa v Spišu, kjer se je posvetil predvsem vzgoji in izobrazbi duhovnikov. Že hudo bolan je poleti 1816 obiskal rodni Trst, da bi se v tamkajšnji stolni cerkvi, kjer ga je 74 let prej krstil tržaški škof grof Petazzi,

³¹⁰ Matevž Langus: *Grof Franc Hohenwart*, 1835, Narodni muzej Slovenije, <https://www.nms.si/si/zbirke/digitalne-zbirke/umetnostne-zbirke/9683-Grof-Franc-Hohenwart> (10. 8. 2022).

³¹¹ O njem gl. France Martin DOLINAR, *Ljubljanski škofje*, Ljubljana 2007, str. 231–246; France Martin DOLINAR, Brigido, Mihael, *Novi Slovenski biografski leksikon*, 3, Ljubljana 2018, str. 375–378.

³¹² DOLINAR 2007 (op. 311), str. 235.

³¹³ Prim. ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r.

³¹⁴ DOLINAR 2007 (op. 311), str. 235–237. V graški univerzitetni matriki njegovega imena ni (ANDRITSCH 2002 (op. 35)).

³¹⁵ KOŠIR 1998 (op. 54), str. 56.

zahvalil Bogu za petdeset let duhovništva. Umrl je 23. julija 1816 za vodenico in bil pokopan v tržaški stolnici.³¹⁶

Kot dolgoletni škof ordinarij in metropolit je bil Brigido povezan z različnimi naročili umetniških del v ljubljanski nadškofiji. Plod neposrednega naročila je njegov portret s konca 18. stoletja v nadškofijskem dvorcu v Ljubljani.³¹⁷

Št. 32

Schweiger, Franc Ksaver (Franc Jožef), pl., od 1764 baron (1739–1813), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1795 – cesarsko-kraljevi komornik, stanovski poverjenik.

Izviral je iz rodbine, ki je izšla s Kočevskega, se začela družbeno vzpenjati konec 16. in v začetku 17. stoletja in bila poplemenitena leta 1623. Od leta 1659 je nosila predikat pl. Lerchenfeld, potem ko se je usidrala v dvorcu in posesti Blagovica.³¹⁸ Franc Ksaver, znan tudi kot Franc Jožef, kar je bilo njegovo krstno ime, se je rodil v Ljubljani 18. novembra 1739 kot prvi sin Franca Karla pl. Schweigerja in Marije Frančiške, rojene grofice Thurn-Valsassina.³¹⁹

Oče je poleg Blagovice posedoval še dvorce in imenja Otočec (po 1727), Rocen (od 1736), Zbure (od 1753) in Repnje (po 1758), ki jih je po njegovi smrti leta 1761 podedoval sin Franc (Ksaver) Jožef.³²⁰ Pri 22 letih je bil ta že premožen zemljiški gospod in 19. septembra 1764 mu je uspelo zase in za brata Janeza Nepomuka izposlovati baronski naslov, za katerega je sicer zaprosil že oče.³²¹ Šolal se je na ljubljanski jezuitski gimnaziji, kjer ga leta 1758 srečamo v petem, predzadnjem razredu,³²² o morebitnem nadaljnjem šolanju pa ni podatkov. Njegov mlajši brat Janez Nepomuk, ki je postal častnik in pozneje živel na Češkem, je, denimo, v letih 1756–1766 obiskoval terezijansko viteško akademijo na Dunaju.³²³

Ker brat ni imel potomcev, je Franc Jožef edini nadaljeval baronski rod Schweigerjev pl. Lerchenfeldov. Poročil se je dvakrat, s sestrama baronicama Taufferer, v Ljubljani rojenima hčerama Antona barona Tauffererja s Turna pri Višnji Gori, in imel skupaj kar 19 otrok. Prvič je stopil pred oltar 29. oktobra 1766 v Višnji Gori z Marijo Julijo, drugič pa 23. aprila 1778 v Prečni pri Novem mestu z Marijo Hedviko.³²⁴ Z družino je večinoma živel v deželni prestolnici, kjer so se mu rodili tudi vsi otroci.³²⁵

Bil je dober gospodar in v rodbinski posesti je v njegovem času prišlo do precej sprememb. Leta 1808 je za 67.000 goldinarjev prodal Rocen in leta 1810 še Blagovico, medtem pa leta 1808 za 132.220 goldinarjev na dražbi kupil Schweigerjevo matično posest, obsežno gospostvo Klevevž. Tako se je v zadnjih letih povsem usmeril v upravljanje svoje dolenske posesti.³²⁶

³¹⁶ DOLINAR 2007 (op. 311), str. 241–244.

³¹⁷ DOLINAR 2007 (op. 311), str. 233–234.

³¹⁸ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 136–138.

³¹⁹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1731–1740, pag. 340. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 147.

³²⁰ SMOLE 1982 (op. 15), str. 84, 339, 424, 564.

³²¹ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 136, 142.

³²² ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 704.

³²³ GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22), str. 31; PREINFALK 2014 (op. 68), str. 142.

³²⁴ Pri obeh porokah je kot ženinovo domovanje naveden Otočec (NŠAL, ŽA Višnja Gora, Matične knjige, Ind P 1751–1829, s. p. (višnjegorska poročna matica ni ohranjena); ŽA Prečna, Matične knjige, P 1771–1784, pag. 20). Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 147. Prim. ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 233, Schweiger pl. Lerchenfeld.

³²⁵ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 147–151.

³²⁶ SMOLE 1982 (op. 15), str. 84, 218, 424. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 142.

Njegovo javno delovanje poznamo po drobcih. V baronski diplomi iz leta 1764, ko je bil star 25 let, je naveden kot kranjski stanovski poverjenik,³²⁷ izpričan je kot cesarsko-kraljevi komornik,³²⁸ stanovski poverjenik je bil tudi leta 1807, ko je hkrati opravljal funkcijo ravnatelja stanovskega gledališča,³²⁹ nazadnje pa je pod Francozi kratek čas kot župan (mer) vodil merijo Št. Peter (Otočec).³³⁰ Umril je kot dvakratni vdovec na Otočcu 20. junija 1813 v 74. letu za zlatenico.³³¹ Po baronovi smrti se je njegova posest razdrobila med številne potomce, kar je pozneje privedlo do postopnega obubožanja rodbine.³³²

Št. 33

Codelli pl. Fahrenfeld (Fannenfeld), Franc Ksaver (1736–1808), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1795 – duhovnik, stolni kanonik.

O njem je kljub visokemu duhovniškemu položaju znanega zelo malo. Pripadal je kranjski in goriško-furlanski rodbini, ki je dosegla plemiški naslov leta 1666 in leta 1679 predikat »von Fahrenfeld«. Franc Ksaver je bil član goriške veje, ne kranjske, ki je leta 1749 dobila baronstvo.³³³ Rodil se je v Gorici Jožefu Antonu pl. Codelliju in Luciji Ani, rojeni pl. Pullini, ter bil krščen 12. februarja 1736.³³⁴ Kdaj ga je življenjska pot zanesla na Kranjsko, ni znano. Verjetno šele v zrelih letih, ko je dobil Codellijev kanonikat v ljubljanskem stolnem kapitlju. Malo je verjetno, da bi v Ljubljani obiskoval jezuitsko gimnazijo.³³⁵ Tudi o njegovem študiju teologije in mašniškem posvečenju ni podatkov. Posvečenja ni prejel ne v rodni Gorici ne v Ljubljani.³³⁶ Od leta 1788 je bil ljubljanski stolni kanonik, imetnik Codellijevega kanonikata, ustanove njegovih sorodnikov.³³⁷ Umril je 17. oktobra 1808 v Ljubljani za vročinsko boleznijo (legarjem), star 73 let.³³⁸

Št. 34

Apfaltrer, Anton, baron (1735–1809), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1795 – cesarsko-kraljevi stotnik.

³²⁷ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 136.

³²⁸ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 147.

³²⁹ *Schematismus* 1807 (op. 27), str. 217, 223.

³³⁰ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 142.

³³¹ NŠAL, ŽA Šentpeter-Otočec, Matične knjige, M 1812–1826, fol. 3. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 147. Ohranjena je njegova oporoka, datirana 10. junija 1813 na Otočcu (ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-S-207).

³³² PREINFALK 2014 (op. 68), str. 142.

³³³ Miha PREINFALK, Codelli, *Novi Slovenski biografski leksikon*, 4, Ljubljana 2022, str. 254–255. Prim. ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 43, Codelli.

³³⁴ Ludwig SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN, *Der Adel in den Matriken der Grafschaft Görz und Gradisca*, Görz 1904, str. 112, 310.

³³⁵ V kongregacijski knjigi Marije Vnebovzete je leta 1750 med petošolci (poetika) dopisan neki *Codella Franciscus*, vendar brez plemiškega predikata in pripisa, da je postal duhovnik oziroma kanonik (ARS, AS 1073, Zbirka rokoписov, II/51r, pag. 660).

³³⁶ *Ordinacijska protokola* 2012 (op. 97); *Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824. 1: 1750–1764*, (ur. Jure Volčjak), Ljubljana 2010 (Arhivsko društvo Slovenije. Viri, 31).

³³⁷ AMBROŽIČ 2008 (op. 194), str. 97.

³³⁸ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1771–1812 (moški), pag. 187–188. Prim. POKORN 1908 (op. 191), str. 8; SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 210. Ohranjena je njegova oporoka v italijanščini, datirana 21. junija 1804 v Ljubljani (ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-C-50).

Izviral je iz stare kranjske plemiške rodbine, ki je pridobila baronski naslov leta 1672³³⁹ in iz katere je bilo največ članov Dizmove bratovščine za grofi Auerspergi. Pripadal je kratkotrajni veji, ki je ugasnila v njegovi generaciji.³⁴⁰ Rodil se je 16. januarja 1735 v Ljubljani baronu Sigmundu Ferdinandu in Ivani Elizabeti pl. Erberg, istega dne pri krstu pa dobil ime Anton Jožef Janez Nepomuk.³⁴¹ Njegov oče, član Dizmove bratovščine od leta 1725 ali 1726, je po svojem očetu podedoval gospostvo Češenik pri Domžalah, a ga je prodal že leta 1737, ko je bil Anton star dve leti. Poslej je družina brez posesti živela v Ljubljani,³⁴² kjer najdemo ovdovelega očeta in dve sestri ob ljudskem štetju leta 1754 kot najemnike v Gasperinijevi hiši na Bregu.³⁴³ Sina Antona tedaj ni bilo v Ljubljani,³⁴⁴ ga pa zasledimo štiri leta zatem, leta 1758, v predzadnjem, petem razredu ljubljanske jezuitske gimnazije, ko je bil star že 23 let. Da gre res zanj, potrjuje pripisani datum smrti 16. oktober 1809.³⁴⁵ Bržkone je pred letom 1758 obiskoval vojaško akademijo v Dunajskem Novem mestu. Ker si tako kot starejši brat Volfgang ni ustvaril družine, je njegova veja Apfaltrerjev izumrla. Do upokojitve je napredoval do stotnika,³⁴⁶ ni pa znano, kje je služboval. Umril je 2. oktobra 1809 na Starem trgu v Ljubljani zaradi oslabelosti, star 74 let.³⁴⁷

Skupaj z njim se je v Dizmovo bratovščino včlanilo 12 Apfaltrerjev (gl. pri št. 17), med njimi njegov oče Sigmund Ferdinand (1725 ali 1726).

Št. 35

Buset, Janez Nepomuk, pl., od 1799 baron (1753–1837), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1795 – zemljiški gospod, gubernijski svetnik.

Izviral je iz leta 1642 poplemenitene novomeške meščanske rodbine.³⁴⁸ Rodil se je 2. maja 1753 v Ljubljani kot sin Jožefa Gabrijela pl. Buseta in Marije Cecilije, rojene pl. Učan (Utschan), ter dobil naslednji dan pri krstu ime Sigmund Aleksander Janez Nepomuk.³⁴⁹ Šolal se je na ljubljanski jezuitski gimnaziji, kjer ga leta 1768 najdemo v petem razredu s pripisom, da je postal cesarski svetnik.³⁵⁰

Imel je lepo uradniško kariero, saj je bil med drugim okrožni komisar v Temišvaru, kranjski deželni odbornik, gubernijski svetnik, po odpravi gubernijev stanovski odposlanec na dvoru, sicer pa še predsednik Kranjske kmetijske družbe, častni član Poljedelske družbe in član ljubljanske

³³⁹ FRANK 1967 (op. 49), str. 26.

³⁴⁰ WITTING 1979 (op. 131), stp. 49.

³⁴¹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1731–1740, pag. 138. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOF-FEN 1905 (op. 59), str. 74.

³⁴² GOLEC 2022 (op. 1), str. 186–187.

³⁴³ *Ljubljanske družine v 18. stoletju* (ur. Lovro Šturm), Ljubljana 2018, str. 50.

³⁴⁴ Poleg očeta in dveh sester je bil popisan njegov starejši brat Volfgang, ki ga popis imenuje vojak in mu daje 20 let (*Ljubljanske družine* 2018 (op. 343), str. 50), kar je šest premalo (prim. WITTING 1979 (op. 131), stp. 69).

³⁴⁵ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 655.

³⁴⁶ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Jakob, Matične knjige, M 1808–1832, fol. 24. Prim. WITTING 1979 (op. 131), stp. 69.

³⁴⁷ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Jakob, Matične knjige, M 1808–1832, fol. 24.

³⁴⁸ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 19.

³⁴⁹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1748–1755, pag. 269–270. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 29.

³⁵⁰ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 640. Med študenti graškega liceja njegovega imena ni (UBG, Ms-2).

Filharmonične družbe.³⁵¹ Cesar Franc II. ga je za zasluge 15. oktobra 1799 kot edinega Buseteta povzdignil v baronski stan s predikatom »von Faistenberg«. Ker ni bil poročen in ni imel potomcev, je baronski naslov z njegovo smrtjo ugasnil, z njim pa tudi Busetov rod na Kranjskem.³⁵²

Janez Nepomuk je bil lastnik petih gradov in dvorcev, ne sicer vseh hkrati. Z bratoma si je od leta 1777 kot dediščino po očetu kratek čas delil Tariško vas pri Boštanju, svoj delež nato odstopil bratu Francu Antonu, leta 1795 pa mu je mati to posest izročila kot edinemu lastniku,³⁵³ in sicer hkrati z Boštanjem, s katerim je prevzel tudi vse dolgove, ki so to posest bremenili.³⁵⁴ Kratek čas, od leta 1806 do 1811, je bil tudi lastnik Fajfarjevega ali Galetovega gradu v Zgornji Šiški pri Ljubljani, do katerega je prišel z nakupom.³⁵⁵ Leta 1824 je svojo posest razširil z dvema pridobitvama na območju Boštanja. Od sestrične Cecilije baronice Gall pl. Gallenstein je dobil gospostvo Erkenštajn (Novi grad v Jablanici)³⁵⁶ in kupil še dvorec Jelša (Jevše).³⁵⁷ S tem je kot zemljiški gospod dosegel zenit, nato pa je naglo sledil strm padec, saj je že leta 1826 zaradi dolgov moral prodati tri od štiri dvorcev skupaj s posestjo – Boštanj, Tariško vas in Jelšo.³⁵⁸ Obdržal je le Erkenšajn, ki je bil prodan na dražbi po njegovi smrti.³⁵⁹ V zadnjem letu življenja je s svojimi težavami obremenjeval Ljubljancane in se nasploh vedel zelo moteče, tako da so mu dodelili skrbnika.³⁶⁰ Umrli je kot jubilirani cesarsko-kraljevi gubernijski svetnik 27. februarja 1837 v 84. letu starosti v Ljubljani zaradi starostne oslabelosti.³⁶¹

Člana Dizmove bratovščine sta bila tudi njegov oče Jožef Gabrijel (sprejet med letoma 1752 in 1754)³⁶² in starejši brat Ignac Kajetan, tržaški škof, prav tako izpričan na članskem seznamu leta 1801 (gl. št. 14).

Št. 36

Erberg, Jožef, baron (1771–1843), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1795 – zemljiški gospod, stanovski uradnik, cesarsko-kraljevi komornik, tajni svetnik, zbiralec starin in umetnin, kulturni zgodovinar in mecen.

Zadnji član Dizmove bratovščine iz Erbergove rodbine, znan pod imenom Jožef Kalasanc baron Erberg, je pomembna osebnost kulturne zgodovine slovenskega prostora.³⁶³ Izviral je iz kranjske mitničarske rodbine, katere dve veji sta bili poplemeniteni v letih 1642 in 1665, njegov praded Janez Danijel pa je leta 1714 skupaj z bratom dobil dedni baronski naslov.³⁶⁴ Rodil se je 27. avgusta

³⁵¹ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 25.

³⁵² FRANK 1967 (op. 49), str. 146. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 19, 25.

³⁵³ SMOLE 1982 (op. 15), str. 498.

³⁵⁴ SMOLE 1982 (op. 15), str. 95.

³⁵⁵ SMOLE 1982 (op. 15), str. 144.

³⁵⁶ SMOLE 1982 (op. 15), str. 324.

³⁵⁷ SMOLE 1982 (op. 15), str. 204.

³⁵⁸ SMOLE 1982 (op. 15), str. 95, 204, 498.

³⁵⁹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 324.

³⁶⁰ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 25.

³⁶¹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1836–1866, fol. 10. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 29.

³⁶² GOLEC 2022 (op. 1), str. 245–247.

³⁶³ O njem gl. zlasti: France KIDRIČ, Erberg Jožef Kalasanc, *Slovenski biografski leksikon*, 1/1, Ljubljana 1925, str. 162–166.

³⁶⁴ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 39.

1771 v Ljubljani očetu Volfu Danijelu, graščaku v Dolu pri Ljubljani, in materi Mariji Ani, rojeni grofici Neuhaus, ter dobil pri krstu ime Jožef Kalasanc Ferdinand Avgust Alojzij.³⁶⁵ Očeta je izgubil že pri dvanajstih letih (1783) in postal kot edini sin njegov naslednik na posesti Dol pri Ljubljani.³⁶⁶ Ni potrjeno, da bi se šolal na podržavljeni jezuitski gimnaziji v Ljubljani.³⁶⁷ Vsaj že tretji gimnazijski razred je končal na Dunaju, kot tudi druge študije do vključno pravnega leta 1792.³⁶⁸ Po vrnitvi na Kranjsko se je 23. junija 1794 v Gorici oženil z Jožefo Katarino grofico Attems, hčerjo grofa Janeza Ludvika, s katero je imel sedem otrok, ki so se večinoma rodili v Ljubljani, ena hči v Dolu in najmlajša na Dunaju.³⁶⁹ Preden se je začasno preselil v cesarsko prestolnico, je bil na Kranjskem dobro desetletje v službi deželnih stanov, od 1795 do 1804 kot odborniški svetnik in nato do 1808 kot odbornik (finančni referent). Ko pa je žena Jožefa leta 1808 postala vzgojiteljica na dunajskem dvoru, se je še sam preselil tja in sedem let, do leta 1815, opravljal službo vzgojitelja bodočega cesarja Ferdinanda I., s katerim je vzpostavil posebno vez, ki je trajala vse do Erbergove smrti. Z naslovom cesarsko-kraljevega komornika je že prišel na Dunaj, tam pa postal tajni svetnik in prejemnik več odlikovanj. Dvorno službo je verjetno zapustil zaradi živčne bolezni (duševna bolezen ni dokazana), ki ga je pestila več let. Umaknil se je v svoj dvorec Dol, kjer je še dobrega četrto stoletja živel v prostovoljni osami, a nikakor ne brez stikov s svetom, saj je vzdrževal obsežno korespondenco s sorodniki, prijatelji in znanci.³⁷⁰ Umrli je 10. julija 1843 za prsno vodenico v starosti 72 let in bil pokopan ob župnijski cerkvi sv. Marjete v Dolu.³⁷¹ Kot dolski graščak ga je nasledil sin Jožef Ferdinand, s čigar smrtjo štiri leta pozneje je Erbergov rod po moški strani ugasnil.³⁷²

Jožef Kalasanc baron Erberg se je odlikoval po obsežnem znanju, prefinjenem okusu, plemenitosti in ljubeznivosti. Po vrnitvi na Kranjsko se je ves predal svojim posebnim načrtom. Znan je predvsem po zbirateljski vnemi – strastno je zbiral vse, kar je bilo povezano z zgodovino Kranjske –, po ohranjenem bogatem arhivu,³⁷³ v katerega je vključil tudi druge rodbinske in graščinske arhive, ter po svojem rokopisnem osnutku literarne oziroma kulturne zgodovine Kranjske (1825). Postal je član raznih ljubljanskih korporacij (deželne hranilnice, Kranjske kmetijske družbe in Filharmonične družbe) in bil tudi vztrajen podpornik novoustanovljenega kranjskega deželnega muzeja, za katerega je imel v Erbergovem času največ zaslug njegov svak Franc grof Hohenwart, prav tako član Dizmove bratovščine (gl. št. 30).³⁷⁴

Erberg je bil velik ljubitelj umetnosti, pri čemer je ostala njegova ljubezen usmerjena predvsem v zbiranje in ohranjanje spomenikov, ki so bili kakor koli povezani s Kranjsko. Ponašal se je tudi z deli Dürerja, Tiziana, Renija, Rubensa in Donnerja. Med zbirkami gre omeniti galerijo znamenitih

³⁶⁵ NŠAL, *ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj*, Matične knjige, R 1771–1791, pag. 9. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 52.

³⁶⁶ SMOLE 1982 (op. 15), str. 136.

³⁶⁷ *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103).

³⁶⁸ KIDRIČ 1925 (op. 363), str. 162; PREINFALK 2014 (op. 68), str. 49.

³⁶⁹ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 52–53; SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1904 (op. 334), str. 326.

³⁷⁰ KIDRIČ 1925 (op. 363), str. 162; PREINFALK 2014 (op. 68), str. 49.

³⁷¹ NŠAL, *ŽA Dol pri Ljubljani*, Matične knjige, M 1834–1843, fol. 41. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 52. Erberg je med letoma 1816 in 1843 napisal štiri oporoke, ki so vse v evidenci, v dotičnem fasciklu pa je o njih le zaznamek iz 19. stoletja, da jih tam ni (ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, popis III. skupine; III-E-44).

³⁷² SMOLE 1982 (op. 15), str. 136; PREINFALK 2014 (op. 68), str. 50.

³⁷³ Inventar arhiva: UMEK 1991 (op. 191).

³⁷⁴ KIDRIČ 1925 (op. 363), str. 163–166; PREINFALK 2014 (op. 68), str. 50.

Kranjcev, 64 večinoma bakroreznih portretov, ki jih je izročil cesarjevi zasebni biblioteki na Dunaju, upoštevanja vredna zbirka portretov pa je ostala v Dolu. Leta 1791 se je dal upodobiti Herrleinu, pozneje pa dal izdelati bakrorez s svojo sliko.³⁷⁵ Še več, Erberg se je že zgodaj sam poskušal v slikanju in risanju, a se je skoraj vse porazgubilo, vrednost njegovih del pa ni presejala diletantstva.³⁷⁶ V zvezi z umetniškimi deli in naročništvom teh je treba vsekakor omeniti, da je bil njegov oče Volf Danijel, prav tako član Dizmove bratovščine, mecen oziroma eden glavnih naročnikov del Fortunata Berganta, ki je izdelal tudi več Erbergovih portretov in umrl v njegovi hiši v Ljubljani dve leti pred rojstvom Jožefa Kalasanca.³⁷⁷

Veliko Erbergove zapuščine je bilo sčasoma uničene oziroma izgubljene. Dolski dvorec je doživel skoraj popolno uničenje med drugo svetovno vojno. Od nekdanj slovečega grajskega parka v Dolu, ki ga je Jožef Kalasanc dal urediti konec 18. stoletja, ni ostalo skoraj nič. Ohranjena sta le paviljona, ki ju je dal postaviti v vrtu in sta bila posvečena znanosti in umetnosti. Zadnje simbolizirajo v nišah postavljeni kipi štirih muz – slikarstva, arhitekture, pesništva in glasbe. Severni paviljon je bil namenjen knjižnici, južni pa muzeju in je tako prototip prvega muzeja na Slovenskem.³⁷⁸

Jožef Kalasanc baron Erberg je bil že deveti član Dizmove bratovščine iz Erbergove rodbine in četrta zaporedna generacija. Njegov prastric Franc Jakob pl. Erberg je izpričan kot njen prvi podpredsednik (1689), praded Janez Danijel (član od 1689) kot njen drugi predsednik, nato pa sta se ji pridružila še ded Franc Mihael (1709) in oče Volf Danijel (1761). Poleg teh so bili člani še Janez Adam (1700), Franc Mihael (1709), Volf Adam (od 1723) in Anton Gotard (1734).³⁷⁹ Erbergi so tako ostajali povezani z družbo sv. Dizme od samih začetkov do njenega konca. A ne samo to, zasluga Jožefa Kalasanca je tudi ohranitev spominske knjige bratovščine, t. i. Dizmove kronike, in drugega gradiva.³⁸⁰

Št. 37

Kaiserstein, Franc, baron (1762–1830), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1795 – tajnik deželnega glavarstva.

V Dizmovo bratovščino ga je vsekakor pripeljal svak Jožef Kalasanc baron Erberg, ki je na članskem seznamu vpisan neposredno pred njim (gl. št. 36). Franc baron Kaiserstein se je rodil 16. decembra 1762 v Celovcu in dobil ob krstu ime Franc Jožef Baltazar Karel Štefan Janez.³⁸¹ Oče

³⁷⁵ KIDRIČ 1925 (op. 363), str. 164.

³⁷⁶ KIDRIČ 1925 (op. 363), str. 165.

³⁷⁷ Barbara MUROVEC, Bergant, Fortunat, *Novi Slovenski biografski leksikon*, 2, Ljubljana 2017, str. 311–312; Katra MEKE, Portret Volbenka Danijela barona Erberga, (1761), *Fortunat Bergant (1721–1769)* (ur. Katra Meke), Narodna galerija, Ljubljana 2021, str. 180–181.

³⁷⁸ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 50. O parku: Marjan MUŠIČ, Erbergova parkovna kompozicija v Dolu pri Ljubljani, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 9/2, 1961, str. 93–109. O knjižnici: Luka VIDMAR, Knjižnice na Slovenskem v zgodnjem novem veku, *Jezik in slovstvo*, 67/1–2, 2022, str. 269–270.

³⁷⁹ SMOLIK 2001 (op. 10), str. 268–275; *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 332.

³⁸⁰ KIDRIČ 1925 (op. 363), str. 164. Danes je bratovščinska spominska knjiga ali t. i. Dizmova kronika v Zbirki rokopisov Arhiva Republike Slovenije (ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, I/1), v Erbergovem dolskem arhivu pa so v okviru Breckerfeldovega arhiva ostali izvlečki iz biografij v njej, dva izvoda seznama članov leta 1801 in potrdilo Vencija pl. Gandinija iz leta 1822 o prevzemu Dizmove kronike iz rok vdove njenega nekdanjega tajnika Friderika Vanina (ARS, AS 730, Gospostvo Dol, fasc. 127, Izvlečki iz biografij v Dizmovi kroniki in Breckerfeldove pripombe k biografijam).

³⁸¹ ADG, PA Klagenfurt St. Egid, Hs. 9, Geburtsbuch VI 1761–1782, fol. 29r. Prim. Oskar GÖSCHEN, *Die Kaiserstein. Geschichte des Hauses*, Wien 1872, str. 64.

baron Franc Jožef se je na Koroško iz rodne Bavarske priselil kot otrok, potem ko je njegov oče po svojem sorodniku podedoval fidejkomisno posest, katere sestavni del sta bila dvorec Tentschach in hiša v Celovcu.³⁸² Sodobna poročila in njegovi lastni zapisi ga kažejo kot izobraženega, sposobnega, plemenitega moža z okusom in dobrim znanjem jezikov. V državni službi je prišel do položaja deželno-glavarstvskega svetnika, komornika in notranjega mestnega svetnika v Celovcu.³⁸³ Mati Marija Terezija grofica Christalnigg je izvirala iz znane koroške grofovske rodbine in bila prvič poročena s Karlom Jožefom baronom Valvasorjem, pranečakom polihistorja Janeza Vajkarda. Polestrica Franca barona Kaisersteina Franciška (Francesca) Fanny Valvasor, poročena Morelli (1761–1829), zadnja oseba, rojena s priimkom Valvasor, pa je postala žena goriškega zgodovinarja Carla Morellija pl. Schönfelda in jo v novejšem času spet odkrivamo kot pisateljico.³⁸⁴ Ko je prek Kaisersteinov vstopila v rodbino Jožefa Kalasanca barona Erberga, je bila v osebnih in pisnih stikih tudi z njim.³⁸⁵

Baron Kaiserstein pritegne pozornost že zaradi sorodstvenih vezi, veliko manj pa vemo o njem samem. Izviral je iz leta 1665 pobaronjenega rodu uradnikov in častnikov.³⁸⁶ Ni znano, kje se je šolal, najverjetneje na podržavljeni jezuitski gimnaziji v Celovcu in očitno ne na dunajski terezijanski viteški akademiji³⁸⁷ ali v Gradcu.³⁸⁸ Po vsem sodeč je obiskoval terezijansko vojaško akademijo v Dunajskem Novem mestu, saj je prišel do čina konjeniškega nadporočnika. Vojsko naj bi zapustil zaradi nesrečnega padca, po katerem so mu morali operirati glavo. Tako ga leta 1783 najdemo kot praktikanta pri beljaškem okrožnem uradu in nato kot tajnika kranjske deželne pravde v Ljubljani.³⁸⁹ Pri 31 letih se je 20. maja 1793 v Erbergovi zasebni kapeli v Ljubljani oženil s Primitivo, hčerjo Volfa Danijela barona Erberga iz Dola pri Ljubljani,³⁹⁰ ki mu je med letoma 1795 in 1800 v Ljubljani rodila tri otroke. Pri krstu prvega (1795) je baron Kaiserstein naveden kot tajnik deželnega glavarstva.³⁹¹ Medtem mu je umrl oče (1799) in Franc je kot predstavnik svoje rodbinske linije s pogodbo leta 1802 odstopil podedovane posesti bratrancu Johannu iz druge linije. Z družino se je prejkone že tedaj preselil na Dunaj, po katerem so se njegovi potomci v razlikovanje od koroških sorodnikov imenovali dunajski Kaisersteini.³⁹² Dvorec Ehrenthal na Koroškem je bil prodan, Franc pa je na Dunaju postal vladni svetnik in komornik.³⁹³ Umrl je 16. julija 1830 pri 68 letih na Dunaju in bil pokopan v Stárkovu na severnem Češkem, kjer je imela njegova rodbina posest.³⁹⁴

³⁸² GÖSCHEN 1872 (op. 381), str. 33, 35, 49. Prim. rodovnik brata Karla v Kärntner Landesarchiv, Klagenfurt (KLA), KLA 665, Zenegg Genealogische Sammlung, Sch. 21/6, Kaiserstein.

³⁸³ GÖSCHEN 1872 (op. 381), str. 63, 66, 68.

³⁸⁴ O njej: Boris GOLEC, »Kontesa Fanny« – skica pozabljenega romanopiske. »Nomen est omen«: rojena kot baronica Valvasor, hči grofice Christalnigg, soproga Carla Morellija, življenjska sopotnica Petra Nisitea, *Zgodovina za vse*, 22/1, 2015, str. 5–28.

³⁸⁵ GOLEC 2015 (op. 384), str. 7, 11, 16–17, 19–20.

³⁸⁶ FRANK 1972 (op. 81), str. 3; GÖSCHEN 1872 (op. 381), str. 2–4. Prim. ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 120, Kaiserstein.

³⁸⁷ GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22).

³⁸⁸ UBG, Ms-2.

³⁸⁹ GÖSCHEN 1872 (op. 381), str. 68–69.

³⁹⁰ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1771–1812, pag. 164. Prim. PREINFALK 2014 (op. 68), str. 53.

³⁹¹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Jakob, Matične knjige, R 1795–1802, fol. 111; NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1795–1805, fol. 77, 109.

³⁹² GÖSCHEN 1872 (op. 381), str. 59–60.

³⁹³ GÖSCHEN 1872 (op. 381), str. 70–71.

³⁹⁴ GÖSCHEN 1872 (op. 381), str. 71; PREINFALK 2014 (op. 68), str. 53. O Kaisersteinih v Stárkovu gl. Rodinny

Št. 38

Auersperg, Aleksander, grof (1770–1818), sprejet pred letom 1800 – zemljiški gospod, svetnik deželnega odbora, cesarsko-kraljevi komornik.

Bil je zadnji član Dizmove bratovščine iz vodilne kranjske plemiške rodbine grofov Auerspergov, ki je grofovski naslov pridobila leta 1630.³⁹⁵ Rodil se je 18. avgusta 1770 v Ljubljani kot sin grofa Riharda Jožefa s Šrajbarskega turna in Marije Beatrike, rojene grofice Falkenhayn, pri krstu istega dne pa dobil ime Marija Aleksander Jožef Sigfrid Joahim Frančišek Serafinski Alojz Liberat.³⁹⁶ O njegovem šolanju ni podatkov. Ni ga najti med ljubljanskimi gimnazijci, prav tako ne med novomeškimi, med gojenci terezijanske viteške akademije na Dunaju in tudi ne na graški gimnaziji in liceju.³⁹⁷

Poročil se je 2. julija 1805 v Ljubljani s Cecilijo baronico Billichgrätz iz Polhovega Gradca, bogato dedinjo, hčerjo barona Jožefa Antona, ki mu je v zakon prinesla celotno družinsko dediščino in mu rodila pet otrok, med njimi kot prvorojenca pesnika in politika Antona Aleksandra s psevdonimom Anastasius Grün (1806–1876).³⁹⁸

Grof Aleksander je bil precej premožen zemljiški gospod. Leta 1798 je po očetu Rihardu Jožefu podedoval združeni gospostvi Krško in Šrajbarski turn ter bližnji dvorec Velika vas, ki pa ga je še istega leta prodal mlajšemu bratu Rihardu.³⁹⁹ Sodeč po rojstvih otrok, je deloma živel v Ljubljani in deloma na Šrajbarskem turnu.⁴⁰⁰ Od njegovih javnih služb je znana le služba okrožnega komisarja,⁴⁰¹ leta 1807 pa je bil svetnik iz gosposkega stanu v deželnem odboru in imel glede na poreklo naslov cesarsko-kraljevega komornika.⁴⁰² Sicer pa je bil privrženec razsvetljenstva, član prostozidarske lože in Filharmonične družbe v Ljubljani. Zanimal se je za zgodovino, heraldiko in genealogijo. Umrl je še mlad, pri 47 letih 8. februarja 1818 na Šrajbarskem turnu za prsno vodenico in bil pokopan na pokopališču v Leskovcu pri Krškem.⁴⁰³ Njegov naslednik je postal edini sin, tedaj mladoletni Anton Aleksander.⁴⁰⁴

Oporoka grofa Aleksandra, datirana 1. maja 1815, posredno in neposredno govori o naročnitvu umetniških del. Grof Aleksander je v njej poltretje leto pred smrtjo določil, da družinski portreti, zlata doza in doza iz slonovine s podobo njegove soproge neodtujljivo pripadajo glavnemu dediču.⁴⁰⁵ Skoraj brez dvoma je bil sam naročnik lastnega portreta, ki ga danes hrani Narodni muzej

archiv Kaisersteinū, Stárkov (1624) 1694–1930, Státní oblastní archiv v Hradci Králové, https://stare.vychodoce-skearchivy.cz/zamrsk/8034_rodinny-archiv-kaisersteinu-starkov-1624-1694-1930_nad_709/ (30. 1. 2022).

³⁹⁵ PREINFALK 2005 (op. 19), str. 378.

³⁹⁶ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1762–1770 (drugi del), pag. 18. Prim. PREINFALK 2005 (op. 19), str. 403.

³⁹⁷ Prim. *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103); DODIČ 1971 (op. 104); GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTE-SOLE 1913 (op. 22); UBG, Ms-2.

³⁹⁸ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1771–1812, pag. 210; PREINFALK 2005 (op. 19), str. 202–203, 403, 568.

³⁹⁹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 244, 419, 520.

⁴⁰⁰ SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 128–130, 292.

⁴⁰¹ PREINFALK 2005 (op. 19), str. 403.

⁴⁰² *Schematismus* 1807 (op. 27), str. 216.

⁴⁰³ NŠAL, ŽA Leskovec pri Krškem, Matične knjige, M 1812–1822, fol. 63. Prim. PREINFALK 2005 (op. 19), str. 403.

⁴⁰⁴ SMOLE 1982 (op. 15), str. 244.

⁴⁰⁵ ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-A-91, 1. 5. 1815.

Slovenije.⁴⁰⁶ V slovenski umetnostni in kulturni zgodovini dobro znani portret žene Cecilije, delo Jožefa Tominca, pa je nastal že po njegovi smrti.⁴⁰⁷

Člani Dizmove bratovščine so postali številni drugi Auerspergi, skupaj 13, med njimi njegov ded Aleksander (od 1739), oče Rihard Jožef (od 1757) in stric Sigfrid (od 1760) (gl. pri št. 4).

Št. 39

Kušlan (Kuschland), Karel, baron (1745–1809), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno okoli 1795 – zemljiški gospod.

Izviral je iz ljubljanske rodbine Kušlan, ki je bila leta 1623 poplemenitena in je leta 1631 dobila še predikat »von Moosthal«. Približno tedaj je pridobila tudi dvorec Zablate na ljubljanskem Barju, ki je ostal v njenih rokah vse do konca 19. stoletja. Od leta 1718 so se Kušlani naslavljali z baronskim naslovom.⁴⁰⁸

Karel, znan tudi kot Karel Jožef, s polnim krstnim imenom Karel Magnus Jožef, se je rodil 8. novembra 1745 v Zablatih pri Brezovici kot sin Karla Valentina in Jožefe Julijane, rojene baronice Gusič.⁴⁰⁹ Njegov oče je podedoval edino Kušlanovo posest Zablate kot drugorojenec, čeprav bi bil na vrsti za dedovanje stric Volf Kajetan. Ta je imel potem uspešnejšo kariero od brata in bil leta 1738 sprejet tudi v Dizmovo bratovščino kot edini iz Kušlanovega rodu pred nečakom Karlom.⁴¹⁰ Karel prav tako ni bil prvorojenec in mu najverjetneje sprva ni bila namenjena skromna rodbinska posest. Imel je starejšega brata častnika, ki pa je ostal na Hrvaškem.⁴¹¹ Karel se je šolal na ljubljanski jezuitski gimnaziji, kjer ga brez navedbe razreda srečamo leta 1761 s pripisom *Secularis*, kar pomeni, da je bil očitno nekaj časa v jezuitskem redu.⁴¹² Njegova sekularizacija se ujema s sklepanjem, da mu sprva ni bilo namenjeno dedovanje rodbinske posesti, in z dejstvom, da se je pozno poročil. Oče mu je Zablate izročil leta 1781 v zameno za dosmrtno letno rento in vzdrževanje.⁴¹³

Karel se je poročil šele v 44. letu, pri čemer je prekršil pravila stanovsko primerne proke. 13. januarja 1789 se je v domači župnijski cerkvi na Brezovici oženil z Ljubljančanko Heleno Breskvar, hčerjo čolnarja Jožefa Breskvarja iz ljubljanskega predmestja Trnovo.⁴¹⁴ Žena, ki tudi ni bila več najmlajša, mu je v Zablatih, kjer sta živela, rodila samo dva otroka.⁴¹⁵ Karel je umrl 15. januarja

⁴⁰⁶ *Grof Aleksander Auersperg (oče Anastasiusa Grüna)*, 1. polovica 19. stoletja, Narodni muzej Slovenije, <https://www.nms.si/si/zbirke/digitalne-zbirke/umetnostne-zbirke/slike/portreti/9697-grof-aleksander-auersperg-oce-anastasiusa-gruna> (10. 8. 2022). Dr. Ferdinand Šerbelj avtorstvo portreta z veliko verjetnostjo pripisuje Janezu Andreju Herrleinu, ki je umrl eno leto pred grofom Auerspergom (informacija F. Šerbelja avtorju 11. 8. 2022).

⁴⁰⁷ Jožef Tominc: *Cecilija grofica Auersperg*, 1821, Narodna galerija, <https://www.ng-slo.si/si/stalna-zbirka/1820-1870/cecilija-grofica-auersperg-jozef-tominc?workId=1698> (1. 8. 2022).

⁴⁰⁸ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 91–93. Gl. tudi: Anton KOBLAR, Ljubljančani 17. stoletja, *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, 10, 1900, str. 206.

⁴⁰⁹ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 99. Ni znano, kje je bil krščen. V krstni matici ljubljanske šentpeterske župnije njegovega krsta ni (NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Peter, Matične knjige, R 1739–1746).

⁴¹⁰ GOLEC 2022 (op. 1), str. 212–213.

⁴¹¹ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 96, 99.

⁴¹² ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 679.

⁴¹³ SMOLE 1982 (op. 15), str. 547.

⁴¹⁴ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 96, 99. NŠAL, ŽA Brezovica, Matične knjige, P 1784–1812, fol. 3. O Breskvarjih gl. *Ljubljanske družine* 2018 (op. 343), str. 209–210.

⁴¹⁵ PREINFALK 2014 (op. 68), str. 96, 99.

1804 v 64. letu za notranjim vnetjem, pokopali pa so ga v skladu z oporoko v Notranjih Goricah.⁴¹⁶ Zablate je v oporoki zapustil sinu Janezu Nepomuku, ki jih je kmalu zatem za odškodnino prepustil svoji sestri.⁴¹⁷

Kot vse kaže, Karel baron Kušlan ni posegal po (vidnejših) javnih funkcijah.⁴¹⁸ Ostal je mali graščak, ki prebiva v svojem skromnem dvorcu in gospodari na majhni posesti. Kaj oziroma kdo ga je pripeljal v Dizmovo bratovščino, lahko samo ugibamo. Ob vsem, kar o njem vemo, dobimo vtis, kot da je v družbo zašel po naključju, a prav naključje je v takih primerih najbrž treba izključiti najprej.

Št. 40

Apfalterr, Ernest, baron (1742–1815), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno malo pred letom 1800 – duhovnik.

Izviral je iz stare kranjske plemiške rodbine, ki je pridobila baronski naslov leta 1672⁴¹⁹ in iz katere je bilo za grofi Auerspergi največ članov Dizmome bratovščine (12). Rodil se je v dvorcu Grmače pri Litiji tamkajšnjemu graščaku Janezu Ignacu baronu Apfalterrju in Katarini Jožefi, rojeni baronici Gusič, ter bil 4. januarja 1742 krščen kot Ernest Baltazar.⁴²⁰ Najprej se je šolal na ljubljanski jezuitski gimnaziji, kjer ga leta 1759 najdemo skupaj z bratom Janezom Nepomukom kot Ernesta v petem, predzadnjem razredu, s pripisom, da je pozneje postal duhovnik, brat pa častnik.⁴²¹ Še kot gimnazijec in s polnim dvojnimi imenom Ernest Baltazar, doma iz Šmartna (pri Litiji) na Kranjskem, je 23. septembra 1758 v Gorici prejel tonsuro in štiri nižje kleriške redove.⁴²² V mašnika ni bil posvečen v Gorici, pod katero je tedaj spadala šmarska župnija, ampak morda v Ljubljani.⁴²³ Ko si je leta 1768 z bratoma Ignacem in Janezom Nepomukom razdelil očetovo dediščino, je že bil duhovnik in mu je pripadla hiša v Ljubljani.⁴²⁴ O njegovi duhovniški poti je malo znanega. Najbrž je deloval na župnijah tedaj velike goriške nadškofije. Po jožefinski preureditvi škofijskih meja ga leta 1788 (še) ni bilo v ljubljanski (nad)škofiji, ki je obsegala skoraj celotno Kranjsko.⁴²⁵ Ko je postal član Dizmome bratovščine, kar se je glede na vrstni red članov na seznamu zgodilo ob zatonu 18. stoletja, pa je že moral biti v domači deželi. Leta 1796 mu je po smrti brata Franca pripadlo Apfalterrjevo gospostvo Grmače z rodnim dvorcem. Po poravnavi je tri četrtine gospostva štiri leta pozneje, leta 1800, prevzel njegov nečak Alojz, ki je po Ernestovi smrti leta 1815 dobil majorat Grmače s pridru-

⁴¹⁶ NŠAL, ŽA Brezovica, Matične knjige, M 1784–1812, fol. 63v; ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-K-130, 14. 10. 1807, kodicil 27. 12. 1808.

⁴¹⁷ SMOLE 1982 (op. 15), str. 547; PREINFALK 2014 (op. 68), str. 96–97.

⁴¹⁸ Preinfalk navaja, da je bil uslužbenec postojnskega okrožnega urada (PREINFALK 2014 (op. 68), str. 96) in da se je poročil v Notranjih Goricah (PREINFALK 2014 (op. 68), str. 99), vendar je v brezoviški poročni matici vpisan samo spregled postojnskega okrožnega urada za dvojni oklic (NŠAL, ŽA Brezovica, Matične knjige, P 1784–1812, fol. 3).

⁴¹⁹ FRANK 1967 (op. 49), str. 26.

⁴²⁰ NŠAL, ŽA Šmartno pri Litiji, Matične knjige, R 1737–1769, fol. 30r. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 332.

⁴²¹ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 655.

⁴²² *Ordinacijska protokola* 2010 (op. 336), str. 23.

⁴²³ V ordinacijskih zapisnikih ljubljanske škofije je v tem času vrzel (*Ordinacijska protokola* 2013 (op. 190); *Ordinacijska protokola* 2016 (op. 96)).

⁴²⁴ SMOLE 1982 (op. 15), str. 177.

⁴²⁵ POKORN 1908 (op. 191).

ženima imenjema Roje in Loka (pri Zidanem Mostu) ter hišo v Ljubljani.⁴²⁶ Ernest baron Apfaltrer je preminil v Ljubljani 24. septembra 1815 v 74. letu starosti za kapjo.⁴²⁷

Bil je zadnji od 12 Apfaltrerjev, ki so od leta 1702 dalje postali člani Dizmove bratovščine (gl. pri št. 17), med njimi njegov oče Janez Ignac, sprejet leta 1741. Na seznamu članov iz leta 1801 so poleg njega navedeni še trije, vsi častniki (gl. št. 17, 20 in 34).

Št. 41

Schluderbach, Bernard (tudi Jožef Bernard), pl. (1754–1823), sprejet med letoma 1771 in 1800, verjetno malo pred letom 1800 – duhovnik, (eks)cistercijan, namestnik priorja v Stični, stolni župnik, kanonik in prošt v Ljubljani.

Izviral je iz leta 1609 poplemenitene uradniške rodbine Schluderbacher s Tirolskega,⁴²⁸ katere začetnik na Kranjskem je bil njegov ded Janez Jožef, sodni sel kranjskih deželnih stanov, leta 1727 sprejet v Dizmovo bratovščino.⁴²⁹ Oče Janez Anton je v letu njegovega rojstva 1754 ob ljudskem štetju naveden kot (stanovski) regulator, poročen z Ano Katarino in stanujoč v Schluderbachovi hiši v Židovski ulici v Ljubljani.⁴³⁰ Starša sta se pred letom 1748, ko se jima je v Ljubljani rodil prvi otrok, poročila nekje zunaj kranjske prestolnice,⁴³¹ očitno v materini župniji. Bernard je bil rojen in krščen 8. septembra 1754, ob rojstvu pa je dobil krstno ime Marija Jožef Franc.⁴³² Šolal se je na ljubljanski jezuitski gimnaziji, ki jo je končal leta 1771 kot Jožef.⁴³³ Višje študije je nadaljeval v cistercijanskem samostanu Stična, v katerega je vstopil 31. decembra 1774 in izrekel redovne zaobljube 1. januarja 1776, a jih je moral zaradi mladosti ponoviti. Kleriške redove do prezbiterata je leta 1776 prejel od ljubljanskega škofa, zdaj že kot Bernard, medtem ko je bil v mašnika posvečen 10. februarja 1779 v Zagrebu. Njegov dve leti mlajši brat Lovrenc je prišel v Stično dobro leto pred Bernardom in bil posvečen v mašnika poldrugo leto za njim. Bernard, kar je bilo redovno ime, je v Stični opravljal več funkcij, med njimi bibliotekarja, namestnika priorja in tajnika arhidiakonatske pisarne. Ob

⁴²⁶ SMOLE 1982 (op. 15), str. 177. Loka je bila v rokah Apfaltrerjev do leta 1830 (Hans PIRCHEGGER, *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte*, München 1962 (Buchreihe der Südostdeutschen Historischen Kommission, 10), str. 249).

⁴²⁷ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1812–1835, pag. 29–30. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 210.

⁴²⁸ Frank se sklicuje na izvornik plemiške diplome bratov Schluderbacher v takratnem Državnem arhivu v Ljubljani (FRANK 1973 (op. 140), str. 253). V resnici gre za prepis, izdelan v dunajski dvorni pisarni leta 1724 (ARS, AS 1064, Zbirka plemiških diplom, št. 97) in popisan v zapuščinskem inventarju Bernardovega deda Janeza Jožefa pl. Schluderbacha (ARS, AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani, šk. 101, fasc. XXXXII, S-115, 24. 10. 1729, pag. 16–17).

⁴²⁹ GOLEC 2022 (op. 1), str. 191–192.

⁴³⁰ *Ljubljanske družine* 2018 (op. 343), str. 45. Ljudsko štetje daje Janezu Antonu 38 let, kar pomeni, da se je rodil leta 1716. Tega leta je bil rojen sin Janeza Jožefa pl. Schluderbacha st., ki je ob krstu dobil enako ime kot oče (NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, Ind R 1692–1740, pag. 260) in ni imel nobenega brata z imenom Anton.

⁴³¹ Poroke ni v poročni matici ljubljanske stolne župnije niti v oklicni knjigi, kamor so vpisovali tudi poroke ljubljancev v drugih župnijah (NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1745–1770; Boris GOLEC, Najstarejša oklicna knjiga v slovenščini. Knjiga ženitnih oklicev ljubljanske stolne župnije sv. Nikolaja iz let 1737–1759 (ur. Marija Ogrin), Ljubljana 2022, https://sources-online.org/exist/apps/ezmono/Golec_Oklici/Golec_Oklici.xml (1. 9. 2022)).

⁴³² NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, R 1748–1755, pag. 338. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 96. O rojstvu in identiteti prim. Jože MLINARIČ, *Stiška opatija 1136–1784*, Novo mesto 1995, str. 936.

⁴³³ V kongregacijski knjigi Marije Vnebovzete 1771 sta pripisa, da je postal kanonik v Ljubljani in da je umrl 27. oktobra 1823 (ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 645). Njegov dve leti mlajši brat Lovrenc je bil leta 1772 v petem, predzadnjem razredu, v isti knjigi pa je pripis, da je bil pozneje stiški cistercijan (pag. 647).

ukinitvi samostana leta 1784 je bil verjetno priorjev namestnik, nekaj časa učitelj normalke v Stični (?), nato pa kaplan ljubljanskega škofa, kanonik, stolni župnik in slednjič stolni prošt.⁴³⁴ Kanonik »ad baculum« je postal leta 1796, bil nato v letih 1819–1823 stolni dekan in le nekaj mesecev pred smrtjo prošt.⁴³⁵ Kot kanonik je leta 1807 izpričan na funkciji svetnika stanovskega odbora iz duhovniškega stanu.⁴³⁶ Umrl je 27. oktobra 1823 v Ljubljani zaradi zagnojitvie pljuč, star 69 let.⁴³⁷ Brat Lovrenc je malo pred njegovo smrtjo postal kanonik Codellijevega kanonikata (1820)⁴³⁸ in umrl 31. oktobra 1835 kot zadnji od članov nekdanjega stiškega konventa.⁴³⁹

Št. 42

Gallenfels, Ignac, baron (1734–1806),⁴⁴⁰ sprejet med letoma 1775 in 1800, verjetno malo pred letom 1800 – zemljiški gospod.

Izviral je iz rodu baronov Gallenfelsov, ustanoviteljev gospostva Golnik,⁴⁴¹ ki so baronski naslov pridobili leta 1695.⁴⁴² Bil je sin Andreja Evzebija, prav tako člana Dizmove bratovščine (od 1732), graščaka na Golniku in Podvinu in prisednika kranjskega ograjnega sodišča,⁴⁴³ ter Neže Rebeke grofice Paradeiser. Rodil se je na Bledu 5. junija 1734, ko je bil njegov oče zakupnik in glavar blejskega briksenskega gospostva, pri krstu pa je dobil ime Janez Nepomuk Ignac.⁴⁴⁴ Šolal se je na ljubljanski jezuitski gimnaziji, kjer ga kot barona Ignaca srečamo leta 1750 v petem, predzadnjem razredu.⁴⁴⁵ Neznano kdaj po očetovi smrti (1748), vsekakor ne pred polnoletnostjo, je prevzel očetovo posest Podvin, ki jo je leta 1776 prepustil starejšemu bratu Karlu,⁴⁴⁶ in polovico posesti Golnik, drugo polovico pa je istega leta odkupil od brata Jožefa.⁴⁴⁷

Baron Ignac se ni ženil,⁴⁴⁸ prav tako ni znano, da bi se posebej udeleževal v javnem življenju in slednjič se je odpovedal še vlogi zemljiškega gospoda, ko je Golnik leta 1798 za 37.000 goldinarjev

⁴³⁴ MLINARIČ 1995 (op. 432), str. 936–937. O ordinacijah v Ljubljani gl. *Ordinacijska protokola* 2016 (op. 96), str. 88, 91. Leta 1788, ko je kot ekscistercijan še služboval v Stični, je bil označen za zgledega duhovnika. Tedaj se je posvečal pouku mladine in ni deloval v pastoralih, zaradi telesne oslabelosti pa je imel status »penzionista« (POKORN 1908 (op. 191), str. 117).

⁴³⁵ AMBROŽIČ 2008 (op. 194), str. 95, ga imenuje z dvojnimi imeni Jožef Bernard.

⁴³⁶ *Schematismus* 1807 (op. 27), str. 217.

⁴³⁷ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1812–1835, pag. 115–116. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZ-HOFFEN 1905 (op. 59), str. 211.

⁴³⁸ AMBROŽIČ 2008 (op. 194), str. 97.

⁴³⁹ MLINARIČ 1995 (op. 432), str. 937.

⁴⁴⁰ Ker je na članskem seznamu iz leta 1801 o njem tako malo izhodiščnih podatkov – samo ime, priimek in baronski naslov –, v rodbini baronov Gallenfelsov pa sta bila v tem času dva Ignaca (ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 142, Gallenfels), je bilo treba enega izločiti. Odpadel je Ignac Ksaver Danijel, rojen 4. julija 1729 na Zapricah pri Kamniku (NŠAL, ŽA Kamnik, Matične knjige, R 1727–1738, fol. 39v), ki je 29. maja 1743 umrl kot ljubljanski gimnazijec (NŠAL, ŽA Kamnik, Matične knjige, M 1731–1747, fol. 84v; ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1735–1770, pag. 53).

⁴⁴¹ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 142, Gallenfels; SMOLE 1982 (op. 15), str. 155.

⁴⁴² FRANK 1970 (op. 223), str. 66.

⁴⁴³ O njem GOLEC 2022 (op. 1), str. 200.

⁴⁴⁴ NŠAL, ŽA Bled, Matične knjige, R 1740–1740, fol. 63v–64r (vpis 15. 8. 1740).

⁴⁴⁵ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r, pag. 669. Ob vpisu je tudi pripis datuma smrti 14. september 1806.

⁴⁴⁶ SMOLE 1982 (op. 15), str. 368.

⁴⁴⁷ SMOLE 1982 (op. 15), str. 155.

⁴⁴⁸ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 142, Gallenfels.

prodal.⁴⁴⁹ Umrli je 15. septembra 1806 v Ljubljani v 73. letu starosti za koliko.⁴⁵⁰ V oporoki je za svojega glavnega dediča imenoval kranjsko žensko ustanovo in prednostni užitek namenil svojim poimensko navedenim neporočenim sorodnicam, zapuščino pa je predstavljal letni pritek kupnine od tedanjega lastnika Golnika.⁴⁵¹

Člana Dizmove bratovščine sta bila pred njim tudi njegov stric Jožef Anton (od 1726) in oče Andrej Evzebij (od 1732).⁴⁵²

Št. 43

Lichtenberg-Janežič, Franc Ksaver, pl., od 1770 baron (1743–1832), sprejet 7. septembra 1800⁴⁵³ – zemljiški gospod, okrožni glavar, svetnik deželnega glavarstva in gubernija v Ljubljani (sl. 3).⁴⁵⁴

Pripadal je baronski liniji Schwabov pl. Lichtenbergov, pri čemer je njegovemu očetu Leopoldu Liviju pl. Lichtenbergu uspelo s pomočjo ponarejenega rodovnika dokazati sorodstvo z leta 1660 pobaronjenimi Lichtenbergi in leta 1770 pridobiti potrditev baronskega naslova.⁴⁵⁵ Francu Ksaverju je bilo tedaj 27 let. Njegov oče je sicer posedoval majhni posesti Grič pri Primskovem in Sela pri Šmartnu pri Litiji ter leta 1763 pridobil še bližnji Črni Potok.⁴⁵⁶ Franc Ksaver se je rodil na Selih in bil 17. decembra 1743 krščen na ime Jožef Ksaver.⁴⁵⁷ Medtem ko se je njegov oče rodil kot plemič, to ne velja za mater Marijo Marjeto, ki je prišla na svet še kot hči škofjeloškega trgovca Matevža Režena, poplemenitenega v pl. Segallo šele pet let po njenem rojstvu. Pred Lichtenbergom je bila poročena z Antonom pl. Janežičem (Janeschitsch), čigar priimek je po spletu okoliščin pozneje dobil kot dodatek tudi njen sin iz drugega zakona Franc Ksaver baron Lichtenberg.⁴⁵⁸ O njem dolgo ni znanega ničesar. Po vsem sodeč se ni šolal ne na ljubljanski jezuitski ne na novomeški frančiškanski gimnaziji, ni ga najti med učenci latinske šole v Rušah ne med graškimi gimnazijci in gojenci dunajske viteške akademije.⁴⁵⁹ Vsekakor pa je moral pridobiti ustrezno izobrazbo, da je lahko posegel po uradniških službah.

⁴⁴⁹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 368.

⁴⁵⁰ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Jakob, Matične knjige, M 1785–1808, fol. 166. Mrliška matica navaja, da je samski, kar je poleg navedbe starosti 73 let še zadnja potrditev, da gre za pravo osebo.

⁴⁵¹ ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-G-123, 10. 4. 1806.

⁴⁵² GOLEC 2022 (op. 1), str. 200.

⁴⁵³ *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 224–225.

⁴⁵⁴ Zgolj teoretično bi bilo mogoče, da gre za njegovega neznanu kdaj in kje umrlega sina Franca Ksaverja, o katerem je zelo malo znanega. Nazadnje ga srečamo leta 1796 kot petošolca ljubljanske gimnazije (*Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103), str. 331). Ker je bil rojen 10. junija 1782, bi bil ob sprejemu v Dizmovo bratovščino star komaj dobrih 18 let (prim. ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. XXII, Lichtenberg/Lichtenberg Janežič, s. p. (Johann Nepomuk Sigfried Josef).

⁴⁵⁵ Lidija SLANA, Lichtenbergi na Tuštanju, *Iz zgodovine gradu Tuštanj pri Moravčah* (ur. Miha Preinfalk), Ljubljana 2009 (= *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 57/2), str. 195–196; FRANK 1972 (op. 81), str. 137.

⁴⁵⁶ SMOLE 1982 (op. 15), str. 124, 171, 435.

⁴⁵⁷ NŠAL, ŽA Šmartno pri Litiji, Matične knjige, R 1737–1769, fol. 40v. Prim. ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. XXII, Lichtenberg/Lichtenberg Janežič, s. p. (Schwab von Lichtenberg-Janeschitsch Freiherr Franz Xaver).

⁴⁵⁸ Boris GOLEC, Matevž Režen pl. Segalla (1665–1722) – od podložniškega otroka s Sorškega polja do zgornjesavskega gospoda, *Iz zgodovine Zgornje Gorenjske* (ur. Miha Preinfalk), Ljubljana 2016 (= *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 64/3), str. 414–438; Lidija SLANA, Lastniki dvorca Jablje skozi čas in portreti nekaterih lastnikov iz 18. in 19. stoletja, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 64/2, 2016, str. 226, 235–241.

⁴⁵⁹ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r; ANDRITSCH 2002 (op. 35); Jože MLINARIČ, Seznam imen iz latinske kronike, *Ruška kronika* (ur. Josip Teržan), Ruše 1985; GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22).

3. Vpisni list Franca Ksaverja barona Lichtenberga-Janežiča,
Spominska knjiga bratovščine sv. Dizme, Arhiv Republike Slovenije

Čeprav je bil sin manj premožnega in manj uglednega graščaka, mu je pred oltar uspelo pripejlati grofovsko hčerko. Imel je namreč neizmerno srečo, da je dedoval za celo vrsto sorodnikov in si občutno povečal premoženje. Najprej ga je polbrat Jožef Anton baron Janežič, ki ni imel otrok, leta 1777 v oporoki imenoval za svojega glavnega dediča ob pogoju, da bo prevzel tudi grb in ime baronov Janežičev.⁴⁶⁰ Kmalu zatem se je Franc Ksaver, tedaj živeč v Postojni, kjer je opravljal funkcijo notranjskega okrožnega glavarja, 5. maja 1779 v Ljubljani oženil s Hijacinto, hčerjo Janeza Nepomuka grofa Ursini-Blagaja,⁴⁶¹ graščaka na Boštanju pri Žalnih,⁴⁶² ki je nedolgo prej (verjetno ne pred letom 1771) postal član Dizmove bratovščine (gl. št. 12). Naslednje leto 1780 je Franc Ksaver za umrlim polbratom baronom Janežičem podedoval posesti Jablje in Medijo; slednjo je v rodbino prinesla njuna skupna teta po materi, vdova zadnjega medijskega Valvasorja.⁴⁶³

Z družino je pretežno živel v Ljubljani, kjer mu je žena rodila tri sinove, enega pa v Postojni, kjer je vsaj še leta 1783 služboval kot okrožni glavar.⁴⁶⁴ V javnem življenju Kranjske je bil dokaj opažen. Opravljal je tudi funkciji deželno-glavarskega in nato gubernijskega svetnika v Ljubljani.⁴⁶⁵ Tudi kot zemljiški gospod je pridobival na veljavi. Leto dni pred sprejemom v Dizmovo bratovščino je leta 1799 nasledil očeta kot lastnik treh posesti južno od Litije, Črnega Potoka, Griča pri Primskovem in rodnih Sel, ki jih je obdržal do smrti, ko mu je kot lastnik sledil edini še živeči sin Leopold. Do konca je imel v lasti tudi Jablje, medtem ko je Medijo leta 1807 prodal.⁴⁶⁶ Nazadnje je živel v Črnem Potoku, kjer je umrl 10. septembra 1832 v visoki starosti 89 let, pokopali pa so ga na pokopališču v Šmartnu pri Litiji.⁴⁶⁷

Z njegovim naročništvom je mogoče povezati izdelavo oziroma predelavo petih portretov rodbine Lichtenberg iz druge polovice 18. stoletja, ki so v Narodno galerijo v Ljubljani prišli iz dvorca Jablje. Med njimi sta portreta Franca Ksaverja in njegove žene Hijacinte.⁴⁶⁸

V Dizmovo bratovščino je bilo iz njegovega širšega sorodstva sprejetih osem grofov Lichtenbergov (gl. pri št. 16), njega pa je v družbo najverjetneje pripeljal tast Janez Nepomuk grof Ursini-Blagaj (gl. št. 12).

Št. 44

Lichtenberg, Janez Nepomuk, grof (1764–1832), sprejet verjetno leta 1800 ali 1801 – zemljiški gospod, vitez Leopoldovega reda.

Pripadal je leta 1688 pogrofovljeni kranjski rodbini Schwab pl. Lichtenberg,⁴⁶⁹ iz katere je izšla vrsta članov Dizmove bratovščine. Rodil se je 14. marca 1764 v Ljubljani kot sin Adama Sigfrida

⁴⁶⁰ SMOLE 1982 (op. 15), str. 196, SLANA 2009 (op. 455), str. 196.

⁴⁶¹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1771–1812, pag. 62. Prim. PREINFALK 2016 (op. 31), str. 274.

⁴⁶² SMOLE 1982 (op. 15), str. 98.

⁴⁶³ SMOLE 1982 (op. 15), str. 196, 286.

⁴⁶⁴ ŠAK, Župnije, Postojna, Matične knjige, R 1747–1785, s. p. (10. 6. 1782, 16. 5. 1783, 18. 6. 1783); SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 118–120; ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. XXII, Lichtenberg/Lichtenberg Janežič, s. p. (Schwab von Lichtenberg-Janeschitsch Freiherr Franz Xaver).

⁴⁶⁵ ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. XXII, Lichtenberg/Lichtenberg Janežič, s. p. (Schwab von Lichtenberg-Janeschitsch Freiherr Franz Xaver).

⁴⁶⁶ SMOLE 1982 (op. 15), str. 124, 171, 191, 286, 436.

⁴⁶⁷ NŠAL, ŽA Šmartno pri Litiji, Matične knjige, M 1830–1840, fol. 15.

⁴⁶⁸ SLANA 2016 (op. 458), str. 226, 235–241, 245–246.

⁴⁶⁹ FRANK 1972 (op. 81), str. 137.

Kajetana grofa Lichtenberga in Marije Terezije, rojene baronice Dietrich, ter dobil istega dne pri krstu ime Janez Nepomuk Sigfrid Jožef.⁴⁷⁰ Tedaj je bila družinska posest še v rokah deda Franca Karla, ki jo je znatno povečal, leta 1775 pa je njen del podedoval sin Sigfrid, in sicer gospostvi Prapreče in Podsmreka pri Višnji Gori. Sigfrid je leta 1791 po bratu Volfu Sigmundu dedoval še belokranjsko gospostvo Smuk⁴⁷¹ in ga leta 1793 za 46.000 goldinarjev prodal sinu Janezu Nepomuku.⁴⁷² Kako je še ne tridesetletni Janez Nepomuk zbral kupnino in kaj je počel dotlej, ostaja neznano. Ni ga najti ne med ljubljanskimi ne med novomeškimi gimnazijci, prav tako ne v Gradcu, kot tudi ne na terezijanski viteški akademiji na Dunaju.⁴⁷³ Potem ko je postal smuški graščak – Smuk je nato do konca njegovih dni ostal edina grofova posest –, se je 2. januarja 1794 v Novem mestu oženil, in sicer s tujko, s hrvaško plemkinjo Agnes, hčerjo stotnika Adama pl. Zdenčaja (Zdénčsay).⁴⁷⁴ Zakonca sta, sodeč po rojstvih otrok, najprej živela v Novem mestu in nato v dvorcu Turn pri Semiču, sestavnem delu smuške posesti, kjer je Agnes preminila po sedmem porodu.⁴⁷⁵ Janez Nepomuk je naslednjega četrto stoletja preživel kot vdovec in umrl 14. aprila 1832 na Smuku za rumeno mrzlico, star 68 let.⁴⁷⁶ Smuško gospostvo s Turnom si je po njegovi smrti razdelilo sedem otrok.⁴⁷⁷

Razen navedbe v mrliški matični knjigi, da je bil vitez Leopoldovega reda,⁴⁷⁸ ni podatkov, da bi se kje posebej udejstvoval. V Dizmovo bratovščino ga je najverjetneje pripeljal Nikolaj grof Auersperg z Mokric (gl. št. 24), ki je bil njegova poročna priča.⁴⁷⁹ Iz Lichtenbergove rodbine je bilo devet članov Dizmove bratovščine (gl. pri št. 16), med njimi njegov ded Franc Karel (1741), stric Jošt Korbinijan (1760) in bratranec Erazem (član še 1801).

Št. 45

Elsner, Franc Ksaver, baron (1765–1840), sprejet verjetno leta 1800 ali 1801 – zemljiški gospod, okrožni sekretar.

Med člani Dizmove bratovščine je bil prvi in edini iz svojega rodu po očetovi strani. Po materi je izviral iz stare kranjske plemiške rodbine Apfaltrerjev, iz katere je bilo največ članov (12) za Auerspergi, med njimi njegov ded baroa Janez Sigfrid, graščak v Črnem Potoku pri Litiji in na Kiselsteinu v Kranju (gl. pri št. 17). O očetu Frideriku Viljemu baronu Elsnerju je znanega malo. Rodil se je v kraju Krappitz v Šleziji (danes Krapkowice na Poljskem),⁴⁸⁰ po vstopu v avstrijsko

⁴⁷⁰ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1762–1770, pag. 56. Prim. ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. XXII, Lichtenberg/Lichtenberg Janežič, s. p. (Johann Nepomuk Sigfried Josef).

⁴⁷¹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 448, 641–642. Prim. SLANA 2009 (op. 455), str. 192.

⁴⁷² SMOLE 1982 (op. 15), str. 448.

⁴⁷³ *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103); DODIČ 1971 (op. 104); UBG, Ms-2; GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22).

⁴⁷⁴ KANM, Matične knjige Novo mesto Kapitelj, P 1770–1845, fol. 54. Prim. ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. XXII, Lichtenberg/Lichtenberg Janežič, s. p. (Johann Nepomuk Sigfried Josef). O Adamu Zdenčaju gl. *Zaključci hrvatskog sabora. 9: 1777–1808*, Zagreb 1974, str. 83.

⁴⁷⁵ ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. XXII, Lichtenberg/Lichtenberg Janežič, s. p. (Johann Nepomuk Sigfried Josef). Prim. SLANA 2009 (op. 455), str. 192.

⁴⁷⁶ NŠAL, ŽA Semič, Matične knjige, M 1826–1847, fol. 38. – Oporoko je sestavil deset let pred smrtjo, 14. junija 1832 v Turnu pri Semiču (ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-L-140).

⁴⁷⁷ SMOLE 1982 (op. 15), str. 448.

⁴⁷⁸ NŠAL, ŽA Semič, Matične knjige, M 1826–1847, fol. 38.

⁴⁷⁹ KANM, Matične knjige Novo mesto Kapitelj, P 1770–1845, fol. 54.

⁴⁸⁰ ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. II, Apfaltrer, pag. 654.

vojaško službo (1739) pa naj bi mu bil priznan baronski naslov.⁴⁸¹ Na Kranjskem se prvič pojavi ob sinovem rojstvu leta 1765 kot baron in stotnik pehotnega polka Botta. Skrivnostno je tudi ozadje rojstva Franca Ksaverja. Rodil se je v Kranju 20. oktobra 1765 kot Elsnerjev nezakonski sin in bil naslednjega dne krščen na ime Friderik Ksaver. Rodila ga je Marija Ana baronica Apfaltrer, v kateri prepoznamo hčer tedaj že pokojnega kiselsteinskega graščaka Janeza Sigfrida. V krstni matici župnije Kranj je še pripis, da je bil otrok s poroko staršev pozakonjen.⁴⁸² To se je lahko zgodilo nič prej kot 23 let pozneje, kajti njegova starša sta sklenila zakonsko zvezo šele 23. oktobra 1798 pri Sv. Jakobu v Ljubljani, pri čemer je očeta, občutno mlajšega od matere, tedaj že polkovnika in stanujočega v dunajskem predmestju, zastopal namestnik.⁴⁸³ O Francu Ksaverju dolgo ne vemo nič, niti tega, ali so ga poznali kot Elsnerja ali kot Apfaltrerja. Kaže tudi, da se ni šolal na ljubljanski ali graški gimnaziji, niti ne na terezijanski viteški akademiji na Dunaju.⁴⁸⁴ Materialno eksistenco mu je omogočila ali pa vsaj izboljšala dediščina. Leta 1802 je namreč po teti Antoniji baronici Apfaltrer podedoval dvorec Novi grad v Mengšu, ki ga je ta kupila na prelomu iz 18. v 19. stoletje. Franc Ksaver je ostal njegov lastnik slabo desetletje, do leta 1811, ko ga je za slabih 26.000 goldinarjev prodal,⁴⁸⁵ odtlej pa ga na Kranjskem ne srečamo več kot zemljiškega gospoda.

Nevesto si je poiskal na Štajerskem, in sicer v Celju, kjer se je 1. marca 1803 pri 36 letih oženil z domačinko Barbaro grofico Thurn-Valsassina,⁴⁸⁶ hčerjo grofa Sigmunda in Terezije, rojene baronice Berlendis.⁴⁸⁷ Zakoncema sta se prva dva otroka rodila v Mengšu, dva v Ljubljani, vmes pa eden leta 1812 na gradu Bokalce pri Ljubljani, pri čemer je Elsner označen kot imetnik gospostva,⁴⁸⁸ v resnici je bilo gospostvo last grofov Lambergov, on pa očitno samo zakupnik.⁴⁸⁹ Verjetno si je šele po francoski dobi poiskal državno službo, in sicer ga leta 1825 srečamo kot okrožnega sekretarja.⁴⁹⁰ Družina je tedaj in še naslednja desetletja živela v ljubljanskem Trnovem, kjer je leta 1831 umrl sin Jožef in leta 1850 žena Barbara, ta že kot vdova.⁴⁹¹ Franc Ksaver je preminil za možgansko kapjo 1.

⁴⁸¹ Otto Titan von HEFNER, *Der Adel des Herzogtums Krain und der Grafschaften Görz und Gradiska, Der Adel in Kärnten, Krain und Dalmatien*, Neustadt an der Aisch 1980² (J. Siebmacher's großes Wappenbuch, 29), str. 8. V Frankovi zbirki plemiških diplom ni nobenega Elsnerja (FRANK 1967 (op. 49)).

⁴⁸² NŠAL, *ŽA Kranj, Matične knjige*, R 1749–1771, pag. 1227. – Do vpisa krsta je privedel Elsnerjev rodovnik, v katerem je Franc Ksaver naveden samo z imenom Ksaver, s Kranjem kot krajem rojstva in z nepopolno rojstno letnico 176. (ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 65, Elsner). Mati Marija Ana Suzana se je rodila 3. avgusta 1744 v Črnem Potoku pri Litiji (NŠAL, *ŽA Šmartno pri Litiji, Matične knjige*, R 1719–1737, fol. 89r, 98r; prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 331).

⁴⁸³ NŠAL, *ŽA Ljubljana Sv. Jakob, Matične knjige*, P 1785–1816, fol. 50. V poročni matici je Friderik Viljem baron Elsner naveden kot 50-letnik, Marijana baronica Apfaltrer pa kot 60-letnica, a jih je v resnici štela 65. Pri obeh je bila to prva poroka.

⁴⁸⁴ Prim. *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103); UBG-2; GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22).

⁴⁸⁵ SMOLE 1982 (op. 15), str. 290.

⁴⁸⁶ NŠAM, *Matične knjige*, Celje Sv. Danijel, P 1769–1804, pag. 191.

⁴⁸⁷ Žena se je rodila 7. decembra 1778 v Celju (NŠAM, *Matične knjige*, Celje Sv. Danijel, R 1773–1784, pag. 85; prim. ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 65, Elsner).

⁴⁸⁸ NŠAL, *ŽA Mengeš, Matične knjige*, R 1798–1808, pag. 52, 74; *ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige*, R 1806–1820, pag. 57, 121; *ŽA Dobrova, Matične knjige*, R 1812–1835, fol. 3.

⁴⁸⁹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 91. – Po Hefnerju naj bi Franc pridobil inkolat na Kranjskem 26. novembra 1801 kot posestnik Bokalc (HEFNER 1980 (op. 481), str. 8).

⁴⁹⁰ NŠAL, *ŽA Ljubljana Trnovo, Matične knjige*, R 1812–1826, fol. 136. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 262.

⁴⁹¹ NŠAL, *ŽA Ljubljana Trnovo, Matične knjige*, Ind M 1817–1850; M 1825–1833, pag. 105.

januarja 1840 na Starem trgu 22 kot upokojeni okrožni komisar, star 74 let,⁴⁹² morda na novoletnem obisku.

Št. 46

Ravbar Ludvik, baron (1776–1831), sprejet verjetno leta 1800 ali 1801 – duhovnik, kanonik v Olomucu.

Rodil se je v stari kranjski rodbini Ravbar (Rauber), ki je bila leta 1681 pobaronjena in je do njegovega časa že močno obubožala in biološko opešala.⁴⁹³ Na svet je prišel 30. aprila 1776 v mitninski hiši pri črnuškem mostu nad Ljubljano kot edini sin mostninarja Bernarda barona Ravbarja in Ivane, rojene baronice Pittoni. Pri krstu tri dni pozneje je dobil ime Ludvik Filip Bernard.⁴⁹⁴ Njegov oče je bil sicer graščak v Dragomlju in Mengšu, kjer je imel v lasti Ravbarjev grad. Mengeško posest je mati kot varuhinja dveh mladoletnih otrok leta 1798 prodala na dražbi, leta 1803 pa je v roke istega lastnika prišel še Dragomelj.⁴⁹⁵ Ludvik se je najprej šolal na idrijski normalki (glavni šoli),⁴⁹⁶ nato na ljubljanski gimnaziji, kjer ga leta 1794 srečamo v predzadnjem, petem razredu,⁴⁹⁷ in na filozofiji na liceju.⁴⁹⁸ Tudi bogoslovje je najbrž končal v Ljubljani, kjer je leta 1796 prejel prve štiri nižje kleriške redove in prav tam tri leta pozneje tudi ostale do vključno mašniškega posvečenja 11. maja 1799 na mizni naslov verskega sklada.⁴⁹⁹ Rodovnik Ravbarjev z začetka 19. stoletja ga navaja kot svetnega duhovnika, beneficiata pri oltarju sv. Barbare v ljubljanski stolnici in kaplana v Idriji.⁵⁰⁰ Član Dizmove bratovščine je očitno postal kot beneficiat v deželni prestolnici. Po prvem kaplanskem mestu je kot kaplan služboval še v Šmartinu pri Kranju, dokler ni leta 1806 postal idrijski župnik, dekan in šolski nadzornik, kar je ostal 15 let. Medtem je bil leta 1816 imenovan za domicelarja stolnega kapitlja v Olomucu. Leta 1821 je zasedel mesto dekana in župnika v moravskih Mohelnicah, slednjič pa leta 1824 kot konzistorialni svetnik in stolni kapitulat postal olomuški stolni kanonik ter hkrati direktor moravske stanovske akademije. Bil je priljubljen, osebno skromen in prizadeven duhovnik ter zadnji poganjek Ravbarjevega rodu. Umril je za posledicami kapi 23. decembra 1831 v Olomucu v 56. letu starosti.⁵⁰¹

Pred njim je postal član Dizmove bratovščine njegov ded baron Karel Bernard (1739).⁵⁰² Leta 1801 je bil Ludvik s 25 leti njen najmlajši član.

⁴⁹² NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Jakob, Matične knjige, M 1840–1849, fol. 1.

⁴⁹³ Rudolf ANDREJKA, Ravbar (Rauber), *Slovenski biografski leksikon*, 3/9, Ljubljana 1960, str. 36; FRANK 1972 (op. 81), str. 144; Boris GOLEC, *Valvasor. Njegove korenine in potomstvo do danes*, Ljubljana 2016 (Thesaurus memoriae. Dissertationes, 13), str. 123–141.

⁴⁹⁴ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Peter, Matične knjige, R 1775–1781, pag. 22. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 257; ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 210, Rauber; Die Freiherren von Rauber zu Weineck, *Illyrisches Blatt*, 13, 1. 4. 1841, str. 54.

⁴⁹⁵ SMOLE 1982 (op. 15), str. 138, 291.

⁴⁹⁶ Die Freiherren 1841 (op. 494), str. 54.

⁴⁹⁷ *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103), str. 329.

⁴⁹⁸ Die Freiherren 1841 (op. 494), str. 54.

⁴⁹⁹ *Ordinacijska protokola* 2016 (op. 96), str. 122, 127–128.

⁵⁰⁰ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 210, Rauber.

⁵⁰¹ Die Freiherren 1841 (op. 494), str. 54–55. Prim. Ravbarji. Wikipedija, <https://sl.wikipedia.org/wiki/Ravbarji> (22. 1. 2022).

⁵⁰² GOLEC 2022 (op. 1), str. 211–212.

Št. 47

Lazarini, Franc, pl., od 1771 baron (1765–1832),⁵⁰³ sprejet verjetno leta 1800 ali 1801 – zemljiški gospod.

Pripadal je italijanski trgovski rodbini, ki se je na Kranjsko priselila v 17. stoletju, pridobila v 18. stoletju zemljiško posest predvsem na Dolenjskem in Notranjskem s kranjsko Istro, slednjič pa so bili štirje bratje 1. avgusta 1771 povzdignjeni v baronski stan.⁵⁰⁴ Franc je bil druga generacija baronov, ob pobaronjenju očeta Ignaca Gotfrida v šestem letu starosti. Živel je zelo razgibano življenje in velja za začetnika ter osrednjo osebnost smledniške veje Lazarinijev. Rodil se je 13. decembra 1765 v dvorcu Gotnik pri Ilirski Bistrici omenjenemu očetu in materi Mariji Eleonori, rojeni baronici Apfaltrer, ter dobil pri krstu ime Franc Ksaver Ignac Anton.⁵⁰⁵ Njegov ded po materini strani Janez Sigfrid baron Apfaltrer, ki je umrl še pred vnukovim rojstvom, je bil član Dizmove bratovščine dobra štiri desetletja (od 1721), poleg deda pa še 11 drugih Apfaltrerjev (gl. pri št. 17). Franc je preživel mladost skupaj s štirimi brati na rodbinskem gradu Gotnik v dolini reke Reke. Kje se je šolal, ni znano, je pa vsekakor pridobil stanu primerno izobrazbo.⁵⁰⁶ Verjetno se je šolal v Ljubljani, a so evidence podpržavljene jezuitske gimnazije ravno za ta čas pomanjkljive,⁵⁰⁷ lahko pa tudi na Reki in v Trstu. Terezijanske viteške akademije na Dunaju po vsem sodeč ni obiskoval⁵⁰⁸ in prav tako ne graške gimnazije z licejem.⁵⁰⁹

Oče Ignac Gotfrid baron Lazarini je ob sinovem rojstvu upravljal rodbinsko imetje skupaj s svojo materjo, katere delež je prevzel šele po njeni smrti (1777). Poleg gospodstva Gotnik in posestva Klana, ki ju je podedoval, je posedoval še manjša posestva v kranjski Istri: Brgud, Mune in Brajda ob morju v neposredni bližini Reke.⁵¹⁰ Posest je leta 1792 razdelil med tri sinove, pri čemer je Franc dobil Gotnik in Klano.⁵¹¹ Še prej je mladenič po materinem bratu Volfu Hanibalu baronu Apfaltrerju, umrlem leta 1786, oporočno podedoval gospodstvo Podsreda, ki ga je morda sam upravljal.⁵¹²

5. maja 1793 se je že kot gotniški graščak v Ljubljani oženil z Marijo Jožefo baronico Jurič, hčerjo Ferdinanda barona Juriča z Radeljce pri Raki na Dolenjskem, ki mu je v zakon prinesla lepo doto.⁵¹³ Kmalu po poroki je požar popolnoma uničil grad Gotnik (1794),⁵¹⁴ tako da sta zakonca po tej nesreči najprej živela na Reki, kjer se jima je rodil prvi otrok.⁵¹⁵ Požar je Franca najbrž spodbudil, da je leta 1795 Gotnik in Klano prodal očetu Ignacu in od barona Flödniga kupil zadolženo gospodstvo

⁵⁰³ Gl. njegov življenjepis v: Franc LAZARINI, *Zgodovina rodbine Lazarini. Kronika, dokumenti, genealogija, komentarji, zgodbe*, Ljubljana 2013, str. 236–247.

⁵⁰⁴ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 17 sl.; FRANK 1972 (op. 81), str. 118.

⁵⁰⁵ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 174.

⁵⁰⁶ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 235.

⁵⁰⁷ ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r; *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103).

⁵⁰⁸ GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22).

⁵⁰⁹ UBG, Ms-2.

⁵¹⁰ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 154, 238; SMOLE 1982 (op. 15), str. 80.

⁵¹¹ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 155.

⁵¹² LAZARINI 2013 (op. 503), str. 237.

⁵¹³ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 154, 238. Datum poroke navaja tudi PREINFALK 2016 (op. 31), str. 165. Ni znano, od kod Lazariniju podatek o poroki pri Sv. Jakobu v Ljubljani (LAZARINI 2013 (op. 503), str. 238), saj te poroke v tamkajšnji poročni matici ni (NŠAL, ŽA Ljubljana Jakob, Matične knjige, P 1785–1816).

⁵¹⁴ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 180–181.

⁵¹⁵ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 181, 239.

Smlednik. Gotovo mu je nakup olajšala tudi dediščina po istega leta umrlem stricu Ludviku baronu Lazariniju, župniku v Krškem.⁵¹⁶ Odtlej je z družino živel v Smledniku in Ljubljani, kjer je leta 1803 kupil hišo na Gosposki ulici, danes znano kot Lazarinijeva.⁵¹⁷ Leta 1807 ga srečamo s funkcijo stanovskega odbornika iz gosposkega stanu.⁵¹⁸ Kot podsreški graščak je leta 1807 poleg podedovanega kranjskega pridobil še štajersko deželanstvo, v okolici Smlednika pa je naslednje leto 1808 kupil posestvo Rocen z inkorporiranimi Repnjami.⁵¹⁹ Med francosko zasedbo se je leta 1809 umaknil na avstrijsko ozemlje, v štajersko Podsredo, in dobil leta 1812 častni naslov cesarsko-kraljevi komornik. Bil je tudi član tričlanske delegacije Kranjske, ki je leta 1813 po odhodu Francozov obiskala cesarja Franca I. Znanstvo s štajerskim plemstvom je privedlo do vdovčeve vnovične poroke, in sicer 1. maja 1814 v Gradcu s skoraj trideset let mlajšo Matildo grofico Stürgkh, ki jo je pripeljal v Smlednik in mu je rodila devet otrok.⁵²⁰ Baron Franc se je na stara leta med drugim ukvarjal z zgodovinsko-genealoškimi študijami. Umril je v Smledniku 19. aprila 1832 za tuberkulozo v 67. letu starosti. Pokopali so ga na starem smledniškem pokopališču.⁵²¹ Do konca je obdržal gospodva Smlednik, Rocen in Podsredo, v oporoki pa za glavnega dediča imenoval sina Franca Ksaverja Feliksa.⁵²²

Ni dvoma, da je bil Franc baron Lazarini naročnik več umetniških del. Danes sta v Narodni galeriji v Ljubljani samo njegov portret s konca 18. stoletja in portret njegovega dveletnega, kmalu zatem umrlega sina Hanibala Ignaca (1796), oba delo slikarja Janeza Potočnika.⁵²³

Št. 48

Zergollern, Sigfrid Kajetan, pl. (1744–ne pred 1801), sprejet verjetno leta 1800 ali 1801– verjetno uradnik.

Čeprav je bil Ljubljančan, je o njem znanega zelo malo. Izviral je iz vojaške rodbine Zergoll (Cergol), katere začetnik je dobil plemiški naslov »von Zergollern« leta 1653,⁵²⁴ ko je z družino že živel v Ljubljani.⁵²⁵ Pl. Zergollerni, ki jih je torej ustvarila tridesetletna vojna, so se v zadnji tretjini 17. stoletja za krajši čas povzpeli med kranjske zemljiške gospode⁵²⁶ in pridobili kranjsko deželanstvo (1690),⁵²⁷ pozneje pa niso več premoogli zemljiške posesti.⁵²⁸

⁵¹⁶ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 239; SMOLE 1982 (op. 15), str. 446.

⁵¹⁷ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 240–241.

⁵¹⁸ *Schematismus* 1807 (op. 27), str. 217.

⁵¹⁹ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 241; SMOLE 1982 (op. 15), str. 424.

⁵²⁰ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 243–244.

⁵²¹ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 245–247. – V smledniški mrliški matici je naveden datum 21. april 1832 (NŠAL, ŽA Smlednik, Matične knjige, M 1812–1867, fol. 83).

⁵²² ARS, AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani, III-L-137, 5. 2. 1832. Prim. LAZARINI 2013 (op. 503), str. 246.

⁵²³ LAZARINI 2013 (op. 503), str. 182, 240.

⁵²⁴ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 291, Zergollern; Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918*. 5: Si–Z, Schloss Senftenegg 1974, str. 268.

⁵²⁵ KOBLAR 1900 (op. 408), str. 238–239.

⁵²⁶ SMOLE 1982 (op. 15), str. 275, 423, 513.

⁵²⁷ SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 501.

⁵²⁸ Prim. ARS, AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, indeks h knj. 6 (1662–1756).

Sigfrid Kajetan se je rodil 8. februarja 1744 v Ljubljani Janezu Sigfridu pl. Zergollernu in Luciji Ksaveriji, rojeni pl. Wiederkehr, ter dobil pri krstu istega dne ime Sigfrid Kajetan Aleksander.⁵²⁹ Družina je živel v lastni hiši na Mestnem trgu⁵³⁰ in po vsem sodeč ni imela vidnejše družbene vloge.⁵³¹ Ni znano, kje se je Sigfrid Kajetan šolal, a vsaj v zadnjih razredih ni obiskoval ljubljanske jezuitske gimnazije.⁵³² Njegovega imena tudi ni med gojenci terezijanske viteške akademije na Dunaju⁵³³ in med dijaki oziroma študenti v Gradcu.⁵³⁴ Moral je opravljati kakšno državno službo, saj tudi sam ni premozel zemljiške posesti.⁵³⁵ Oženil se je pozno, pri 48 letih, 1. februarja 1792 v Ljubljani z Marijo Ano baronico Codelli pl. Fahrenfeld,⁵³⁶ hčerjo barona Antona, graščaka v Turnu ob Ljubljani (Kodeljevo).⁵³⁷ Kje sta zakonca živela ter kdaj in kje sta se njuni življenjski poti iztekli, ostaja odprto vprašanje. Morda sta celo zapustila Kranjsko.⁵³⁸ Zergollernovo hišo na Mestnem trgu je prevzel brat Leopold in jo konec 18. stoletja prodal.⁵³⁹

Št. 49

Lichtenberg, Erazem, grof (1775–1841), sprejet verjetno leta 1800 ali 1801 – cesarsko-kraljevi tajni svetnik, podpredsednik vrhovnega pravosodnega urada na Dunaju.

Pripadal je leta 1688 pogrofovljeni kranjski rodbini Schwab pl. Lichtenberg,⁵⁴⁰ ki je dala devet članov Dizmove bratovščine (gl. pri št. 16). Rodil se je 16. oktobra 1775 v Ljubljani Volfgangu Sigmundu grofu Lichtenbergu in Mariji Tereziji, rojeni grofici Auersperg, ter dobil pri krstu ime Marija Erazem Jožef Jernej Gal Frančišek Serafinski.⁵⁴¹ Njegov oče Volf Sigmund je prav tisto leto po svojem očetu podedoval posesti na Dolenjskem in v Beli krajini, Rožek, Sotesko in Smuk,⁵⁴² medtem ko Erazem na Kranjskem nikoli ni postal zemljiški gospod.⁵⁴³ Njegova pot je bila drugačna, vodila ga je v uradniške vrste, ne vemo pa, kje se je šolal. Njegovega imena ni ne med ljubljanskimi ne med novomeškimi gimnazijci,⁵⁴⁴ prav tako ne med gojenci terezijanske viteške

⁵²⁹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1740–1747, pag. 178. Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFEN 1905 (op. 59), str. 82.

⁵³⁰ *Ljubljanske družine* 2018 (op. 343), str. 98.

⁵³¹ Oče Janez Sigfrid ob smrti 1. septembra 1762 v mrliški matici ni naveden z nobeno funkcijo (NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1735–1770, pag. 239).

⁵³² Prim. ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, II/51r; *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103).

⁵³³ Prim. GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22).

⁵³⁴ ANDRITSCH 2002 (op. 35); UBG, Ms-2.

⁵³⁵ Prim. SMOLE 1982 (op. 15).

⁵³⁶ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1771–1812, pag. 157; P 1784–1815, pag. 82–83.

⁵³⁷ ARS, AS 1075, Zbirka rodovnikov, št. 291, Zergollern. O Codelliju; SMOLE 1982 (op. 15), str. 513.

⁵³⁸ Prim. SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59).

⁵³⁹ Jože SUHADOLNIK, Sonja ANŽIČ, *Mestni trg z okolico in Ciril-Metodov trg. Arhitekturni in zgodovinski oris predela med grajskim hribom z gradom, Cankarjevim nabrežjem, Trančo, Stritarjevo ulico in podgrajskega dela Ciril-Metodovega trga ter arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana*, Ljubljana 2000, str. 94–95.

⁵⁴⁰ FRANK 1972 (op. 81), str. 137.

⁵⁴¹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1771–1791, pag. 64. Prim. ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. XXII, Lichtenberg/Lichtenberg Janežič, s. p. (Mar. Erasmus Josef Bartholom. Gallus Franz Seraf.).

⁵⁴² SMOLE 1982 (op. 15), str. 426, 448, 455.

⁵⁴³ Prim. SMOLE 1982 (op. 15), str. 641.

⁵⁴⁴ *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103); DODIČ 1971 (op. 104).

akademije na Dunaju⁵⁴⁵ in tudi ne med študenti graške gimnazije z licejem.⁵⁴⁶ Leta 1800 ga srečamo kot uradnika pri kranjski deželni pravdi, nakar je kariero nadaljeval na Dunaju in se povzpел do mesta podpredsednika vrhovnega pravosodnega urada, kar bi ustrezalo namestniku ministra za pravosodje. Postal je cesarsko-kraljevi tajni svetnik, pripadal pa mu je tudi podedovani naziv višji dedni prirezovalc na Kranjskem. Grof Erazem si ni ustvaril družine in je živel samsko življenje visokega uradnika. Moral je biti odprt človek, saj so se na njegovem dunajskem domu pogosto sestajali Kranjci, med njimi študenti, ki so grofa visoko cenili. Ustanovil je tudi študentsko podporno ustanovo (*Graf Lichtenberg'sches Adjutum*).⁵⁴⁷ Preminil je v 66. letu starosti 2. januarja 1841 za ohromelostjo pljuč in bil pokopan na pokopališču v dunajskem predelu Penzing.⁵⁴⁸

Od grofov Lichtenbergov so bili člani Dizmove bratovščine (gl. pri št. 16) tudi njegov ded Franc Karel (od 1741), stric Jošt Korbinijan (od 1760) in bratranec Janez Nepomuk (član še 1801).

Št. 50

Gandini (Gandin) Sigmund, pl. (1771–1849), sprejet verjetno leta 1800 ali 1801 – cesarsko-kraljevi deželni svetnik, uradnik deželne pravde.

Bil je mlajši brat Venclja Mihaela (gl. št. 25) in sin Sigmunda Andreja (člana od 1748), edinih drugih dveh članov Dizmove bratovščine iz rodu Gandinijev pl. Liliensteinov.⁵⁴⁹ Rodil se je 2. februarja 1771 v očetovem dvorcu Hrib pri Preddvoru kot predzadni otrok in najmlajši sin ter bil krščen na ime Sigmund Blaž.⁵⁵⁰ Šolal se je v Ljubljani na podržavljeni jezuitski gimnaziji, kjer ga leta 1788 srečamo kot štipendista v predzadnjem, petem razredu.⁵⁵¹ Ni znano, da bi izobrazbo pridobil še kje.⁵⁵² Drugače kot dva brata, Janez Nepomuk in Vencelj Mihael, ki sta podedovala dvorca z zemljiško posestjo,⁵⁵³ sam ni nikoli postal zemljiški gospod, ampak se je odločil za uradniško pot. Tako kot bratoma, poročenima z dvema sestrama iz grofovsko rodbine Barbo pl. Waxenstein,⁵⁵⁴ je tudi njemu uspel vstop v grofovsko rodbino. 23. oktobra 1803 se je v Ljubljani kot svetniški avskultant pri deželni pravdi oženil z Vincencijo, v Ljubljani rojeno hčerjo Pavla Alojzija grofa Auersperga, prav tako člana Dizmove bratovščine in poznejšega lastnika fidejkomisa Turjak.⁵⁵⁵ Zakoncema se je v Ljubljani rodilo sedem otrok, ob njihovih rojstvih pa lahko spremljamo tudi očetovo karierno pot od kalkulanta pri deželni pravdi prek stanovskega tajnika in protokolista deželne pravde do cesarsko-kraljevega svetnika pri deželni pravdi na Reki (1817) in nato spet v Ljubljani (1817).⁵⁵⁶

⁵⁴⁵ GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22).

⁵⁴⁶ UBG, Ms-2.

⁵⁴⁷ ZAL, LJU 340, Zbirka plemiških genealogij Ludvika Lazarinija, šk. XXII, Lichtenberg/Lichtenberg Janežič, s. p. (Mar. Erasmus Josef Bartholom. Gallus Franz Seraf.).

⁵⁴⁸ Diözesanarchiv Wien (DAW), PA Am Hof, Sterbebuch 1836–1854, fol. 65.

⁵⁴⁹ SMOLIK 2001 (op. 10), str. 267–275; *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 332.

⁵⁵⁰ NŠAL, ŽA Preddvor, Matične knjige, R 1760–17721, fol. 93v.

⁵⁵¹ *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103), str. 323.

⁵⁵² Ni ga med gojenci terezijanske viteške akademije na Dunaju (GEMMEL-FLISCHBACH, MANUSSI MONTESOLE 1913 (op. 22)) ali med študenti graškega liceja (UBG, Ms-2).

⁵⁵³ SMOLE 1982 (op. 15), str. 187, 515.

⁵⁵⁴ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 303.

⁵⁵⁵ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, P 1784–1815, pag. 374. Prim. PREINFALK 2005 (op. 19), str. 513. O Pavlu Alojziju grofu Auerspergu gl. GOLEC 2022 (op. 1), str. 250.

⁵⁵⁶ SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 128–130, 219. V Ljubljani je spet izpričan ob smrti hčerke leta 1817 (str. 227).

Pozneje ga je življenjska pot zanesla v Celovec, kjer je služboval kot svetnik pri notranjeavstrijskem apelacijskem sodišču. Umrl je za ohromelostjo pljuč 16. januarja 1849, star 78 let.⁵⁵⁷

Št. 51

Ursini-Blagaj, Jožef, grof (1759–1821), sprejet 12. junija 1801⁵⁵⁸ – zemljiški gospod (sl. 4).

Bil je sin grofa Janeza Nepomuka, prav tako člana Dizmove bratovščine (gl. št. 12), in Marije Cecilije, rojene baronice Neuhaus, rojen 29. aprila 1759 v Ljubljani in istega dne krščen na ime Jožef Marija Franc Jurij Leon.⁵⁵⁹ Njegov dom je bil poleg Ljubljane dvorec Boštanj pri Žalni, ki ga je kot četrta generacija Ursini-Blagajev prevzel od očeta leta 1783, ob doseženi polnoletnosti.⁵⁶⁰ Šolal se je na ljubljanski jezuitski gimnaziji, kjer ga leta 1776, ko je bila že podržavljena, najdemo v zadnjem, šestem razredu,⁵⁶¹ o njegovem morebitnem nadaljnjem šolanju pa ni podatkov.⁵⁶²

Javne službe ga očitno niso zanimale, ampak je živel od svojih posesti in za družino. V javno življenje se je po vsem sodeč pustil vpreči samo v času Ilirskih provinc, ko je postal župan (mer) občine Šmarje, dvorec Boštanj pa občinska hiša. Ženil se je trikrat, prvič 27. januarja 1783 v Ljubljani z Marijo grofico Auersperg s Šrajbarskega turna, drugič 21. septembra 1789 na gradu Plešivec (Tanzenberg) na Koroškem s Karolino baronico Schluga pl. Rastenfeld in tretjič 1. decembra 1804 s polsestro svoje prve žene Viljemino grofico Auersperg. Otroci iz prvega zakona so bili rojeni v Ljubljani, otroci iz drugega pa na Boštanju.⁵⁶³

Leta 1806 je od očeta Janeza Nepomuka za 19.600 goldinarjev kupil gospostvo Rakovnik pri Ljubljani, ki ga je dvanajst let pozneje (1818) izročil sinu Rihardu.⁵⁶⁴ Potem ko je gospostvo Boštanj leta 1825 prepustil sinu Ignacu, si je zagotovil brezplačno stanovanje v hiši na Starem trgu v Ljubljani.⁵⁶⁵ Tam je kot trikratni vdovec 25. septembra 1831 tudi umrl zaradi oslabelosti, star 72 let, pokopali pa so ga blizu Boštanja, v cerkvi sv. Martina na Velikem Mlačevem.⁵⁶⁶

Iz Ursini-Blagajevega rodu sta izšla samo dva člana Dizmove bratovščine, on in njegov oče.⁵⁶⁷

Št. 52

Argento, Vincenc, baron (1751–1818), sprejet 13. junija 1801,⁵⁶⁸ nadštevilčni (52.) član; stolni prošt in generalni vikar v Trstu (sl.5).

Vincenc baron Argento je pripadal stari tržaški plemiški rodbini, in sicer njeni pazinski veji. Glede na to, da se je rodil v Pazinu, je bil Kranjec, rojen 29. junija 1751, sin Jožefa Bonaventure in Eleonore Angelike, rojene baronice Rampelli pl. Kaiserfeld. Teologijo je študiral na Germaniku v Rimu. Ni znano, kdaj je prejel mašniško posvečenje, že leta 1777 je postal kanonik tržaške stolne

⁵⁵⁷ PREINFALK 2005 (op. 19), str. 513. ADG, PA Klagenfurt St. Egid, Sterbbuch XIII 1846–1852, fol. 71.

⁵⁵⁸ *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 224–225; SMOLIK 2001 (op. 10), str. 264, 275.

⁵⁵⁹ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Nikolaj, Matične knjige, R 1755–1762, pag. 218; PREINFALK 2016 (op. 31), str. 273.

⁵⁶⁰ SMOLE 1982 (op. 15), str. 98.

⁵⁶¹ *Ljubljanski klasiki* 1999 (op. 103), str. 312.

⁵⁶² Ni ga med graškimi gimnazijci in študenti tamkajšnjega liceja (UBG, Ms. 2).

⁵⁶³ PREINFALK 2016 (op. 31), str. 265, 273–274.

⁵⁶⁴ SMOLE 1982 (op. 15), str. 413.

⁵⁶⁵ SMOLE 1982 (op. 15), str. 98.

⁵⁶⁶ NŠAL, ŽA Ljubljana Sv. Jakob, Matične knjige, M 1808–1832, fol. 136; PREINFALK 2016 (op. 31), str. 273.

⁵⁶⁷ SMOLIK 2001 (op. 10), str. 267–275; *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 332.

⁵⁶⁸ SMOLIK 2001 (op. 10), str. 274–275.

Maria Joseph Ursini Graf von Blagai.
acceptiert den 12ten Juni 1801.

4. Vpisni list Jožefa grofa Ursini-Blagaja,
Spominska knjiga bratovščine sv. Dizme, Arhiv Republike Slovenije

5. Vpisni list Vincenca barona Argenta,
Spominska knjiga bratovščine sv. Dizme, Arhiv Republike Slovenije

cerkve in bil leta 1800 imenovan za prošta, 15. novembra 1802 pa za generalnega in kapitularnega vikarja. Umrl je 19. januarja 1818 v Trstu v 67. letu starosti in našel zadnje počivališče v stolnici sv. Justa.⁵⁶⁹

S Kranjsko je bil povezan kot zemljiški gospod in deželan. Baroni Argento so namreč leta 1657 dobili kranjsko deželanstvo,⁵⁷⁰ njegov oče Jožef Bonaventura pa je imel od leta 1735 v lasti posest Klana in vsaj od srede 18. stoletja manjšo posest Kršan, obe v kranjski, danes hrvaški Istri.⁵⁷¹ Po očetovi smrti leta 1773 so postali lastniki Klane štirje sinovi, med njimi tudi Vincenc. Potem ko so Klano več kot tri desetletja uživali baroni Lazariniji, so jo ti leta 1845 slednjič priposestvovali.⁵⁷² Glede Kršana so se bratje leta 1799 dogovorili, da tako kot alodialno imenje v Pazinu pripade Jožefu, medtem ko je Ferdinand dobil gospostvo Belvedere, soline in del gozda na Tržaškem.⁵⁷³ Vincenc je v oporoki leta 1817 za svojega glavnega dediča imenoval tedaj edinega še živečega brata Jožefa.⁵⁷⁴

Za sprejem Vincenca barona Argenta v Dizmovo bratovščino kot nadštevilčnega (*Supernumereur*), kakor je naveden na seznamu članov,⁵⁷⁵ je bil zelo verjetno zaslužen njegov predstojnik, tržaški škof Ignac Kajetan pl. Buset, ki je postal član bratovščine verjetno okoli leta 1780 (gl. št. 14).

Sklep

Akademija združenih (*Academia unitorum*) ali bratovščina sv. Dizme je od svoje ustanovitve leta 1688 do ugasnitve, ki jo postavljamo v čas med letoma 1804 in 1821, ohranjala temeljno poslanstvo ustanoviteljev, tj. pripravo na srečno smrt ter molitve in darovanje maš za pokojne člane. Ti so izhajali predvsem iz plemiških vrst – od tod neformalno naslavljanje plemiška družba (kongregacija), a je šlo tudi za akademsko izobražene ljudi, cerkvene odličnike in visoke uradnike na Kranjskem, posebej v Ljubljani.

Zadnja znana sestava bratovščine iz leta 1801 se ni mogla veliko razlikovati od dejansko zadnje (do leta 1810 je umrla kar tretjina članov, skupaj 17). Noben član se za razliko od starejšega članstva ni rodil še kot neplemič – oče Jožefa pl. Zoisa je bil sicer plemeniten slabo desetletje pred njegovim rojstvom, a je kmalu postal baron –, sicer pa pogled na člane kot celoto kaže veliko heterogenost in opazne razlike s strukturo članstva ob ustanovitvi in v prvih desetletjih.

Prvotna bratovščina s konca 17. in iz zgodnjega 18. stoletja je bila v veliki meri družba akademsko izobraženih plemičev in plemenitencev, deloma tudi neplemičev, zlasti pravnikov in zdravnikov, nato pa je v 18. stoletju vse bolj postajala plemiška družba, v katero so na izpraznjena mesta vstopali potomci, sorodniki in prijatelji še živečih in umrlih članov, zadnji zdravnik denimo leta 1722.⁵⁷⁶ Največ članov je v celotnem obdobju delovanja prišlo iz vodilne kranjske plemiške rodbine grofov Auerspergov (13), pri čemer je zgovoren podatek, da je prvi Auersperg pristopil šele

⁵⁶⁹ Biblioteca civica Attilio Hortis, Trieste (BCAH), Manoscritti, Lalbero genealogico Argento, fol. 5, 23.

⁵⁷⁰ SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN 1905 (op. 59), str. 496.

⁵⁷¹ SMOLE 1982 (op. 15), str. 216, 243.

⁵⁷² SMOLE 1982 (op. 15), str. 216.

⁵⁷³ SMOLE 1982 (op. 15), str. 243.

⁵⁷⁴ BCAH, Manoscritti, Lalbero genealogico Argento, fol. 23.

⁵⁷⁵ *Spominska knjiga* 2001 (op. 2), str. 332.

⁵⁷⁶ Prim. SMOLIK 2001 (op. 10), str. 268–275.

med letoma 1707 in 1709, kot njen 75. član.⁵⁷⁷ Druga najštevilčnejša rodbina, baroni Apfaltrerji z dvanajstimi člani, so začeli vstopati leta 1716, grofje Lichtenbergi z osmimi člani pa šele 1727. Med plemiškimi rodbinami imajo posebno mesto Erbergi, pobaronjeni šele leta 1714, sicer pa so edina rodbina, ki je bila zastopana v večjem številu (9 članov) od samega začetka do konca. Občutno se je skozi čas povečeval delež duhovnikov. Potem ko je bil med 26 ustanovnimi člani en sam, in sicer stolni dekan Janez Anton Dolničar, najdemo v prvih tridesetih letih (1689–1718) med skupno 97 sprejetimi člani 10 ali slabo desetino duhovnikov, med njimi dva opata in generalnega vikarja. V polstoletju 1719–1771 se je ta delež še rahlo dvignil, na slabo šestino (16 od 95), med njimi je bil tudi ljubljanski škof Sigmund Feliks grof Schrattenbach, na članskem seznamu iz leta 1801 pa je duhovnikov že dobra petina (11 od 52), od tega trije škofje ordinariji.

Zadnja dokumentirana sestava članstva je bila zelo pisana, od zunaj dežele živčih častnikov iz rodbin, ki so bile tradicionalno povezane z bratovščino, prek različno premožnih in dejavnih graščakov ter uradnikov do visokih duhovnikov in osebnosti, pomembnih za kulturno zgodovino, muzealstvo in domoznanstvo. Med slednjimi je treba izpostaviti zlasti dva vrstnika, ki ju je povezovalo tudi svaštvo: Jožefa Kalasanca barona Erberga (1771–1846), zbiralca starin in umetnin, kulturnega zgodovinarja in mecena, ustanovitelja prvega zasebnega muzeja na Slovenskem, in Franca grofa Hohenwarta (1771–1844), naravoslovca in muzealca, ki je kot predsednik kuratorija v tridesetih letih 19. stoletja postavil na noge leta 1821 ustanovljeni Kranjski deželni muzej. Hohenwarta je v mladosti na nadvojvodskem dvoru v Firencah vzgajal njegov stric Sigmund grof Hohenwart (1730–1820), nazadnje dunajski nadškof, ki je tudi močno vplival na poznejšega vladarja. Podobno je bil Erberg pozneje na Dunaju sedem let vzgojitelj bodočega cesarja Ferdinanda I. Ne nazadnje najdemo med zadnjimi sprejetimi člani bratovščine Ludvika barona Ravbarja (1776–1831), ki je kot kanonik v Olomucu postal direktor moravske stanovske akademije. Znamenito sorodstvo, in sicer sina Anastasiusa Grüna, je imel tudi Aleksander grof Auersperg (1770–1818), ki se je med drugim zanimal za zgodovino, heraldiko in genealogijo in čigar oporoka edina posredno in neposredno govori o naročništvu umetniških del. Naročanje slednjih si je pri članih Dizmove bratovščine v tem času vse bolj podajalo roko z zavestnim ohranjanjem umetnostne in kulturne dediščine.

Simbolična in zgovorna je ugotovitev, da je Jožef Kalasanc Erberg, ki ima zasluge za ohranitev spominske knjige in drugega bratovščinskega gradiva, pripadal eni od samo dveh rodbin (druga so Wiederkehrji), zastopanih že med ustanovnimi člani (1689). Še več, bil je že deveti član in četrta zaporedna generacija Erbergov, začeni s prastricem kot prvim podpredsednikom in pradedom kot drugim predsednikom. Poleg tega se je poslovil od tega sveta zelo verjetno kot predzadnji od 52 članov s seznama iz leta 1801.⁵⁷⁸

⁵⁷⁷ Gl. op. 29.

⁵⁷⁸ Članek je nastal v okviru projekta *Umetnina kot odsev znanja in povezovanja. Pomen izobrazbe in družbene vpetosti umetnikov in naročnikov v poznem srednjem in zgodnjem novem veku* (J6-9439), ki ga iz državnega proračuna sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Literatura

- AMBROŽIČ, Matjaž, Prošti, dekani in kanoniki ljubljanskega stolnega kapitlja, *Stolnica sv. Nikolaja v Ljubljani. 1707* (ur. Metod Benedik), Ljubljana 2008, str. 85–102.
- ANDREJKA, Rudolf, Vrhovni predstavniki državne uprave na Kranjskem od 1747 do 1941, *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo*, 24, 1943, str. 103–111.
- ANDREJKA, Rudolf, Ravbar (Rauber), *Slovenski biografski leksikon*, 3/9, Ljubljana 1960, str. 36.
- ANDRITSCH, Johann, *Die Matrikeln der Universität Graz. 4: 1711–1765*, Graz 2002.
- BLAZNIK, Pavle, *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*, Škofja Loka 1973.
- DODIČ, Milan, Absolventi novomeške gimnazije. 1746–1971, *225 let novomeške gimnazije*, Novo mesto 1971, str. 397–476.
- DOLINAR, France Martin, *Ljubljanski škofoje*, Ljubljana 2007.
- DOLINAR, France Martin, Brigido, Mihael, *Novi Slovenski biografski leksikon*, 3, Ljubljana 2018, str. 375–378.
- FRANK, Karl Friedrich von, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918. 1: A–E*, Schloss Senftenegg 1967.
- FRANK, Karl Friedrich von, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918. 2: F–J*, Schloss Senftenegg 1970.
- FRANK, Karl Friedrich von, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918. 3: K–N*, Schloss Senftenegg 1972.
- FRANK, Karl Friedrich von, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918. 4: O–Sh*, Schloss Senftenegg 1973.
- FRANK, Karl Friedrich von, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918. 5: Si–Z*, Schloss Senftenegg 1974.
- Die Freiherren von Rauber zu Weineck, *Illyrisches Blatt*, 13, 1. 4. 1841, str. 53–55.
- GATZ, Erwin, Hohenwart Sigismund Anton Graf, *Die Bischöfe der deutschsprachigen Länder 1785/1803 bis 1945. Ein biographisches Lexikon* (ur. Erwin Gatz), Berlin 1983, str. 324–326.
- GEMMEL-FLISCHBACH, Max, MANUSSI MONTESOLE, Camillo, *Album der k. k. Theresianischen Akademie (1746–1913). Verzeichnis sämtlicher Angehörigen der k. k. Theresianischen Akademie (ehemals k. k. Theresianische Ritterakademie) von der Gründung durch die Kaiserin Maria Theresia im Jahre 1746 bis zum 1. november 1912 mit kurzen biographischen Daten*, Wien 1913.
- GÖSCHEN, Oskar, *Die Kaiserstein. Geschichte des Hauses*, Wien 1873.
- GOLEC, Boris, Valvasorjev izvor, družina in mladost – stare neznanke v novi luči (1. del), *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 61/1, 2013, str. 5–66.
- GOLEC, Boris, Valvasorjev izvor, družina in mladost – stare neznanke v novi luči (2. del), *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 61/2, 2013, str. 217–272.
- GOLEC, Boris, »Kontesa Fanny« – skica pozabljene romanopiske. »Nomen est omen«: rojena kot baronica Valvasor, hči grofice Christalnigg, soproga Carla Morellija, življenjska sopotnica Petra Nisitea, *Zgodovina za vse*, 22/1, 2015, str. 5–28.
- GOLEC, Boris, Matevž Režen pl. Segalla (1665–1722) – od podložniškega otroka s Sorškega polja do zgornjesavskega gospoda, *Iz zgodovine Zgornje Gorenjske* (ur. Miha Preinfalk), Ljubljana 2016 (= *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 64/3), str. 414–440.
- GOLEC, Boris, *Valvasor. Njegove korenine in potomstvo do danes*, Ljubljana 2016 (Thesaurus memoriae. Dissertationes, 13).

- GOLEC, Boris, *Slovenska posebnost – dvorec Podšentjur v Podkumu. Od nenavadnega nastanka do desetih rodov rodbine Čop*, Ljubljana 2020 (Thesaurus memoriae. Dissertationes, 14).
- GOLEC, Boris, K podobi Ljubljane po kongresu leta 1821. Stavbe in njihovi lastniki v franciscejskem katastru, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 69/1, 2021, str. 43–88.
- GOLEC, Boris, Člani Dizmove bratovščine v polstoletju 1719–1771 – dejanski in potencialni naročniki umetnostnih del, *Acta historiae artis Slovenica*, 27/1, 2022, str. 167–279.
- GOLEC, Boris, Najstarejša oklicna knjiga v slovenščini: knjiga ženitnih oklicev ljubljanske stolne župnije sv. Nikolaja iz let 1737–1759 (ur. Matija Ogrin), Ljubljana 2022, https://sources-online.org/exist/apps/ezmono/Golec_Oklici/Golec_Oklici.xml (1. 9. 2022).
- HEFNER, Otto Titan von, *Der Adel des Herzogtums Krain und der Grafschaften Görz und Gradiska, Der Adel in Kärnten, Krain und Dalmatien*, Neustadt an der Aisch 1980² (J. Siebmacher's großes Wappenbuch, 29).
- KIDRIČ, France, Erberg Jožef Kalasanc, *Slovenski biografski leksikon*, 1/1, Ljubljana 1925, str. 162–166.
- KIDRIČ, France, Gallenberg, *Slovenski biografski leksikon*, 1/1, Ljubljana 1925, str. 200–202.
- KOBLAR, Anton, Ljubljančani 17. stoletja, *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, 10, 1900, str. 179–239.
- KOŠIR, Matevž, Prostožidarstvo v habsburški monarhiji v 18. stoletju ter prostožidarski loži »Združena srca« v Mariboru in »Dobrodelnost in stanovitnost« v Ljubljani, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 46/1–2, 1998, str. 41–65.
- KOTAR, Jernej, Od ustanovitve Kranjskega deželnega muzeja v Ljubljani do odhoda kustosa Henrika Freyerja (1821–1852), *Narodni muzej Slovenije. 200 let* (ur. Tomaž Lazar, Jernej Kotar, Gašper Oitzl), Ljubljana 2021, str. 23–63.
- LAZARINI, Franc, *Zgodovina rodbine Lazarini. Kronika, dokumenti, genealogija, komentarji, zgodbe*, Ljubljana 2013.
- Ljubljanske družine v 18. stoletju* (ur. Lovro Šturm), Celje-Ljubljana 2018.
- Ljubljanski klasiki 1563–1965*, Ljubljana 1999.
- MAINATI, Giuseppe Maria, *Croniche ossia Memorie storiche sacro-profane di Trieste cominciando dall' XI. secolo sino a' nostri giorni*, 6, Venezia 1818.
- MAL, Josip, Hohenwart Franc Jož. Hanibal, *Slovenski biografski leksikon*, 1/3, Ljubljana 1928, str. 331.
- MEKE, Katra, Portret Volbenka Danijela barona Erberga, (1761), *Fortunat Bergant (1721–1769)* (ur. Katra Meke), Narodna galerija, Ljubljana 2021, str. 180–181.
- MLINARIČ, Jože, Seznam imen iz latinske kronike, *Ruška kronika* (ur. Josip Teržan), Ruše 1985, str. 133–247.
- MLINARIČ, Jože, *Stiška opatija 1136–1784*, Novo mesto 1995.
- MUROVEC, Barbara, Bergant, Fortunat, *Novi Slovenski biografski leksikon*, 2, Ljubljana 2017, str. 310–314.
- MÜHLBERGER, Kurt, *Die Matrikel der Universität Wien. 8: 1746/47–1777/78*, Wien-München 2014.
- MUŠIČ, Marjan, Erbergova parkovna kompozicija v Dolu pri Ljubljani, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 9/2, 1961, str. 93–109.
- Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824. 1: 1750–1764* (ur. Jure Volčjak), Ljubljana 2010 (Arhivsko društvo Slovenije. Viri, 31)
- Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824. 2: 1765–1824* (ur. Jure Volčjak), Ljubljana 2012 (Arhivsko društvo Slovenije. Viri, 34).
- Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije 1711–1824. 1: 1711–1756* (ur. Jure Volčjak), Ljubljana 2013 (Arhivsko društvo Slovenije. Viri, 36).
- Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije 1711–1824. 2: 1761–1824* (ur. Jure Volčjak), Ljubljana 2016 (Arhivsko društvo Slovenije. Viri, 39).

- PIRCHEGGER, Hans, *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte*, München 1962 (Buchreihe der Südostdeutschen Historischen Kommission, 10).
- PIRJEVEC, Avgust, Hohenwart, *Slovenski biografski leksikon*, 1/3, Ljubljana 1928, str. 330–331.
- POKORN, Frančišek, *Šematizem duhovnikov in duhovnij v ljubljanski nadškofiji l. 1788*, Ljubljana 1908. *Postojnsko okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis*, Postojina 1889.
- PREINFALK, Miha, *Auerspergi. Po sledeh mogočnega tura*, Ljubljana 2005 (Thesaurus memoriae. Dissertationes, 4).
- PREINFALK, Miha, Brigido, *Novi Slovenski biografski leksikon*, 3, Ljubljana 2018, str. 374–375.
- PREINFALK, Miha, Codelli, *Novi Slovenski biografski leksikon*, 4, Ljubljana 2022, str. 254–256.
- PREINFALK, Miha, *Plemiške rodbine na Slovenskem. 18. stoletje. 1: Od Andriollija do Zorna*, Ljubljana 2013 (Blagoslovljeni in prekleti, 3).
- PREINFALK, Miha, *Plemiške rodbine na Slovenskem. 17. stoletje. 1: Od Billichgrätzov do Zanettijev*, Ljubljana 2014 (Blagoslovljeni in prekleti, 4).
- PREINFALK, Miha, *Plemiške rodbine na Slovenskem. 16. stoletje. 1: Od Barbov do Zetscherjev*, Ljubljana 2016 (Blagoslovljeni in prekleti, 5).
- Schematismus für Krain, Görz und Gradiska auf das Jahr 1807*, Laibach 1807.
- SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN, Ludwig, *Der Adel in den Matriken der Grafschaft Görz und Gradisca*, Görz 1904.
- SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN, Ludwig, *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain*, Görz 1905.
- SCHIVIZ VON SCHIVIZHOFFEN, Ludwig, *Der Adel in den Matriken der Stadt Graz*, Graz 1909.
- SLANA, Lidija, Lichtenbergi na Tuštanju, *Iz zgodovine gradu Tuštanj pri Moravčah* (ur. Miha Preinfalk), Ljubljana 2009 (= *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 57/2), str. 171–200.
- SLANA, Lidija, Lastniki dvorca Jablje skozi čas in portreti nekaterih lastnikov iz 18. in 19. stoletja, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 64/2, 2016, str. 225–246.
- SMOLE, Majda, *Graščine na nekdanjem Kranjskem*, Ljubljana 1982.
- SMOLIK, Marijan, Pregled članstva ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma, *Spominska knjiga ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma 1688–1801. 2: Razprave* (ur. Lojze Gostiša), Ljubljana 2001, str. 263–275.
- Spominska knjiga ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma 1688–1801. 1: Transkripcija besedila, prevod, spremno besedilo* (ur. Lojze Gostiša), Ljubljana 2001.
- STOPAR, Ivan, *Grajske stavbe v osrednji Sloveniji. 2: Dolenjska. 2: Med Bogenšperkom in Mokricami*, Ljubljana 2001 (Grajske stavbe, 13).
- SUHADOLNIK, Jože, ANŽIČ, Sonja, *Mestni trg z okolico in Ciril-Methodov trg. Arhitekturni in zgodovinski oris predela med grajskim hribom z gradom, Cankarjevim nabrežjem, Trančo, Stritarjevo ulico in podgrajskega dela Ciril-Methodovega trga ter arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana*, Ljubljana 2000.
- ŠIMAC, Miha, Prvi gradniki muzeja, *Narodni muzej Slovenije. 200 let* (ur. Tomaž Lazar, Jernej Kotar, Gašper Oitzl), Ljubljana 2021, str. 131–144.
- TAVANO, Luigi, Buset zu Faistenberg, Ignatius Cajetanus von, *Die Bischöfe des Heiligen römischen Reiches. 1648 bis 1803. Ein biographisches Lexikon* (ur. Erwin Gatz, Stephan M. Janker), Berlin 1990, str. 55–56.
- UMEK, Ema, *Erbergi in dolski arhiv*, Ljubljana 1991–1992 (Publikacije Arhiva Republike Slovenije. Inventarji. Graščinski arhivi, 5).
- VALENČIČ, Vlado, FANINGER, Ernest, GSPAN-PRAŠELJ, Nada, Zois Žiga (Sigismundus) pl. Edelstein, *Slovenski biografski leksikon*, 4/12, Ljubljana 1980, str. 832–846.

VIDMAR, Luka, Knjižnice na Slovenskem v zgodnjem novem veku, *Jezik in slovstvo*, 67/1–2, 2022, str. 253–281.

VRHOVEC, Ivan, *Zgodovina Novega mesta*, Ljubljana 1891.

VRHOVNIK, Ivan, Plemenitniki v dobovskih farnih maticah, *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, 9, 1899, str. 77–102.

WITTING, Johann Baptist, Beiträge zur Genealogie des krainischen Adels, *Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft »Adler«*, n. F. 4, 1894, str. 89–146.

WITTING, Johann Baptist, Beiträge zur Genealogie des krainischen Adels, *Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft »Adler«*, n. F. 5, 1895, str. 162–264.

WITTING, Johann Baptist, Steiermärkischer Adel, *Die Wappen des Adels in Salzburg, Steiermark und Tirol*, Neustadt an der Aisch 1979² (J. Siebmacher's großes Wappenbuch, 28).

Zaključci hrvatskog sabora. 9: 1777–1808, Zagreb 1974.

250 Jahre Alma Mater Theresiana. Festschrift (ur. Manfred Gänsdorfer), Wiener Neustadt 2001.

Viri ilustracij

1–5: © Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana.

Last Members of the Noble Society of St Dismas According to the List of 1801 – Actual and Potential Commissioners of Artworks

Summary

From its establishment in 1688 until its end, placed between 1804 and 1821, the so-called *Academia unitorum* or the Noble Society (Brotherhood) of St Dismas from Ljubljana maintained the fundamental mission of its founders: i.e., carrying out the preparations for a happy death, offering prayers, and celebrating Masses for its deceased members. The latter came mainly from the ranks of the nobility but also included academically educated people, church dignitaries, and high officials in Carniola, especially in Ljubljana.

The article published in the previous issue of the AHAS journal presented the 95 Brotherhood members who had joined between 1719 and 1771 – after the death of the Society's first secretary, Janez Gregor Dolničar (1655–1719), when the earlier principle of documenting the Society's membership and activities had also come to an end. The year 1771 represents an even more prominent gap in our knowledge of the Confraternity's membership, since after that point, the information about only three members – admitted three decades later, in 1800 and 1801 – was entered in the Brotherhood's memorial book or the so-called Album of the Ljubljana Noble Society of St Dismas. The fact that the Society kept gaining new members during these three decades is evidenced by the membership list preserved in the archives of the Confraternity's member, cultural historian and patron, Baron Josef Kalasanc Erberg (1771–1843).

The 1801 membership list, which was published in 2001 together with a facsimile of the memorial book, contains 52 names, ten of which are also known from the memorial book: seven members joined between 1755 and 1760, while the abovementioned three became members between 1800 and 1801. The list represents the latest overview of the Society's membership. However, the information it provides is very scarce in comparison with the membership data in the memorial book, as entries for the vast majority of the members only state their first name, surname, and noble title.

The Society member's biograms in the continuation follow the same principles as in the case of the membership between 1719 and 1771. They do not evaluate the role of the Brotherhood members as art patrons, nor are they based on any systematic collection and analysis of such data. However, when preserved, they do list two sources crucial for art historians: the member's will and probate inventory. The biograms contain the members' personal details (birth, marriage, death, ordination), a brief outline of their origins and social background, formal education, financial standing, and involvement in public life. Regarding the assets, the focus was on landed property, including the ownership of castles and manor houses, but not any houses in towns. In relation to the members' involvement in public life, only their jobs and functions were mentioned, and the references were mostly terse and scattered among various sources.

From the viewpoint of art patronage, the Brotherhood members' wills and probate inventories, stored in two collections of the Provincial Court in Ljubljana kept in the Archives of the Republic of Slovenia, were examined. Unlike in the case of the members accepted between 1719 and 1771, the last wills and testaments and especially the relevant probate inventories of the members who joined later are documented much less frequently. Also in the present contribution, the intention is merely to provide information on the preservation and depositories of both types of sources, which can serve as a guide for the art-historical profession. Wills have once again proved to reveal very little in this respect. As far as probate inventories are concerned, though, the commissioned artworks can be inferred in the case of paintings in particular – especially when they are portrayals of the Confraternity members and their closest relatives – and in the case of church vestments (for castle chapels).

The last documented membership of the Noble Society of St Dismas in 1801 was very heterogeneous, ranging from officers who lived outside the province but came from families traditionally associated with the Brotherhood to more or less wealthy and active lords, officials, senior clergy, and prominent figures in the field of cultural history, museology, and local history. Among the latter, two peers should be underlined in particular: Baron Josef Kalasanc Erberg (1771–1846), a collector of antiquities and artworks, cultural historian, and patron; and Count Franz Hohenwart (1771–1844), a natural scientist and museologist who, as the chairman of the curatorial board in the 1830s, contributed to the development of the Carniolan Provincial Museum, founded in 1821. At this time, the art patronage of the Brotherhood members was becoming increasingly closely associated with conscious efforts to preserve art and cultural heritage.